

ΙΣΤΟΡΙΑ

ΤΗΣ

ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

μετ' εικόνων

ΠΡΟΣ ΧΡΗΣΙΝ

ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΛΥΤΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ
ΚΑΙ ΠΑΡΘΕΝΑΓΩΓΕΙΩΝ

ΥΠΟ

Κ. ΒΑΣΙΛΕΟΥ, Γ. ΚΟΥΖΟΥ και Δ. Α. ΔΑΛΙΔΟΥ.

Ἄδεια τοῦ Ὑπουργείου τῆς Δημοτικῆς Ἐκπαίδευσεως.
(ὁπό τῆς ἀποφ. 1502 καὶ ἀριθμ. 402).



ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Ν. Γ. ΚΕΦΑΛΙΔΟΥ

(Ὅδὸς Περικλεῶς ἀριθμ. 6).

1886.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

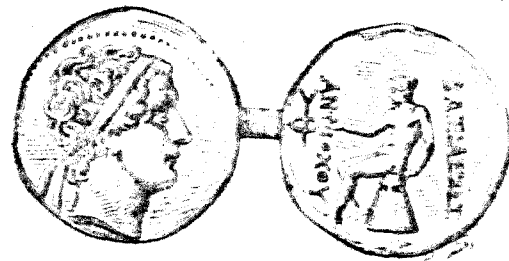
μετ' εικόνων

ΓΙΝΟΣ ΧΡΗΣΙΝ
ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΛΑΤΙΝΙΚΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ
ΚΑΙ ΠΑΡΘΕΝΑΓΩΓΕΙΩΝ

ΥΠΟ

Κ. ΒΑΣΙΛΕΟΥ, Π. ΚΟΥΤΣΟΥ ΚΑΙ Ι. Β. ΔΑΛΜΑΤΟΥ.

Αθήνα τῆς ὑπομονῆς τῆς Ἀρχαίας Ἐκκλησίας.

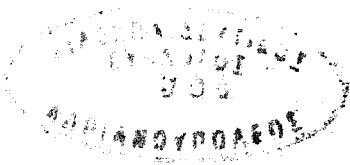


ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ
ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Ν. Γ. ΚΕΦΑΛΛΑΟΥ
(Ὁδὸς Πραξιτέλειος Ἀριθ. 6).

1886.

Πᾶν ἀντίτυπον μὴ φέρον τὴν ἰδιόχειρον ἑνὸς τῶν πα-
νησάντων ὑπογραφὴν λογίζεται κλεψίτυπον.

Η. Βυζούρας



ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Τὸ βιβλίον τοῦτο περιλαμβάνει τὴν ἱστορίαν τοῦ ἑλ-
ληνικοῦ ἔθνους ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τοῦ
ἔτους 146 π. Χ., ὅτε ἡ Ἑλλάς ὑπετάγη εἰς τοὺς Ῥωμαίους.
Ἐν αὐτῷ ἐκτίθενται τὰ γεγονότα τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας
μετ' ἐπιστάσεως κυρίως, ἐννοεῖται, εἰς τὰ σπουδαιότερα ἐκ
τούτων οὕτως, ὥστε τὰ ἀποκτήσῃ ὁ μαθητὴς ὡς οἶόν τε ἀ-
κριβεστάτην γνῶσιν τῆς ἀλληλουχίας καὶ ἀρελιξίως αὐ-
τῶν. Πανταχοῦ ἐπιδεικνύονται τὰ παραγαγόντα τοῦτο ἢ
ἐκεῖνο τὸ ἀποτέλεσμα, ἐξαιροῦνται, ὅσον δυνατὸν εἰς στοι-
χειώδη βιβλία, οἱ χαρακτῆρες τῶν πρωταγωνιστούντων
προσώπων, καταδηλοῦνται ἢ ῥοπή, ἢ ἔσχον ταῦτα εἰς
τὴν τοιαύτην ἢ τοιαύτην ἐκβασιν τῶν πραγμάτων καὶ ἐν
γένει πᾶσα κατεβλήθη προσπάθεια, τὰ λάβωσιν οἱ παῖδες
διὰ τοῦ βιβλίου τούτου **πλήρη καὶ καθαρὰν εἰκόνα**
τῆς πατρίου ἱστορίας· ἀκριβῶς δὲ τούτου ἕνεκα ἀναγκαῖον
ἐνομίσαμεν τὰ εὐρύνωμεν, ὅσον ἐφρονοῦμεν δυνατὸν εἰς
διδασκτικὸν βιβλίον, τὸν κύκλον τῶν ἐκ τῆς ἑλληνικῆς ἱ-
στορίας διδασκτέων γνώσεων, ἀπρεπὲς νομίζοντες, οἱ
παῖδες τῶν Γάλλων, Ἀγγλῶν καὶ τῶν Γερμανῶν τὰ δι-
δάσκονται ἐν τοῖς κατωτέροις σχολείοις τῆς αὐτῶν πα-
τρίδος τὴν ἑλληνικὴν ἱστορίαν λεπτομερέστερον καὶ ἀκρι-
βέστερον ἢ οἱ Ἑλληνοπαῖδες.

Ἐν Κωνσταντινουπόλει, τῇ 1 Ἀυγούστου 1886.

Οἱ πονήσαντες.



Ὁ Ἡρακλῆς.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ἡ Ἱστορία, ἥτοι ἡ ἀφήγησις τῶν σπουδαιοτέρων πράξεων τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, διακρίνεται εἰς τρία μεγάλα χρονικὰ διαστήματα ἢ τμήματα: α') εἰς ἀρχαίαν, β') μέσην καὶ γ') νεωτέραν ἱστορίαν. Καὶ ἡ μὲν ἀρχαία ἱστορία, ἥτοι ἡ ἱστορία τοῦ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων γνωστοῦ κόσμου (1), ἄρχεται ἀπὸ τῶν προϊστορικῶν χρόνων καὶ καταλήγει τῷ 476 μ. Χ., ὅτε βάρβαρα ἔθνη, ἐκ τῶν βορείων μερῶν τῆς Εὐρώπης ἐπιδραμόντα, κατέλυσαν τὸ δυτικὸν ῥωμαϊκὸν κράτος, τὸ ὅποσον ἐπὶ μακρὸν ἐξουσίασε σύμπαντα τὸν τότε γνωστὸν κόσμον, καὶ ἔδωκαν τὸ εἶναι εἰς τὸν σχηματισμὸν νέων κρατῶν· ὑποδιαιρεῖται δὲ αὕτη εἰς τρία τμήματα: α') εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν λεγομένων ἀνατολικῶν ἐθνῶν, β') εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ ἐλληνικοῦ ἔθνους καὶ γ') εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ ῥωμαϊκοῦ. Ἡ δὲ μέση ἱστορία ἄρχεται ἀπὸ τοῦ 476 μ. Χ. καὶ λήγει τῷ 1453, ὅτε οἱ Τούρκοι, γενόμενοι κύριοι τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐγκατέστησαν ἄριστικῶς ἐν Εὐρώπῃ. Τέλος ἡ νεωτέρα ἱστορία ἄρχεται ἀπὸ τοῦ 1453 καὶ φθάνει μέχρι τῆς σήμερον.

(1) Ὁ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων γνωστὸς κόσμος περιελάμβανε κυρίως τὰ ΝΑ. τῆς Εὐρώπης, τὰ Δ. τῆς Ἀσίας καὶ τὰ Β. τῆς Ἀφρικῆς.

ΑΡΧΑΙΑΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΔΕΥΤΕΡΟΝ.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ.

Ἡ ἱστορία τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος διαιρεῖται συνήθως εἰς πέντε περιόδους· τούτων ἡ μὲν πρώτη ἀρχεῖται ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων καὶ χωρεῖ μέχρι τῆς καθόδου τῶν Ἡρακλειδῶν (; — 1104 π. Χ.)· ἡ δὲ δευτέρα ἀρχεῖται ἀπὸ τῆς καθόδου τῶν Ἡρακλειδῶν καὶ φθάνει μέχρι τῶν Μηδικῶν πολέμων (1104—490 π. Χ.)· ἡ δὲ τρίτη ἀπὸ τῶν Μηδικῶν πολέμων μέχρι τοῦ Πελοποννησιακοῦ (490—431 π. Χ.)· ἡ δὲ τετάρτη ἀπὸ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου μέχρι τῆς ἐν Χαίρωνεζ μάχης (431—338 π. Χ.) καὶ ἡ πέμπτη ἀρχεῖται ἀπὸ τῆς ἐν Χαίρωνεζ μάχης καὶ τελευτᾷ εἰς τὴν ὑποδούλωσιν τῆς Ἑλλάδος εἰς τοὺς Ῥωμαίους (338—146 π. Χ.).

ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΠΡΩΤΗ.

Ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῆς καθόδου τῶν Ἡρακλειδῶν (; — 1104).

Α'. Ἡ Ἑλλάς.

Ἡ ἀρχαία Ἑλλάς, ἀποτελοῦσα τὸ νότιον μέρος τῆς Ἰλλυρικῆς ἢ χερσονήσου τοῦ Αἴμου, ὄριζετο πρὸς Β. μὲν ὑπὸ

τοῦ Ὀλύμπου, τῶν Καμβουνίων καὶ τῶν Κεραυνίων ὄρεων, πρὸς Ἀ. δὲ Ν. καὶ Δ. βρέχεται ὑπὸ τοῦ Αἰγαίου, τῆς Μεσογείου καὶ τοῦ Ἰονίου πελάγους. Φυσικῶς δὲ διηγεῖτο εἰς 4 τμήματα, ἅτινα εἶναι :

(§ 1.) α'. Ἡ βόρειος Ἑλλάς. Εἰς ταύτην ἀνήκει ἡ Θεσσαλία· αὕτη εἶναι χώρα κατὰ τὸ πλεῖστον πεδινή, εὐφορος καὶ ἵπποτρόφος, περιορίζεται δὲ πανταχόθεν ὑπὸ ὄρεων (τῆς Πίνδου καὶ διαφόρων βραχιόνων αὐτῆς) καὶ διαρρέεται ὑπὸ τοῦ Πηνειοῦ, ὅστις διὰ τῆς μεταξὺ τῶν ὄρεων Ὀλύμπου καὶ Ὀσσης σχηματιζομένης κοιλάδος τῶν Τεμπῶν γύνεται εἰς τὸ Αἰγαῖον. Ἀξιολογώτεραι πόλεις αὐτῆς ἦσαν ἡ Ἀάρισσα, αἱ Φεραί, ἡ παράλιος Ἰωλκός, ἡ Λαμία καὶ ἡ Φάρσαλος.

(§ 2.) β'. Ἡ μέση ἢ κυρίως Ἑλλάς. Χῶραι αὐτῆς ἦσαν : 1) Ἡ δυτικωτάτη, ὄρεινὴ καὶ ἀρχαία Ἀχαρναρία, ἔχουσα πρωτεύουσιν τὴν Στράτον. — 2) Ἡ Αἰτωλία, χωριζομένη ἀπὸ τῆς Ἀχαρναρίας διὰ τοῦ Ἀχελῷου ποταμοῦ, ὄρεινὴ ἐπίσης καὶ δασώδης χώρα, εἶχε πόλεις τὴν Θέρμον, τὴν Καλυδῶνα κ. ἕ. — 3) Ἡ Λοκρίς, ἥτις ἐχωρίζετο διὰ τῆς μεσολαβούσης Φωκίδος εἰς δύο μέρη· τούτων τὸ μὲν πρὸς τὸν Κορινθιακὸν κόλπον ὄριζον οἱ Ὀζόλαι Λοκροί, ὧν ἐπισημότεραι πόλεις ἦσαν ἡ Ἀμφισσα καὶ ἡ Ναυπάκτος· τοῦ δὲ πρὸς τὸν Μαλιακὸν κόλπον καὶ τὸ Εὐβοϊκὸν πελάγος κειμένου μέρους τὸ μὲν ἄνω ἤμισυ ὄριζον οἱ Ἐπικνημίδιοι, τὸ δὲ κάτω ἤμισυ οἱ Ὀπούντιοι Λοκροί. — 4) Ἡ Φωκίς, χώρα ὄρεινὴ, ἀλλ' εὐφορος, κειμένη ἐκατέρωθεν τοῦ Παρνασσοῦ, εἶχε πόλεις τοὺς Δελφοὺς, τὸν ἄμφικλον τῆς γῆς, ὅπου ὑπῆρχεν ὁ περίφημος ναὸς καὶ τὸ μντεῖον τοῦ Ἀπόλλωνος, τὴν Ἐλάτειαν κ. ἕ. — 5) Ἡ Λωρίς, μικρὰ καὶ ὄρεινὴ χώρα πρὸς Ν. τῆς Ὀλτίας, ἦτο ἡ ἀρχαία πατρὶς τῶν Λωριέων καὶ εἶχε 4 ἀσημέντους πόλεις. — 6) Ἡ Βοιωτία, πεδινὴ καὶ εὐφορωτάτη χώρα, κειμένη περὶ τὴν Κοπαῖδα λίμνην, εἶχε πολλὰς καὶ μεγάλας πόλεις, ὧν ἐπισημότεραι ἦσαν ἡ Κορώνεια, ὁ Ὀρχομενὸς καὶ ἡ Χαίρωνεια πρὸς Δ. τῆς

Κωπαΐδος, τὸ *Ἀήλιον* καὶ ἡ *Αἰλῖς* ἐπὶ τῆς *Εὐβοϊκῆς θαλάσσης*, ἡ *Τάναγρα* παρὰ τὸν *Ἀσωπὸν ποταμὸν*, καὶ ἡ *Ἀλιαγρος*, αἱ *Θεσπιαί*, τὰ *Λεύκτρα*, αἱ *Θῆβαι* καὶ αἱ *Πλαταιαί* πρὸς Ν. τῆς Κωπαΐδος. — 7) Ἡ Ἀττικὴ ἔχουσα ἐν καιρῷ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου 500 000 κατοίκων) ἦτο χώρα λεπτόγυις καὶ ἐλίγον εὐφορος, παράγουσα μόνον σῖκα, εἰλαίας καὶ μέλι, εἶχεν ὅμως κλίμα μέτριον καὶ υγιεινὸν καὶ οὐρανὸν εὐδιον. Πρωτεύουσα αὐτῆς ἦσαν αἱ *Ἀθῆναι*, ἡ ἐπισημοτάτη πόλις συμπάσης τῆς Ἑλλάδος, ἡ ἐστία τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων καὶ τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ, συνηνωμένη διὰ μακρῶν μετὰ τῶν τριῶν λιμένων αὐτῆς *Φαλήρου*, *Μουνυχίας* καὶ *Πειραιῶς*. — 8) Ἡ μικρὰ καὶ ὄρεινὴ *Μεγαρίς*, ἐκτεινομένη πρὸς Δ. τῆς Ἀττικῆς μέχρι τοῦ ἰσμοῦ τῆς Κορινθίου εἶχε πρωτεύουσαν τὰ *Μέγαρα*.

(§ 3.) **γ'. Ἡ Πελοπόννησος.** Χῶραι αὐτῆς ἦσαν: 1) Ἡ *Κορινθία*, ἀμέσως γειτνιάζουσα πρὸς τὴν *Μεγαρίδα*, εἶχε πρωτεύουσαν τὴν *Κορινθον*, ἥτις ἐγένετο ἡ ἐμπορικὴ τῆς Ἑλλάδος καὶ εἶχεν ἐπὶ τῆς ἀκμῆς της 300 000 κατοίκων. — 2) Ἡ *Σικωνία* πρὸς Δ. τῆς Κορινθίας εἶχε πρωτεύουσαν τὴν *Σικυῶνα*, ἀρχαίαν ἔδραν τῆς γλυπτικῆς καὶ ζωγραφικῆς. — 3) Ἡ *Φλιασία* πρὸς Ν. τῆς Σικωνίας εἶχε πρωτεύουσαν τὴν *Φλιοῦντα*. — 4) Ἡ *Ἀχαΐα* πρὸς Δ. τῆς Φλιασίας περιεῖχε 12 ἐμοσπόνδους πόλεις. — 5) Ἡ *Ἥλις* πρὸς Ν. τῆς Ἀχαΐας ἦτο χώρα εὐφορος καὶ πλουσία, ἐθεωρεῖτο δὲ ὡς ἱερὰ καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἐβλάπτετο ἐν καιρῷ πολέμου. Ἐπισημότεραι πόλεις αὐτῆς ἦσαν ἡ *Ἥλις* καὶ ἡ *Ὀλυμπία*. — 6) Ἡ *Μεσσηνία*, πρὸς Ν. τῆς Ἥλιδος, χώρα εὐφορωτάτη, εἶχε πόλεις τὴν *Πύλον*, τὴν *Μεσσήνην* κ. ἄ. — 7) Ἡ *Λακωνικὴ* ἡ *Λακεδαιμων* ἦτο χώρα εὐφορος μὲν, ἀλλ' ὄρεινὴ καὶ ἀπόκρημνος καὶ πρὸς τὴν ξηρὰν καὶ πρὸς τὴν θάλασσαν καὶ διὰ τοῦτο δύσβατος ὅλως ἀποφθέρωθεν καὶ δυσπρόσβητος. Ἡ πρωτεύουσα αὐτῆς *Σπάρτη* ἡ *Λακεδαιμων*, κειμένη ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὀχθῆς τοῦ *Εὐρώτα*, ὑπῆρξεν ἢ μετὰ τὰς Ἀθῆνας μέγιστη, ἰ-

σχυροτάτη πόλις τῆς Ἑλλάδος. — 8) Ἡ *Ἀργολίς* πρὸς Β. τῆς Λακωνίας περιελάμβανε πέντε αὐτονομίους χώρας: α) τὴν μεθόριον τῆς Λακωνίας καὶ Ἀργολίδος *Κυρουργίαν*, ἥς πόλις ἦτο ἡ *Θυρέα*, β) τὴν *Ἀργεΐαν*, ἥς πόλις ἦσαν ἡ *Νεμέα*, αἱ *Μυκῆναι*, ἡ πρωτεύουσα *Ἄργος* καὶ ἡ *Τίρυνς*, γ) τὴν *Ἐπιδαυρίαν* μετὰ τῆς *Ἐπιδαύρου*, δ) τὴν *Τροιζηνίαν* μετὰ τῆς *Τροιζήνος* καὶ ε) τὴν *Ἐρμιονίδα* μετὰ τῆς *Ἐρμιόνης*. — 9) Ἐν τῷ μέσῳ ὅλων τούτων τῶν χωρῶν ὑφ' οὗτο ἢ ὅλως μεσόγειος *Ἀρκαδία*, χώρα ὄρεινὴ καὶ μᾶλλον πρὸς κτηνοτροφίαν κατ' ἀλλήλους· ἐπισημότεραι πόλεις αὐτῆς ἦσαν ἡ *Μαρτίρεια*, ἡ *Τεγέα* καὶ ἡ ἐσχάτως συναικισθεῖσα *Μεγαλόπολις*.

(§ 4.) **δ'. Αἱ νῆσοι.** Ἡ Ἑλλὰς περιεκυκλοῦτο πανταχόθεν ὑπὸ πολλῶν μικρῶν καὶ μεγάλων νήσων, ἐπισημότεραι τῶν ὑποίων ἦσαν αἱ ἐξ ἧς: α) πρὸς Δ. (ἐν τῷ Ἰονίῳ πελάγει): ἡ εὐνοῖος *Κέρκυρα*, ἡ *Λευκάς*, ἡ πετρώδης *Ἰθάκη*, πατρὶς τοῦ Ὀδυσσεύς, ἡ *Κεφαλληνία* καὶ ἡ τερπνὴ καὶ εὐφορος *Ζάκυνθος*· β, πρὸς Ν. τὰ *Κύθηρα*· γ) πρὸς Α. (ἐν τῷ Αἰγαίῳ): ἡ ἐπιμήκης καὶ ὄρεινὴ μὲν, ἀλλ' εὐφορος *Εὐβοία* (ἐπισημότεραι πόλεις αὐτῆς ἦσαν ἡ *Χαλκίς* καὶ ἡ *Ἐρέτρια*), ἡ *Σκύρος*, ἡ *Σαλαμίς*, ἡ *Ἄγινα*, αἱ 12 *Κυκλάδες*, ὀνομασθεῖσαι οὕτω, διότι ἔκειντο ὡς ἐν κύκλῳ περὶ τῆς νήσου *Ἀήλου* (ἐπισημότεραι τῶν Κυκλάδων ἦσαν ἡ *Ἄθλος*, ὅπου ἐτελεῖτο κατὰ πενταετίαν πανήγυρις πρὸς τιμὴν τῶν αὐτόθι γεννηθέντων θεῶν *Ἀπόλλωνος* καὶ *Ἀρτέμιδος*, ἡ εὐφορωτάτη πασῶν *Νάξος* καὶ ἡ καλλιμάζουρος *Πάρος*) κ. ἄ. π.

Β'. Πελασγικοὶ χρόνοι.

(§ 5.) **Οἱ Πελασγοί.** Ποῖοι ἦσαν οἱ πρῶτοι κάτοικοι τῆς Ἑλλάδος καὶ πόσα ἔτη πρὸ Χριστοῦ αὕτη κατοκίσθη δὲ εἶναι γνωστόν. Οἱ ἀρχαιότεροι κάτοικοι αὐτῆς, τοὺς ὀνομασθέντας ἀναφέρουσιν οἱ ἱστορικοί, εἶναι οἱ *Πελασγοί*. Οὗτοι ἐλθόντες, ὡς λέγεται, πρὸ κρηνημονεύτων χρόνων ἐκ τῆς Ἀ-

σίς, κατόπισεν τὰς μεσημβρινὰς χώρας τῆς Ἰλλυρικῆς καὶ Ἰταλικῆς χερσονήσου, τὰ περὶ τὴν Μ. Ἀσίας καὶ πολλὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου πελάγους. Οἱ Πελασγοὶ ἦσαν ἀνθρώποι εἰρηνικοὶ καὶ φιλήσυχοι· ἐκκλιέσθαι δὲ τὰς εὐφροσύνων πεδιὰδας, ἕως ἀνομάζον ἄργη, καὶ ἐκτιζόν πόλεις ὀχυράς, τὰς *Δαρίσσας*. Τὰ τεῖχη τῶν Ἀκρισσῶν τούτων, ὡς καὶ ἄλλα πελασγικὰ κτίρια (ὕδραγωγεῖα, ὄχετοὶ κ. ἄ.) ἦσαν φεοδομημένα ἐξ ἀκκατεργάστων ἢ καταεργασμένων λίθων, ἐφηρμοσμένων τεχνικῶς ἐπ' ἀλλήλων ἕνευ ἕμμου καὶ ἀσθέστου, ἐγκλωδέστατα δὲ καὶ κολοσσιαῖα, καὶ διὰ τοῦτο ἀνομάζοντο ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρων *κυκλώπεια τεῖχη*· λείψανα τούτων κτιρίων σώζονται καὶ μέχρι σήμερον ἐν Μυκῆναις (θησαυροφυλάκιον τοῦ Ἀτρείως κ. ἄ.), Τίρυνθι, Ὀρχομενῶ τῆς Βοιωτίας κ. ἄ. Ἡ θρησκεία τῶν Πελασγῶν ἦτο κυρίως φυσιολατρεία· οἱ θεοὶ δηλ., ὡς αὐτοὶ ἐλάτρευον, παρίστανον συμβολικῶς τὰς δυνάμεις τῆς φύσεως· τὴν γῆν, τὸν ἥλιον κ. ἄ.· τὰ μάλιστα δὲ ἐτίμων τὸν *Πελασγικὸν* λεγόμενον ἢ *Δωδάταλον Δία*, ὅστις ἐλάτρευετο ἐν *Δωδώνῃ*, πόλει τῆς Ἠπείρου, ὅπου οἱ ἱερεῖς ἀνιπτόποδες καὶ χιμικὶ κοιμώμενοι ὑπηρετοῦν τὸν θεὸν καὶ ὅπου μαντικαὶ ἱερεῖαι ἐξήγουν τὰ βουλευμάτα του ἐκ τῆς κινήσεως τῶν φύλλων τῆς ἱερᾶς δρυὸς καὶ ἐκ τοῦ φλαίσθου τῆς γείτονος ψυχρᾶς πηγῆς.

(§ 6.) **Οἱ ἱερεῖς καὶ ὁ Ὀρφεύς.** Πλὴν τῶν Πελασγῶν ἀναφέρονται καὶ ἄλλοι ἐν τῇ Ἑλλάδι πελαγοὶ καὶ ἀμφυλοὶ λαοί· οἱ *Δρῶσες*, οἱ *Ἀβάρτες*, οἱ *Κουρητες*, οἱ *Πίερες* κ. ἄ. Τούτων μάλιστα λόγου ἄξιον ἦσαν οἱ Πίερες, οἵτινες κατ' ἀρχὰς κατόικουν τὴν περὶ τὴν βορείαν τοῦ Ὀλύμπου κλιτὴν μακεδονικὴν χώραν *Πιερίαν*· ἀποικίησαντες δὲ ἐντεύθεν εἰς Φωκίαν καὶ Βοιωτίαν, μετέδωκαν τὴν λατρείαν τῶν *Μουσαῶν*, ὧν ἱερὰ κατοικία ἔγειναν τὰ ὄρη *Παργασσοῦ* καὶ *Ἐλικῶν*. Μυθικὸς γενάρχης καὶ ἥρωα αὐτῶν ἦτο ὁ *Ὀρφεύς*, ὅστις, κατὰ τὴν μυθολογίαν, διὰ τῆς φωνῆς καὶ τῆς λύρας του οὐ μόνον συνεκίνει τὰ ἄψυχα, ὡς τοὺς λίθους, καὶ ἐπιθάσσει τὰ θηρία καὶ κατακτείνει τὰ ὄντα τῶν ἀνθρώπων,

ἀλλ' ἐξημμένισε καὶ τοὺς σκυθροπούς καὶ ἀμειλίχτους τοῦ Ἄδου θεοῦ, ὥστε τῷ ἐπέτρεψεν νὰ καταβῇ εἰς τὸν Ἄδην ζῶν καὶ νὰ ἀναγάγῃ ἐκεῖθεν τὴν σύζυγόν του *Εὐρυνόχη*, ἣν εἶχεν ἀρπάσει ὁ θεὸς τοῦ Ἄδου *Πλούτων*. Πίερες ἦσαν καὶ οἱ αἰοδοὶ *Ἄιρος*, *Μουσαῖος* καὶ *Εὐμόλιτος*, ὁ ἰδρυτής, ὡς λέγεται, τῶν *Ἐλευσινίων μυστηρίων*, ὧν τὴν ἐπιμέλειαν εἶχον ἐν Ἀθήναις οἱ ἀπόγονοι αὐτοῦ *Εὐμόλιδοι*.

(§ 7.) **Ξένοι ἄποικοι.** Πλὴν τῶν Πελασγῶν καὶ τῶν ἄλλων πελασγικῶν φύλων οἱ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς ἱστοροῦσιν ὅτι εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀπέφκησαν δῆθεν καὶ ξένοι ἐκ τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Ἀφρικῆς, οἵτινες ἐδίδαξαν τοὺς ἀγροίκους κατοίκους αὐτῆς διαφόρους ὠφελίμους τέχνας καὶ ἐξημέρωσαν αὐτούς. Ἐπισημότεροι τῶν ξένων τούτων ἦσαν:

α.) Ὁ *Κέκροψ*· οὗτος, ἐλθὼν ἐκ τῆς Αἰγύπτου εἰς τὴν Ἀττικὴν (τότε *Ἀκτὴν* καλουμένην), ἔκτισε τὴν *Κεκροπίαν*, τὴν ἀρχαιοτάτην ἀκρόπολιν τῶν Ἀθηναίων· ἐδίδαξε τοὺς κατοίκους τῆς Ἀττικῆς τὴν καλλιέργειαν τοῦ σίτου, τῆς ἐλαίας καὶ τῆς ἀμπέλου, τὴν ναυτιλίαν καὶ τὴν ἐπιουργίαν· εἰσῆγαγε παρ' αὐτοῖς τὸν γάμον καὶ τὴν τασφὴν τῶν νεκρῶν καὶ συνέστησε τὸ δικαστήριον τοῦ *Ἀρείου Πάγου*.

β.) Ὁ *Δαναός*· οὗτος ἐλθὼν ἐξ Αἰγύπτου ἐπ' ἰσῆς, ἀπέφκησεν εἰς τὸ Ἄργος, ὅπερ συνώκισε πρότερον ὁ ἐκ Φοινίκης *Ἰναχος*. Ὁ Δαναὸς εἶχε πεντήκοντα θυγατέρας, τὰς *Δαναίδας*, αἵτινες ὡς φονεύσασαι ὄλαι ἐκτὸς μιᾶς τοὺς ἀνδρας τῶν κατεδικάσθησαν ἐν τῷ Ἄδῃ ν' ἀντλώσιν εἰς τετραμῆνον πῖθον· παρὰ τοῦ Δαναοῦ ἐλέγετο ὅτι ἔμαθον οἱ Ἄργεῖοι τὴν ναυτιλίαν.

γ.) Ὁ *Κάδμος*· οὗτος ἀποπλεύσας ἐκ Φοινίκης κατ' ἐντολὴν τοῦ βασιλέως πατρός του *Ἀγήνορος* πρὸς ἀναζήτησιν τῆς ὑπὸ τοῦ Διὸς ἀπαχθείσης ἀδελφῆς του *Εὐρώπης* καὶ ἀποικίησας εἰς τὴν Βοιωτίαν ἔκτισε τὴν ἀκρόπολιν *Καδμείαν*, πλησίον τῆς ὁποίας ἐκτίσθησαν βραδύτερον αἱ *Θῆβαι*, καὶ εἰσῆγαγεν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὴν μεταλλουργίαν καὶ τὴν τέχνην τοῦ γράφειν διὰ τοῦ ἀλφαβήτου.

δ.) Ὁ Πέλοψ, υἱὸς τοῦ θεοστύγου *Tarτάλου*, βασιλέως τῆς Φρυγίας, ἀποικίσας εἰς τὴν Ἑλιν, ἐγένετο διὰ δόλου βασιλεὺς αὐτῆς καὶ ἐκεῖθεν ἐπεξέτεινε τὴν ἐξουσίαν του ἐφ' ὅλης τῆς Πελοποννήσου, ἥτις ἀπ' αὐτοῦ ὠνομάσθη *Πελοπόννησος*, ἐν ᾧ πρότερον ἐκαλεῖτο *Ἀπία*.

Γ'. Μυθικοὶ καὶ ἥρωικοὶ χρόνοι.

(§ 8.) **Οἱ Ἕλληνες.** Τοὺς Πελασγοὺς ἀντικατέστησαν βραδύτερον οἱ Ἕλληνες. Οἱ Ἕλληνες πελασγικῆς μὲν φυλῆς καὶ αὐτοὶ, ἀλλ' ὄρεινοὶ καὶ μαχιμώτεροι, ἐλθόντες ἐκ τῆς περὶ τὴν *Δωδώνην* Ἠπείρου καὶ ἐκ τῆς Θεσσαλίας κατέκτησαν τὰς ὑπὸ τῶν Πελασγῶν κατεχομένης χώρας καὶ ἄλλους μὲν αὐτῶν ἐκδιώξαντες, ἄλλους δὲ ὑποτάξαντες, εἰσῆγαγον εἰς τὴν χώραν νέον πολιτισμὸν καὶ νέον βίον. Ἀφ' οὗ δὲ *βαθμηδὸν* συνεχωνεύθησαν οἱ Πελασγοὶ πρὸς τοὺς Ἕλληνας εἰς ἓνα λαὸν καὶ ἐπεκράτησεν ὁ νέος πολιτισμὸς τῶν Ἑλλήνων, τὸ ὄνομα τῶν Πελασγῶν ἐξῆρανήσθη *βαθμηδόν*, ἐπεκράτησε δὲ τὸ τῶν Ἑλλήνων καὶ ἡ χώρα ὅλη ἐκτοτε ὠνομάσθη *Ἑλλάς*, ἐν ᾧ πρότερον ἐκαλεῖτο *Πελασγία*.

(§ 9.) **Καταγωγή καὶ διαίρεσις τῶν Ἑλλήνων.** Ὅλοι οἱ Ἕλληνες κατήγοντο, ὡς αὐτοὶ βραδύτερον ἐμύθευον, ἀπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Θεσσαλίας (*Φθίας*, *Δευκαλίωνος*, υἱοῦ τοῦ Τιτᾶνος *Προμηθέως*, ὅστις κλέψας ἐξ οὐρανοῦ τὸ πῦρ ἐχάρισεν εἰς τοὺς ἀνθρώπους. Ἐπὶ τοῦ Δευκαλίωνος τούτου συνέβη ἐν Ἑλλάδι κατακλυσμὸς, ἐξ οὗ διεσώθη μόνος αὐτὸς μετὰ τῆς γυναικὸς του *Πύρρας* ἐν τῷ κιβωτοῦ ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ *Παρκασσοῦ Ἀνωρείας*, μετὰ δὲ τὸν κατακλυσμὸν λαβόντες ἀμφοτέροι λίθους διεσκόρπισαν ὑπεράνω τῶν ὕμων τῶν ἀπανταχόσε, ἐκ δὲ τῶν λίθων τούτων, μεταμορφωθέντων εἰς ἀνθρώπους, ἐγένοντο οἱ διάφοροι λαοὶ τῆς Ἑλλάδος. Υἱὸς τοῦ Δευκαλίωνος τούτου ὑπῆρξεν ὁ Ἕλληρ, ἐξ οὗ ὠνομάσθησαν καὶ οἱ Ἕλληνες, τοῦ δὲ Ἕλληνος υἱοὶ ἦσαν ὁ *Αἰόλος*, ὁ *Δω-*

ρος καὶ ὁ *Ξοῦθος*. ὁ δὲ *Ξοῦθος* πάλιν ἐκ τῆς *Κρεούσης*, θυγατρὸς τοῦ βασιλέως τῆς Ἀττικῆς *Ἐρεχθέως*, ἐγέννησε δύο υἱούς, τὸν *Ἴωνα* καὶ τὸν *Ἀχαιοὺν*. Ἀπ' αὐτῶν λοιπὸν τῶν υἱῶν καὶ ἐγγόνων τοῦ Ἕλληνος ὠνομάσθησαν αἱ τέσσαρες φυλαί, εἰς ἃς ἀνέκαθεν διεκρίνοντο οἱ Ἕλληνες, ἦτοι οἱ *Αἰολεῖς* (ἐν Θεσσαλίᾳ, Φωκίᾳ, Βοιωτίᾳ, Ἠλιδί, Κορίνθῳ, Μεσσηνίᾳ κ. ἄ.), οἱ *Δωριεῖς* (ἐν Μυκεδονίᾳ, Δωριδί, Κρήτῃ κ. ἄ.), οἱ *Ἴωνες* (ἐν Ἀττικῇ, Εὐβοίᾳ, Αἰγυαλίᾳ, ἥτις ἀπ' αὐτῶν μετωνομάσθη *Ἴωνία* κ. ἄ.) καὶ οἱ *Ἀχαιοὶ* (ἐν Ἀκωνίᾳ, Ἀργολίδι κ. ἄ.).

(§ 10.) **Οἱ ἥρωες.** Ἡ ἱστορία τῆς σκοτεινῆς ταύτης ἐποχῆς δὲν ἔχει ν' ἀνεκρέθη ὠρισμένη γεγονότα καὶ πράγματα, ἀλλὰ μόνον ἥρωας, τ. ἔ. ἄνδρας ἔχοντας ὑπεράνθρωπον δύναμιν καὶ ἀνδρείαν διὰ τοῦτο καὶ ἡ ἐποχὴ αὕτη ὠνομάσθη *ἥρωικὴ*, καὶ *μυθικὴ* δέ, διότι αἱ ἀφηγήσεις περὶ τῶν ἡρώων τούτων καὶ τῶν ἔργων αὐτῶν εἶναι συνυρασμέναι μετὰ παλυκρίθμων μύθων. Οἱ ἥρωες κατεδίωκον καὶ ἐξολόθρευον τοὺς ληστάς, οἵτινες κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἦσαν ἐν Ἑλλάδι πολυκρίθμοι, ἐφόρευον τὰ ἄγρια θηρία, συνώκισον νέας πόλεις, ἐπροστάτευον τοὺς ἀδυνάτους κατὰ τῆς ἀθηαιρείας καὶ τῆς βίας τῶν κακουργῶν κ. τ. τ. Διὰ τοῦτο οἱ Ἕλληνες ἐπίστευον περὶ τῶν ἡρώων ὅτι κατήγοντο ἀπὸ τῶν θεῶν, ὠνομάζοντες αὐτοὺς διὰ τοῦτο *ἡμιθέους*, καὶ ὅτι συναναστρέφοντο μετ' αὐτῶν, ἐτίμων αὐτούς, ὅσον καὶ τοὺς θεούς, καὶ ἐπίστευον εἰς τὰ ἔργα αὐτῶν, ὅσον καὶ εἰς τὰ περὶ τῶν θεῶν λεγόμενα. Πᾶσα δὲ φυλὴ καὶ πᾶσα πόλις καὶ πᾶσα ἐπίσημος ἀκόμη οἰκογένεια εἶχε τὸν ἥρωα αὐτῆς, ὃν ἐτίμα καὶ ἐπεκαλεῖτο ἐν κινδύνῳ. Ἀξιολογώτατοι δὲ τῶν ἡρώων τούτων ἦσαν οἱ ἐξῆς:

α.) Ὁ *Περσεὺς* ἦτο υἱὸς τοῦ *Διὸς* καὶ τῆς *Δανάης*, θυγατρὸς τοῦ Ἀκρισίου, βασιλέως τοῦ Ἀργεῶν καὶ διασημοῦ τοῦ Δαναοῦ. οὗτος, διὰ παραδόξου τρόπου διατηρηθεὶς ἐν τῇ ζωῇ, ἀπέκοψε τὴν φρεσὶν κερκλήν τῆς ἐν Ἀφροικῇ Γοργόνας *Μεδούσης*, ἥς ἡ κερκλή, φέρουσα ἀντὶ τριχῶν ὄφεις, εἶχε τὴν ιδιότητα νὰ μεταβάλλῃ εἰς λίθους ὅ-

λους τούς ἀπειλίζοντας εἰς αὐτήν· κύριος δὲ τῆς κεφαλῆς τῆς
Μεδούσης ἀπελίθωσε δι' αὐτῆς θαλάσσιόν τι τέρας καὶ ἐ-
λευθερώσας ἀπ' αὐτοῦ ἔλαβε σύζυγον τὴν Ἀνδρομέδα, θυ-
γατέρα τοῦ βασιλέως τῆς Αἰθιοπίας· ἐπανεληθὼν δὲ εἰς τὴν



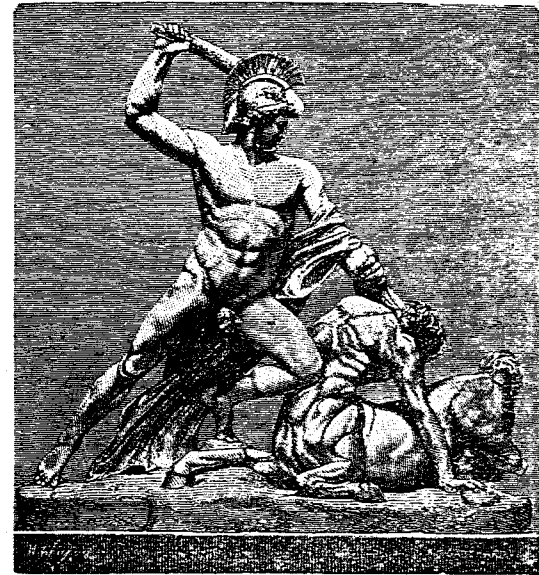
κεφαλή τῆς Μεδούσης.

Πελοπόννησον, ἐφόνευσεν ἀκουσίως τὸν πάππον τοῦ Ἀκρί-
σιον καὶ παρεχώρησεν εἰς τὸν Μεγαπέρθη, υἱὸν τοῦ Προίτου,
ἀδελφοῦ τοῦ πάππου τοῦ, τὸ βασίλειον τοῦ Ἀργούς ἐπὶ ἀν-
ταλλαγῇ τῆς Τίρυνθος, ὅπου ἔκτισε νέαν μητρόπολιν, τῆς
Μυκῆνας. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Περσείως ἐκ τῶν υἱῶν τοῦ ὁ
μὲν Σθέnelος ἐγένετο βασιλεὺς τῶν Μυκηναίων, ὁ δὲ Ἀλ-
καῖος τῆς Τίρυνθος. Ἄλλ' ὁ Σθέnelος, συζευχθεὶς τὴν Νι-
κίπην, θυγατέρα τοῦ Πέλοπος (§ 7.) ἐξέβαλε μετὰ τὸν θά-
νατον τοῦ Ἀλκαίου τὸν υἱὸν τούτου Ἀμφιτρυῶνα καὶ κατέ-
λαβεν αὐτὸς καὶ τὴν ἐπικράτειαν τῆς Τίρυνθος, ἣν διετήρησε
καὶ ὁ υἱὸς τοῦ Εὐρυσθέους.

β.) Ὁ Ἡρακλῆς, ὁ μέγιστος ἥρωα τῆς ἀρχαίας Ἑλ-

λάδος, ἐλέγετο υἱὸς τοῦ Διὸς καὶ τῆς Ἀλκμήνης, συζύγου
τοῦ Ἀμφιτρυῶνος. Ὁ Ἡρακλῆς γεννηθεὶς ἐν Θήβαις κατέ-
φυγεν ἕνεκα φόνου εἰς Μυκῆνας καὶ ἠναγκάσθη διὰ τὴν πρὸς
αὐτὸν δυσμένειαν τῆς θεᾶς Ἥρας νὰ δουλεύῃ τὸν θεῖον αἰ-
τοῦ Εὐρυσθέα, ὅστις πᾶ ἐπέβαλε τοὺς γνωστούς δώδεκα ἄ-
θλους, οὓς καὶ ἐξετέλεσε, μετὰ θάνατον δὲ ἀνεληθὼν εἰς τὸν Ὀ-
λυμπον ἐγένετο ἀθάνατος καὶ ἐνομιρεῦθη τὴν θεὰν Ἥραν.

γ.) Ὁ Θησεύς, ὁ εὐτυχεὶς Ἡρακλῆς, ἦτο υἱὸς τοῦ



Ὁ Θησεύς φονεύων τὸν Μινώταυρον.

Αἰγέως, βασιλέως τῶν Ἀθηναίων, καὶ τῆς Αἰθρας, θυγα-
τρὸς τοῦ βασιλέως τῆς Τροϊζῆνος Πιπθέως. Ὁ Θησεύς ἐφόν-
νευσε πολλὰ θηρία καὶ ληστές, οἵτινες ἐλυμαίνοντο τὴν Ἀτ-

τικὴν, καὶ ἀπῆλλαξε τοὺς Ἀθηναίους ἀπὸ τοῦ σκληροῦ φόρου δεκατεσσάρων εὐγενῶν νέων καὶ νεκνίδων, στελλομένων κατὰ πᾶν ἕνατον ἔτος πρὸς τὸν ἐν Κρήτῃ *Μινώταυρον*, φονεύσας τὸ ἀνθρωποφάγον τοῦτο τέρας ἐντὸς τοῦ *Λαβυρίνθου* καὶ ἐξεληθὼν εἴτα ἐκεῖθεν τῇ βοηθείᾳ τοῦ μίτου τῆς βασιλοπαιδὸς *Ἀριάδης*.

δ.) Ὁ *Βελλεροφόντης*, υἱὸς τοῦ *Γλαύκου*, ἐγγόνου τοῦ μυθικοῦ βασιλέως τῆς Κορίνθου *Σισύφου*, καὶ τῆς *Εὐρυμέδης*· καταρυγῶν δὲ ἐνεκὰ φόνου πρὸς τὸν *Προῖτον*, βασιλέα τοῦ Ἄργου, ἐστάλη ὑπ' αὐτοῦ εἰς Λυκίαν, ὅπου ἐφόνευσε τὴν *Χίμαιραν*, πυρίπνοον τέρας, ἔχον σῶμα τὰ μὲν ἔμπροσθεν λέοντος, τὰ δὲ μέσσω αἰγός, τὰ δὲ ὀπίσθεν δράκοντος, ὑψωθείς ἐναέριος ἐπὶ τοῦ περρωτοῦ ἵππου *Πηγάσου* καὶ κενταύροισι αὐτὴν· ἐπειδὴ δὲ μετέπειτα ὁ Βελλεροφόντης ἐφοντάσθη καὶ ἀναβῆ ἐπὶ τοῦ Πηγάσου εἰς τὸν οὐρανόν, ὁ Ζεὺς ὀστρησε τὸν ἵππον, ἐκεῖνος δὲ ἐξαγριωθείς κατέρριψε τὸν Βελλεροφόντην ἐπὶ τῆς γῆς, ὅπου τυρλωθείς ἀπέθικε τῆς πείνης.

(§ 11.) Ὁ Ἀργοναυτικὸς πλοῦς. Προϊόντος τοῦ χρόνου πολλοὶ τῶν ἠρώων τούτων συνηνώθησαν μετὰ τῶν περὶ αὐτοὺς εἰς κοινὰς πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις καὶ ἐκστρατείας. Μία τῶν κοινῶν τούτων ἐπιχειρήσεων ἦτο καὶ ὁ λεγόμενος Ἀργοναυτικὸς πλοῦς, ὅστις ἐγένετο ἐξ αἰτίας τοιαύτης. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ *Αἴσωνος*, βασιλέως τῆς θεσσαλικῆς πόλεως *Ἰωλκοῦ*, ἐβασίλευσεν ὁ *Πελλίας*, διότι ὁ *Ἰάσων*, ὁ υἱὸς καὶ φυσικὸς διάδοχος τοῦ Αἴσωνος, ἦτο ἀνήλικος. Ὅτε ὅμως ἠλικιώθη ὁ *Ἰάσων* καὶ ἀπῆτησε παρὰ τοῦ θεοῦ τοῦ τὸν θρόνον, ἐκεῖνος εἶπεν ὅτι θὰ τῷ τὸν ἀποδώσῃ, ἐὰν μετακομίσῃ ἐκ τῆς *Κολχίδος*, χώρας ἐπὶ τοῦ Εὐξείνου, τὸ «*χρυσόμαλλον δέρασ*». Τὸ δέρασ τοῦτο ἦτο τοῦ κριοῦ, ἐφ' οὗ εἶχον διασωθῆ, πρὸ πύλλων ἐτῶν τὰ ὑπὸ τῆς μητρυῖας αὐτῶν ἐπιβουλεύόμενα τέκνα τῆς *Νεφέλης* καὶ τοῦ *Ἀθάμαντος*, βασιλέως τοῦ Ὀρχομενοῦ τῆς Βοιωτίας, ὁ *Φρίξος* καὶ ἡ *Ἑλλη*· καθ' ὅδον ὅμως ἡ μὲν Ἑλλη ὀλισθήσασά ἔπεσε καὶ ἐπνίγη εἰς τὰ κύματα τοῦ πορθμοῦ,

ὅστις ἐπωνομάσθη ἀπ' αὐτῆς *Ἑλλήσποντος*, ἡ δὲ *Φρίξος*, φθάσας αἰσίως εἰς τὴν *Κολχίδα*, ἀφιέρωσε τὸ δέρασ εἰς τὸν θεὸν Ἄρην. Ὁ *Ἰάσων* ἀνέλαβε τὸ ἔργον καὶ παραλαβὼν μετ' ἑαυτοῦ καὶ ὑπὲρ τοὺς πενήκοντα ἄλλους ἠρώας, τοὺς ἐπισημοτάτους τῆς ἐποχῆς ἐκείνης (τὸν *Ἡρακλέα*, *Θηαία*, τοὺς ἐκ *Λακεδαιμόνας* ἀδελφοὺς *Καστορα* καὶ *Πολυδεύκηρ*, τὸν *Πηλέα*, τὸν *Ὀρφέα*, τὸν *Ἀσκληπιόν* κ. ἄ.), ἐπέβη μετ' αὐτῶν εἰς πλοῖον, ὅπερ ἀπὸ τοῦ ναυπηγήσαντος αὐτὸ *Ἄργου* ὠνομάσθη *Ἄργῳ* καὶ ἐξέπλευσεν εἰς τὴν *Κολχίδα*. Μετὰ πολλὰς περιπετείας ἔφθασε τέλος ὁ *Ἰάσων* ἐκεῖ καὶ βοηθούμενος ὑπὸ τῆς *Μηδείας*, θυγατρὸς τοῦ βασιλέως τῆς *Κολχίδος* *Αἰήτου*, ἤρπασε τὸ χρυσὸν δέρασ, ὅπερ ἐφύλαττεν ἐν τῷ δάσει τοῦ Ἄρεως ἀκαίμητος καὶ πολυόμματος δράκων. Ὁ *Ἰάσων* ἐπανερχόμενος ἐκ *Κολχίδος* παρέλαβε μετ' ἑαυτοῦ καὶ τὴν *Μηδείαν*. Μαθὼν ὅμως τοῦτο ὁ Αἰήτης ἔτρεξεν εἰς καταδίωξιν τῶν Ἀργοναυτῶν· ἀλλ' ἡ *Μηδεία*, φονεύσασα τὸν ἀδελφὸν αὐτῆς *Ἄβυρτον*, ἔριψε τὰ μέλη του εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ τοιουτοτρόπως, μέχρις οὗ συλλέξῃ αὐτὰ ὁ πατήρ, οἱ Ἀργοναῦται ἀπεμακρύνθησαν.

(§ 12.) Ὁ πόλεμος τῶν ἑπτὰ ἐπὶ *Θήβας*. Κοινῇ ἐπ' ἴσης ἐπιχειρήσεις ἦτο καὶ ὁ λεγόμενος πόλεμος τῶν ἑπτὰ ἐπὶ *Θήβας*, ὅστις συνέβη ὡς ἑξῆς. Ὁ βασιλεὺς τῶν *Θηβῶν* *Λαίος*, ἀπόγονος τοῦ *Κάδμου*, λαβὼν ποτε χρῆσμον, ἔτι υἱὸς αὐτοῦ θὰ γείνη φονεὺς τοῦ πατρὸς καὶ σύζυγος τῆς μητρὸς του, ἐκ τοῦ φόβου τούτου ἐξέβηκεν εἰς τὸ ἄρας τῆς *Βοιωτίας* *Κιβαίρων* τὸν ἐκ τῆς γυναικὸς του *Ἰοκάστης* γεννηθέντα υἱὸν αὐτοῦ *Οιδίποδα*. Οὗτος ὅμως διασωθείς παραδόξως καὶ ἠλικιωθείς, ἐφόνευσεν, ἐν ᾧ ἐπορεύετο ἀπὸ τῶν *Δελφῶν* εἰς *Θήβας*, τὸν πατέρα του ἐξ ἀγνοίας καὶ, ἀφ' οὗ ἦλθεν εἰς *Θήβας* καὶ ἔλυσε καὶ τὸ αἶνιγμα τῆς *Σφιγγός*, ἥτις ἐμάστιζε τότε τὴν πόλιν αὐτήν, ἔλαβεν ἐπ' ἴσης ἐξ ἀγνοίας ὡς σύζυγον τὴν μητέρα αὐτοῦ *Ἰοκάστην* καὶ ἐγένετο βασιλεὺς τῶν *Θηβῶν*. Μετὰ τινα ὅμως χρόνον τὸ διπλοῦν τοῦτο ἀνοσιούργημα ἀνεκαλύφθη καὶ ἡ μὲν *Ἰοκάστη* ἀπηγχονίσθη, ὁ δὲ *Οἶ-*

δίπους, τυρλωθεὶς κύτοχειρως, ἐγκυτέλιπεν ἐκουσίως τὴν πα-
τρίδα του καὶ περιπλανήτο ὡς ἐπικίτης, χειροκωγούμενος ὑπὸ
τῆς εὐγενοῦς θυγατρὸς τοῦ Ἀντιγόνης, μέχρις οὗ ἦλθεν ἐπὶ
Θησείως εἰς τὸν Κολωνόν, χωρίον τῆς Ἀττικῆς, ὅπου καὶ
ἀπέθανε.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Οἰδίποδος ὁ νεώτερος υἱὸς αὐτοῦ
Πολυεΐκης, στερηθεὶς ὑπὸ τοῦ πρεσβυτέρου ἀδελφοῦ Ἐτεο-
κλέους τὴν βασιλείαν, τὴν ὁποίαν συνεφώνησαν νὰ ἔχη ἕκα-
στος αὐτῶν ἐπὶ ἓν ἔτος ἐκ περιτροπῆς, καὶ διωχθεὶς ἐκ τῶν
Θηβῶν, κατέφυγεν εἰς τὸ Ἄργος πρὸς τὸν βασιλέα Ἀδραστον
καὶ μετὰ τινα χρόνον ἐξεστράτευσεν ἐκεῖθεν κατὰ τοῦ ἀδελ-
φοῦ αὐτοῦ· ἐπειδὴ δὲ οἱ κατὰ τῶν Θηβῶν ἐκστρατεύσαντες
ἥρωες ἦσαν μετὰ τοῦ Ἐτεοκλέους ἐπὶ τὰ, διὰ τοῦτο ὁ πόλεμος
ὠνομάσθη πόλεμος τῶν ἑπτὰ ἐπὶ Θήβας. Ἐν τῷ πολέμῳ
τούτῳ οἱ μὲν δύο ἀδελφοὶ μονομαχήσαντες ἐφόνευσαν ἀλλή-
λους, ὁ δὲ θεῖος τοῦ Ἐτεοκλέους Κρέων, διαδεχθεὶς τὴν βα-
σιλείαν, ἐξῆλθε κατὰ τῶν πολιορκητῶν καί, μάλιστα γενομένης,
ἐφόνευσεν ὅλους τοὺς Ἀργεῖους ἥρωας πλὴν τοῦ Ἀδράστου.
Οὕτω διελύθη ὁ πόλεμος ἐκεῖνος τῶν ἑπτὰ. Μετὰ τὴν μάχην
ὁ Κρέων ἀπηγόρευσε ἐπὶ πεινῇ θανάτου τὸν ἐνταφιασμὸν τοῦ
Πολυεΐκου· ἀλλ' ἡ εὐσεβὴς Ἀντιγόνη, ἀγαπῶσα τὸν ἀ-
δελφὸν καὶ θέλουσα νὰ ἀποδώσῃ εἰς αὐτὸν τὰς ὑστάτας τι-
μὰς, παρέβη τὴν βάρβαρον διαταγὴν τοῦ θεοῦ τῆς, ὅστις ὄρ-
γισθεὶς διέταξε νὰ θάψωσιν αὐτὴν ζῶσαν. Τοῦτο δὲ ἰδὼν ὁ
υἱὸς τοῦ βασιλέως καὶ μνηστῆρ τῆς Ἀντιγόνης Αἴμων ἠτύο-
κτόνησεν ἐπὶ τοῦ τάφου αὐτῆς.

Δέκα ἔτη μετὰ τὸν προμνημονευθέντα πόλεμον οἱ υἱοὶ τῶν
ἑπτὰ ἐκείνων, οἱ Ἐπίγονοι, ἐξεστράτευσαν κατὰ τῶν Θη-
βῶν, ἵνα ἐκδικήσωσι τὸν φόνον τῶν πατέρων αὐτῶν, καὶ κυ-
ριεύσαντες τὰς Θήβας, ἀνεβίβασαν εἰς τὸν θρόνον τὸν υἱὸν
τοῦ Πολυεΐκου Θέρσανδρον.

(§ 13.) Ὁ Τρωικὸς πόλεμος (1193—1184). Ἄλ-
λ' ὁ μέγιστος καὶ ἐπισημότερος ἐκ τῶν πολέμων τῶν ἡρωι-
κῶν χρόνων εἶναι ὁ Τρωικὸς, ὅστις ἐγένετο ἐξ αἰτίας τοιαύ-

της. Ὁ Πάρις ἢ Ἀλέξανδρος, υἱὸς τοῦ Πριάμου, βασιλέως
τῶν Τρώων, ἔθνους πελοποννησίου, πλουσίου δὲ καὶ πεπολιτισμέ-
νου, κατοικοῦντος τὴν βορειοδυτικὴν παραλίαν τῆς Μ. Ἀσίας,
περιηγούμενος τὴν Ἑλλάδα, ἐπισκέφη καὶ τὸν βασιλέα τῆς
Σπάρτης Μενέλαον, ὅστις ὑπεδέχθη καὶ ἐφιλοξένησεν αὐτὸν
βασιλικῶς. Ἄλλ' ὁ Πάρις, ἐπωφελούμενος ἐκ τῆς ἐν τῷ μετα-
ξὺ ἐπισυμβάσεως τοῦ Μενέλαου ἔπουσίας, ἀπεπλάνησε παρὰ
τὸ δίκαιον τῆς φιλοξενίας τὴν σύζυγον αὐτοῦ, τὴν ὠραίαν
Ἑλένην, καὶ ἀπέπλευσε μετ' αὐτῆς εἰς Τροίαν, ἀφ' οὗ ἔλαβε
μεθ' ἑαυτοῦ καὶ πολλοὺς θησαυροὺς ἐκ τῆς οἰκίας τοῦ Μενε-
λάου. Ὁ αὐτὸς ὄβρισθεὶς σύζυγος, ζῆμα ἐκνευθὼν, ἔσπευσε
ν' ἀνακοινώσῃ τὰ γενόμενα εἰς τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Ἀγαμέ-
μνονα, βασιλέα τοῦ Ἀργεῶν, καὶ τοὺς λοιποὺς βασιλεῖς καὶ
ἥρωας τῆς Ἑλλάδος, ὅτινες ἀπέφασσαν νὰ συνεκστρατεύσω-
σι κατὰ τῆς Τροίας, ἵνα ἐκδικήσωσι τὴν ὕβριν ταύτην, ἣν
εθεώρουν ὡς γενομένην καθ' ὅλης τῆς Ἑλλάδος. Οἱ βασιλεῖς
οὗτοι ἦσαν οἱ πλεῖστοι υἱοὶ τῶν ἡρώων τοῦ ἀργοναυτικοῦ
πλοῦ καὶ τοῦ πολέμου τῶν ἑπτὰ ἐπὶ Θήβας, ἦτοι οἱ ἀδελ-
φοὶ Ἀγαμέμνονα καὶ Μενέλαο, υἱοὶ τοῦ Ἀτρέως καὶ ἔγγο-
νοι τοῦ Πέλοπος, ὁ γέρων καὶ πολυπείρος βασιλεὺς τῆς Πύλου
Νέστωρ, ὁ πανοῦργος βασιλεὺς τῆς Ἰθάκης Ὀδυσσεύς, ὁ
ξανθὸς καὶ νεκρὸς υἱὸς τοῦ Πηλέως Ἀχιλλεύς, βασιλεὺς τῶν
ἐν Θεσσαλίᾳ Μυρμιδόνων, ὁ ἀνδρειότατος καὶ ὠραϊότατος
ὅλων τῶν ἡρώων, ὁ φίλος τοῦ Ἀχιλλέως Πάτροκλος, ὁ υἱὸς
τοῦ Τυδείως Διομήδης, οἱ δύο Αἴαντες, ὁ υἱὸς τοῦ Τελαμῶ-
νος καὶ βασιλεὺς τῆς Σαλαμῖνος, καὶ ὁ τοῦ Οἰλέως καὶ
βασιλεὺς τῶν Λοκρῶν, ὁ ἐκ Κρήτης Ἴδομενεὺς κ. ἄ. π. Οἱ
βασιλεῖς οὗτοι, ἐκλέξαντες γενικὸν ἀρχηγὸν τῆς ἐκστρατείας
τὸν Ἀγαμέμνονα καὶ συναθροίσαντες 100000 περίπου ἀν-
δρῶν συνῆλθον εἰς Αὐλῖδα τῆς Βοιωτίας· ἐκ δὲ τῆς Αὐλίδος,
ὅπου, κατὰ τὴν μεταγενεστέρην παράδοσιν, ὁ Ἀγαμέμνονα ἐ-
θυσίασεν εἰς τὴν θεὰν Ἄρτεμιν τὴν θυγατέρα τοῦ Ἴφιδέειαν,
ἐπιβάντες εἰς στόλον ἐκ 1186 πλοίων ἐξέπλευσαν πρὸς τὰ πα-
ράλια τῆς Ἀσίας καὶ φθάσαντες εἰς Τροίαν, ἀπεβίβασθησαν.

Ἄλλ' οἱ Τρῶες, εἰ καὶ ἦσαν κατὰ τὸ ἡμῶν ὀλιγώτεροι τῶν Ἑλλήνων, ἀντίστησαν γενναίως κατ' αὐτῶν καὶ μάστιχα εἰς ἀρχηγοὶ αὐτῶν: ὁ Ἐκτωρ, εἷς ἐκ τῶν υἱῶν τοῦ Πριάμου, ὁ ἐπιφανέστατος ἦρας τῆς Τρωάδος, ὁ Αἰρείας, ὁ Ἀρτήνωρ καὶ ἄλλοι· ἐκτὸς τούτου ἡ πρωτεύουσα τοῦ βασιλείου αὐτῶν, τὸ Ἴλιον ἢ Τροία, περιεβάλλετο δι' ὑψηλῶν καὶ ἰσχυρῶν τειχῶν, ἐντὸς τῶν ὁποίων ἐκεῖνοι ἐκλείοντο, ὁσάκις ἐνικῶντο εἰς τὰς ἐκτὸς τῆς πόλεως μάχας πρὸς τοὺς Ἕλληνας, καὶ τὰ ὁποῖα μεθ' ἑλκας τῆς ἀνδρείας ἐφόδους τῶν Ἑλλήνων ἔμενον ἀπόρθητα. Διὰ ταῦτα δέκα ὀλόκληρα ἔτη παρέμειναν οἱ Ἕλληνες ἐν Τρωάδι πολιορκούντες τὸ Ἴλιον, διαρπάζοντες τῆς περὶ αὐτὸ πόλεις καὶ χωρὶς καὶ πολεμοῦντες πρὸς τοὺς Τρῶας, ὁσάκις ἐτόλμων νὰ ἐξέλθωσι τῶν τειχῶν αὐτῶν. Μόλις δὲ κατὰ τὸ δέκατον ἔτος, κατασκευάσαντες τῇ συμβουλῇ τοῦ Ὀδυσσεῦς μέγαν ξύλινον ἵππον (τὸν «Λούρειον ἵππον»), ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἐκλείσθησαν πολλοὶ τολμηροὶ ἄνδρες, κατόρθωσαν, ἀφοῦ οἱ εὐπίστοι Τρῶες εἰσῆγαγον τὸν ἵππον τοῦτον εἰς τὴν πόλιν των, νὰ γείνωσι κύριοι τοῦ Ἴλιου. Τὸ Ἴλιον ἐμπυρολήθη καὶ κατεσκάφη, ὁ Πρίαμος καὶ οἱ πλεῖστοι τῶν Τρῶων κατεσφάγησαν, οἱ δὲ λοιποὶ ἠγματοπίστησαν.

Ἀλλὰ καὶ οἱ νικηταὶ δὲν ὑπῆρξαν καθ' ὀλοκληρίαν εὐτυχεῖς. Ὁ Ἀχιλλεὺς, ὁ Πάτροκλος καὶ ἄλλοι πολλοὶ ἀπέθανον πρὸ τῆς ἐλώσεως τῆς Τροίας μαχόμενοι· ἐκ δὲ τῶν λοιπῶν, ὅσοι φέροντες τὰ ἐκ τῆς διαρπαγῆς τοῦ Ἴλιου καὶ τῶν ἄλλων τρωικῶν πόλεων λάφυρα, ἀπέπλευσαν οἴκαδε, ἄλλοι μὲν ἀπέθανον καθ' ἑδὸν, ὡς ὁ Αἶκας ὁ τοῦ Οἰλέως, ἄλλοι δὲ μόλις μετὰ πολυτετεῖς πλόνας κατόρθωσαν νὰ ἐπανέλθωσι εἰς τὰς πατρίδας των. Οὕτως ὁ μὲν Ἀγαμέμνων ἐπανελθὼν μετὰ πολλοὺς μόχθους εἰς Μυκῆνας ἐδολοφονήθη ὑπὸ τοῦ ἐξαδέλφου του Αἰγίσθου καὶ τῆς ἀπίστου γυναικὸς του Κλυταιμνήστρας, ὁ δὲ Μενέλαος μόλις μετὰ ὀκτὼ ἔτη κατόρθωσε νὰ φθάσῃ μετὰ τῆς Ἑλένης εἰς τὴν Σπάρτην, ὁ δὲ Ὀδυσσεὺς περιεπλανήθη τῆδε κάμεῖσε ἐπὶ δέκα ἔτη, μέχρις οὗ ἐπανίδῃ τὴν πιστὴν σύζυγον του Πηνελόπην καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ Τηλέ-

μαχον· ἐπανελθὼν δὲ οἴκαδε ἐτιμώρησε συγχρόνως καὶ τοὺς ἀνακιδεῖς μνηστῆρας, οἵτινες κατὰ τὴν ἀπουσίαν του ἤθελον νὰ νυμφευθῶσι τὴν Πηνελόπην, κατεσπατάλων τὰ ὑπάρχοντά του καὶ διήγειρον εἰς ἀπιστίαν τοὺς δούλους καὶ τὰς δούλας του.

ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΔΕΥΤΕΡΑ.

Ἀπὸ τῆς καθόδου τῶν Ἡρακλειδῶν μέχρι τῶν Περσικῶν πολέμων (1104—490 π. X).

Α'. Μεταναστάσεις τῶν ἑλληνικῶν φυλῶν.

(§ 14.) **Μετανάστασις τῶν Θεσσαλῶν καὶ Βοιωτῶν** (1124). Εὐθὺς μετὰ τὸν Τρωικὸν πόλεμον συνέβησαν ἐν Ἑλλάδι μεγάλαι ταραχαὶ καὶ πολιτικαὶ μεταβολαί. Διάφοροι δὴλ. λαοὶ διὰ διαφόρους λόγους ἐπέδραμον ἐναντίον ἄλλων καὶ ἐδίωξαν αὐτοὺς ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε κατοικιῶν των· οἱ διωχθέντες ἐπετέθησαν ἐναντίον ἄλλων φυλῶν καὶ οὕτω καθεξῆς, μέχρις οὗ οἱ ἀσθενέστεροι, ὁσάκις δὲν ἤθελον νὰ γείνωσι δούλοι τῶν ἐπιδρομέων, μετηγάστειον ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος καὶ συνίστων ἐκτὸς αὐτῆς ἀποικίας. Οὕτως ἐξήκοντα ἔτη μετὰ τὰ Τρωικὰ, οἱ Θεσσαλοὶ, φυλὴ μάχιμος καὶ ὄρεινῆ, ἐκινήσαντες ἐκ τῆς Ἠπείρου, εἰσέβαλον εἰς τὴν πρὸς ἀνατολὰς τῆς Πίνδου καὶ παρὰ τὸν ποταμὸν Πηνειὸν πεδιάδα, ἧτις ἔκτοτε μετωνομάσθη Θεσσαλία. Οἱ δὲ τῶς κάτωκοι τῆς χώρας Αἰολεῖς (§ 9.) ἄλλοι μὲν ὑπετάχθησαν εἰς τοὺς νέους ἀποίκους καὶ οὗτοι εἶναι οἱ λεγόμενοι περῆσται, ἄλλοι δὲ, ὡς οἱ Ἀγραῖοι Βοιωτοὶ

καὶ οἱ παρὰ τὸν Ὀλυμπον κατοικοῦντες Δωριεῖς, ἐπέδραμον πρὸς νότον καὶ οἱ μὲν Βοιωτοὶ κατέλαβον τὴν περὶ τὴν Κοπαῖδα λίμνην χώραν, ἥτις ἐκτοτε ὠνομάσθη Βοιωτία, οἱ δὲ Δωριεῖς ἐκυρίευσαν τὴν μετὰ τὸ Περυκασσοῦ καὶ τῆς Οἴτης ὄρεινὴν χώραν, ἥτις ἐκτοτε ἐκλήθη ἀπ' αὐτῶν Δωρίς.

(§ 15.) **Μετανάστασις τῶν Δωριέων εἰς Πελοπόννησον ἢ κίθοδος τῶν Ἡρακλειδῶν (1104).** Μετ' ὀλίγα ἔτι οἱ πολεμικοὶ Δωριεῖς, δεινῶς πάσχοντες ἐκ τῆς σμικρότητος καὶ τοῦ ἀγόνου τῆς χώρας αὐτῶν, προτρεπόμενοι δὲ καὶ ὑπὸ τινῶν Ἡρακλειδῶν, οἵτινες ἤθελον νὰ ἀνακτήσωσι τὰ ἐν Πελοποννήσῳ ὑπὸ τοῦ Εὐρυσθέως ἀρπαγέντα καὶ ἤδη ὑπὸ τῶν Πελοπιδῶν κατεχόμενα κτήματα τοῦ προπάτορός των Ἡρακλέους (§ 10.), ἐξέκίνησαν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τῶν Ἡρακλειδῶν τούτων πολλοὶ ἐκ τῆς Δωρίδος καὶ ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τῶν γειτόνων των Αἰτωλῶν, ὧν ἀρχηγὸς ἦτο ὁ Ὄξυλος, κατήλθον εἰς τὴν Ναύπακτον· ἐκεῖ δὲ ναυπηγήσαντες πολλὰ πλοῖα, διεπέρασαν εἰς τὴν Πελοπόννησον. Καὶ πρῶτον μὲν κατέλαβον τὴν Ἥλιν, ἣν παρεχώρησαν εἰς τὸν Ὄξυλον, ἔπειτα δὲ διαιρεθέντες εἰς διαφόρους ἐπιδρομικὰς μοῖρας προχώρησαν πρὸς νότον καὶ ἀνατολὰς καὶ μετὰ μακρότατον καὶ αἱματηρότατον πόλεμον πρὸς τοὺς ἐγγχωρίους Ἀχαιοὺς ἐγένοντο βαθμηδὸν κύριοι τῆς Μεσσηνίας, τῆς Λακωνίας, Ἀργολίδος, Κορίνθου καὶ Σικυῶνος. Τότε οἱ Ἡρακλειδαὶ ἀρχηγοὶ διενεμήθησαν πρὸς ἀλλήλους διὰ κλήρου τὴν Πελοπόννησον· καὶ ὁ μὲν Τήμενος ἔλαβε τὴν Ἀργολίδα, ὁ δὲ Κρεσφόντης ἔλαβε δολιῶς τὴν εὐφορον Μεσσηνίαν, οἱ δὲ δίδυμοι ἀδελφοὶ Πρακλῆς καὶ Εὐρυσθένης, υἱοὶ τοῦ ἐν Ναυπάκτῳ προκοποθανόντος Ἀριστοδήμου, ἔλαβον τὴν ὄρεινὴν καὶ ὀλίγον εὐφορον Λακωνίαν.

(§ 16.) **Ὁ Κόδρος (1068 ;).** Μετ' ὀλίγον δὲ οἱ Δωριεῖς, μὴ ἀκούμενοι εἰς τὴν κατὰκτησιν τῆς Πελοποννήσου, διέβησαν τὸν Κορινθιακὸν ἰσθμὸν, εἰσέβαλον εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ ἐκυρίευσαν τὴν Μεγαρίδα. Θὰ ἐκυρίευσαν δὲ καὶ τὰς Ἀθήνας, ἐὰν μὴ ἔσωζεν αὐτὰς ἡ ἥρωικὴ ὑπὲρ αὐτῶν αὐτοθυσία τοῦ τό-

τε βασιλείως τῆς πόλεως τούτης Κόδρου. Τὸ ἐν Δελφοῖς μαντεῖον τοῦ Ἀπόλλωνος εἶχεν ἐκδώσει χρησὺν ὅτι θὰ ἐνίκων οἱ Δωριεῖς, ἐὰν μόνον κατώσθουν νὰ μὴ φονεύσωσι τὸν βασιλέα τῶν Ἀθηναίων. Μαθὼν τούτο ὁ ἐνάρετος καὶ φιλόπατρις Κόδρος, μετημερίσθη εἰς ποιμένα καὶ εἰσδύσας ῥῆτως εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Δωριέων προσέκλεσεν ἐπίτηδες εἰς ἔριν καὶ ἐπλήρωσεν ἕνα ἐξ αὐτῶν, ἕστις ἐργισθεὶς ἐρόνευσε τὸν ἀγνωσόμενον βασιλέα. Οἱ Δωριεῖς, ἀνακλύσαντες τὸ πρῆγμα καὶ ἀπελπισάντες περὶ τῆς νίκης, υπεχώρησαν ἐκ τῆς Ἀττικῆς εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἀρκεσθέντες εἰς τὴν Μεγαρίδα, ἥτις ἐκδωρισθεῖσα ἀπετέλεσεν ἐκτοτε ἴδιον αὐτόνομον κράτος.

(§ 17.) **Ἐκδωρισμὸς τῆς Πελοποννήσου.** Ἐν τούτοις δλόκληρος σχεδὸν ἡ Πελοπόννησος ὑπέκυβεν εἰς τὴν ἀρχὴν τῶν Δωριέων καὶ ἐξεδωρίσθη βαθμηδόν. Διότι ἐκ τῶν Ἀχαιῶν οἱ μὲν πλεῖστοι ἐφυγον ἐκτὸς τῆς Πελοποννήσου, ἐκ δὲ τῶν ἐναπομεινάντων, ὅσοι μὲν υπετάγησαν ἐκουσίως τοῖς Δωριεῦσιν ἔγειναν μὲν ὑποτελεῖς εἰς αὐτοὺς καὶ ἀπεκλείσθησαν ἐντελῶς ἀπὸ τῆς διοικήσεως τῆς πολιτείας, διατήρησαν ἔτι τὴν προσωπικὴν ἐλευθερίαν καὶ ἰδιοκτησίαν των (ἐν Λακωνίᾳ οὗτοι μὲν ἐκαλοῦντο *περίοικοι* ἢ *Λακεδαιμόνιοι*, οἱ δὲ κατακτητὰι Δωριεῖς ἐλέγοντο *Σπαρτιάται*)· ὅσοι δὲ ἀντιστάτες υπετάγησαν διὰ τῆς βίας ἐγένοντο δοῦλοι τῶν Δωριέων (οἱ *Εἰλωτες* τῆς Λακωνίας). Τινὲς δὲ τῶν Ἀχαιῶν ἐπελθόντες εἰς τὴν Ἰωνίαν (§ 9.), ἣν εἶχον ἀφῆσει ἡσυχον οἱ Δωριεῖς, ἐξεδίωξαν τοὺς Ἴωνας καὶ κατέλαβον τὴν χώραν, ἥτις ἐκτοτε ὠνομάσθη ἀπ' αὐτῶν *Ἀχαῖα*. Μόνον ἡ Ἀρκαδία, οὕσα ἄφορος καὶ πενιχρά, διέφυγε τὸν ζυγὸν τῶν Δωριέων καὶ διατήρησε τοὺς ἀρχαίους πελασγικοὺς κατοίκους τῆς, οἵτινες διὰ τοῦτο ἔμειναν δι' ὅλης τῆς ἀρχαιότητος ἀπολίτευτοι καὶ ἀρχαιότροποι· ὅλη δὲ ἡ λοιπὴ Πελοπόννησος ἐξεδωρίσθη βαθμηδόν καὶ μάλιστα ἡ πρωτεύουσα τῆς Λακωνίας *Σπάρτη* ἐγένετο τὸ κέντρον τοῦ δωρικοῦ βίου καὶ τοῦ δωρικοῦ πολιτισμοῦ.

Β'. Ιστορία τῆς Σπάρτης.

(§ 18.) Ὁ Λυκούργος (περὶ τὸ 820). Ἐνεκα τῆς μεταναστώσεως τῶν Δωριέων εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ τῆς πρὸς τοὺς ἐγγυφίους λαοὺς ἐπιμιξίας τὰ ἄπλα πρότερον ἦθη αὐτῶν διεθέρησαν βαθμηδόν· ἀποστροφή πρὸς τὸν πόλεμον ἤρχισεν ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον καὶ ἐπικρατῆ παρ' αὐτοῖς· νικηταὶ καὶ ἡττημένοι δὲν ἠδύναντο καὶ ζήσωσιν ἐν εἰρήνῃ ἕνεκα τοῦ πρὸς ἀλλήλους μίσους, ἀταξία δὲ καὶ ἀνωμαλία συχνότατα ἐτάραττον τὰς πόλεις. Ἐν Σπάρτῃ δέ, ὅπου προσετίθετο καὶ ἡ ἀντιζηλία καὶ τὸ μῖσος τῶν δύο βασιλέων πρὸς ἀλλήλους, συχνότατα ταῦτα προυκάλουν ἐμφυλίους ταραχὰς καὶ στάσεις, αἵτινες κῆζησαν μάλιστα ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Λυκούργου. Ὁ Λυκούργος ἦτο υἱὸς τοῦ ἐτέρου τῶν βασιλέων τῆς Σπάρτης Εὐνόμου. Ἀρ' οὗ δὲ ὁ μὲν πατὴρ αὐτοῦ κατὰ τινα ἐμφύλιον ἐν Σπάρτῃ ἐριδα ἐδολοφονήθη καθ' ἑδὸν, ὁ δὲ πρεσβύτερος ἀδελφὸς του Πολυδέκτης, ὅστις διεδέχθη εἰς τὴν βασιλείαν τὸν Εὐνομον, ἀπέθανε προῶρος, ὁ Λυκούργος ἐγένετο βασιλεὺς. Μαθὼν ὅμως ὅτι ἡ σύζυγος τοῦ ἀποθανόντος ἀδελφοῦ του ἦτο ἐγκυος, ἐκήρυξε δημοσίᾳ ὅτι αὐτὸς θὰ βασιλεύσῃ προσωρινῶς ὡς ἐπίτροπος τοῦ μέλλοντος καὶ γεννηθῆ ὄρφανοῦ, ἐν τούτῳ ἦτο ἄρρεν. Ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ ἡ φιλόδοξος βασίλισσα προέτεινε εἰς τὸν Λυκούργον, ἐν ὑποσχέθῃ ὅτι θὰ νυμφευθῆ αὐτήν, καὶ φρονεῖσθαι τὸ ἔμψυρον, ὥστε καὶ βασιλεύσῃ αὐτὸς πλέον ὡς νόμιμος βασιλεὺς. Ἄλλ' ὁ ἐνέκρετος Λυκούργος θέλων καὶ σῶσθαι τὸ ὄρφανόν, ἐμήνυσε μὲν εἰς τὴν βασίλισσαν, ὅτι δέχεται δῆθεν τὴν πρότασιν αὐτῆς, πράγματι δὲ ἔβαλε φύλακας, οἵτινες, ἅμα ἐγεννήθη τὸ παιδίον, τὸ ἀπῆρσαν ἀπὸ τῆς μητρὸς καὶ τὸ προσήγαγον εἰς τὸν Λυκούργον. Ὁ Λυκούργος περιχαρῆς ἀνηγόρευσε αὐτὸ ἐνώπιον τῶν ἀρχόντων τῆς Σπάρτης βασιλέα καὶ τὸ ὠνόμασε *Χαρίλαος*. Ἐπὶ τινα δὲ χρόνον ἀκόμη ἐκυβέρνησε τὴν πολιτείαν ὡς ἐπίτροπος τοῦ ἀνηλικίου ἀνεψιοῦ

του· ἀλλὰ βραδύτερον ἠναγκάσθη καὶ καταλίπει τὴν ἀρχὴν καὶ καὶ φύγη ἐκ τῆς Σπάρτης, τὸ μὲν διότι οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ κατηγόρουσαν αὐτὸν ὅτι δῆθεν ἐπωσθαλίαι εἰς τὴν βασιλείαν καὶ ἐπεσούλευε τὸν ἀνεψιὸν του. τὸ δὲ διότι συνέλαβε τὴν ἰδέαν καὶ ἐπαγορεύσῃ ἐν Σπάρτῃ τὸ ἀρχαῖον πολίτευμα καὶ τὰ παλαιὰ δωρικὰ ἦθη καὶ ἔθιμα. Πρὸς τὸν σκοπὸν λοιπὸν τοῦτον ἐπεχείρησε μακρὰν ἐκτὸς τῆς Πελοποννήσου περιουσίαν, καθ' ἣν ἐγνώρισε τοὺς νόμους καὶ τὰ ἦθη καὶ ἄλλων μὲν πολλῶν λαῶν, μάλιστα δὲ τῶν Κρητῶν, οἵτινες ἐθύλαττον πιστῶς τὰ ἀρχαῖα ἦθη τῶν προγόνων αὐτῶν Δωριέων. Ἀποδημῶντος τοῦ Λυκούργου, ὁ μὲν Χαρίλαος ἐφρονεῖσθαι κατὰ τινα στάσιν, ἡ δὲ ἀναρχία ἐφθασεν ἐν Σπάρτῃ εἰς τοιοῦτα σημεῖον, ὥστε ἠναγκάσθησαν οἱ Σπαρτιατῆται καὶ προσκαλέσωσι τὸν Λυκούργον ἐκ τῆς ξένης διὰ πρέσβειων. Ὁ Λυκούργος ἐπαυλῶν μετὰ μακρὰν ἀπουσίαν εἰς τὴν Σπάρτην καὶ ἀναλαβὼν τὴν διοίκησιν αὐτῆς, μετερῶθιμισε τὸ πολίτευμα καὶ ἔθηκε νόμους σοφοῦς. ἵνα καταστήσῃ δὲ αὐτοὺς σεδαστοὺς εἰς τὸν λαόν, ἐφωδίσθη προηγουμένως διὰ χρημασῶ τοῦ μαντείου τῶν Δελφῶν, δι' οὗ αὐτὸς μὲν ὠνομάζετο «φίλος τοῦ Διὸς» καὶ «μᾶλλον θεὸς ἢ ἄνθρωπος», ἡ δὲ νομοθεσία του ἐχαρακτηρίζετο ὡς καταλληλοτάτη καὶ δοξάζεσθαι τὴν Σπάρτην.

(§ 19.) **Νόμοι καὶ διατάξεις τοῦ Λυκούργου.** Κυριώτατοι δὲ τῶν νόμων καὶ διατάξεων τοῦ Λυκούργου ἦσαν οἱ ἐξῆς:

α.) *Πολιτικαὶ διατάξεις.* Ὁ Λυκούργος ἀφῆκε καὶ ὑπάρχῃ καὶ εἰς τὸ μέλλον ἢ προαναφερθεῖσα (§ 17.) διακρίσεις τῶν πολιτῶν εἰς *Ἐἰλωτας*, *περιοίκους* ἢ *Λακεδαιμονίους* καὶ *Σπαρτιάτας*, οἵτινες καὶ νῦν μόνον διακρίνουν τὰ τῆς πόλεως. Κεφαλὴ τῆς ὄλης πολιτείας ἦσαν καὶ πάλιν οἱ δύο Ἡρακλειδαὶ βασιλεῖς, καταγόμενοι ἀπὸ τοῦ Προκλέους καὶ Εὐρυσθέου (§ 15.), ἀλλ' ἡ δύναμις αὐτῶν ἦτο πολὺ μικρὰ· ὤφειλον μόνον καὶ ἐπαγγυπῶσιν εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν νόμων, εἶχον θρησκευτικὰ τινα χρεῖα καὶ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ στρατοῦ ἐν καιρῷ πολέμου. Ὅλη δὲ ἡ ἐξουσία ἦτο εἰς χεῖρας τῆς

βουλῆς τῶν γερόντων ἦτοι τῆς γερουσίας· αὐτὴ ἦτο συν-
 ἔδριον ἐξ 28 γερόντων ἢ γερουσιαστῶν ἰσοβίων, οἵτινες ἐξ-
 ελέγοντο ὑπὸ τοῦ λαοῦ, ὠφείλον δὲ νὰ εἶναι ὑπερέξηκονταεταίς
 καὶ ὅλως ἀνεπίληπτοι· πρόεδροι τῆς γερουσίας ταύτης ἦσαν
 οἱ δύο βασιλεῖς. Τρίτη πολιτικὴ ἀρχὴ προσετέθη βραδύτερον
 ἢ τῶν πέντε ἐφόρων· οὗτοι ἐξελέγοντο ἐπ' ἴσης ὑπὸ τοῦ δή-
 μου ἐπὶ ἓν μόνον ἔτος καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἐδίκαζον ἰδιωτικὰς
 μόνον ὑποθέσεις, βραδύτερον δὲ, ὅτε ἔλαβον τὴν ἐξουσίαν νὰ
 ἐπιτηρῶσι τὰ ἔθνη τῶν πολιτῶν καὶ τὰς πράξεις τῶν ἀρ-
 χόντων, ἀπέκτησαν κατὰ μικρὸν τόσῃν δυνάμειν, ὥστε καὶ
 αὐτοὺς τοὺς βασιλεῖς ἠδύναντο νὰ δικάσωσιν ἢ φυλακίσωσιν.
 Ὁ δὲ δῆμος (ὅλοι οἱ ὑπερτρακονταεταίς Σπαρτιῆται) συν-
 ἤρχετο κατὰ μῆνα εἰς συνέλευσιν, τὴν λεγομένην *ἀλλίαν*, εἶ-
 χεν ὅμως τὸ δικαίωμα μόνον νὰ δεχθῆ ἢ νὰ ἀπορρίψῃ τὰ
 ὑπὸ τῆς γερουσίας προτεινόμενα, ὅχι δὲ καὶ νὰ συζητήσῃ ἢ
 προτείνῃ ἄλλὰ νέα.

β.) *Ἰσότης τῶν πολιτῶν.* Ὁ Λυκοῦργος κατανοῶν, ὅτι
 κυριωτάτη αἰτία τῶν ἐμφυλίων ἐρίδων ἦτο ἡ ἀνισότης τῆς
 περιουσίας τῶν πολιτῶν, διήρесе τὴν Λακωνίαν ὅλην εἰς
 39 000 κλήρους, ἦτοι 9 000 μεγαλειτέρους διὰ τοὺς Σπαρτιῆ-
 τας καὶ 30 000 μικροτέρους διὰ τοὺς περιόικους, ἀπηγόρευσε
 δὲ τὴν πώλησιν αὐτῶν εἰς ἄλλο πρόσωπον, διότι ἐπεθύμει νὰ
 ἔχῃ ἕκαστος πολίτης ἰδίαν περιουσίαν καὶ νὰ μὴ ἀποκτῶσι
 τινες περισσότερα. Πρὸς τούτοις δὲ διέταξε νὰ μεταβαίνωσι
 τὰ κτήματα ταῦτα ἀδικαίρετα ἄπὸ τοῦ πατρὸς εἰς τὸν πρω-
 τότοκον υἱὸν ἢ ἐν ἐλλείψει ἄρρενος εἰς τὴν ἐγγαμον θυγατέρα
 του, οἱ δὲ λοιποὶ υἱοὶ συνέζων μετὰ τοῦ πρωτοτόκου. Οἱ Εἰ-
 λωτες δὲν εἶχον ἰδίαν γῆν, ἀλλ' ἐκαλλιέργουν ὡς δοῦλοι καὶ
 μισθωτοὶ τὰς γαίας τῶν Δωριέων καὶ ἀπέδιδον ὠρισμένον μέ-
 ρος τοῦ εἰσοδήματος τῶν γαιῶν εἰς τοὺς κυρίους των, ἐν δὲ
 τῇ πόλει ὠφείλον νὰ ἐκτελῶσιν αὐτοὶ τὰ ἔργα, ἅτινα ὁ εὐ-
 γενῆς Δωριεὺς εθεώρει ἀνάξια δι' ἑαυτόν. Ἐπειδὴ δὲ ἦσαν
 ἰσχυρογνώμονες καὶ ἄγριοι, ὑπέφερον μετὰ μεγάλης ἀντιστά-
 σεως τὸν ζυγὸν τῆς δουλείας καὶ ἦσαν ἀδικαλείπτως ἔτιμοι

εἰς στάσεις καὶ πολέμους κατὰ τῶν κυρίων των. Διὰ ταῦτα
 ἐπατρέπετο εἰς τοὺς νέους Σπαρτιῆτας νὰ δολοφονῶσι κα-
 τ' ἔτος Εἰλωτὰς τινας, ἵνα μὴ πολλαπλασιάζωνται καὶ ἀπο-
 βαίνωσιν ἐπικίνδυνοι. Ἐν καιρῷ πολέμου οἱ Εἰλωτες ἐμάχοντο
 συνήθως ὡς ἐλαφρῶς ὀπλισμένοι, ἐν δὲ τῷ στόλῳ ὡς στρατιῶ-
 ται καὶ κωπηλάται.

γ.) *Ἀνατροφή καὶ βίος τῶν Σπαρτιατῶν.* Ἴνα δύναν-
 ται οἱ Δωριεῖς νὰ εἶναι πάντοτε καὶ σωματικῶς καὶ πνευ-
 ματικῶς ἀνώτεροι τῶν ὑποτεταγμένων εἰς αὐτοὺς λαῶν, ἀ-
 νέλαθε τὴν ἀνατροφήν τῶν νέων αὐτῆ ἢ πόλις. Ὁ παῖς, ἐὰν
 μὲν ἦτο καχεκτικὸς καὶ ἀνάπηρος, ἐρρίπτετο, ὡς λέγεται,
 εὐθὺς μετὰ τὴν γέννησιν εἰς τὸν *Καιάδαρ*, βράσθρον τοῦ ὄ-
 ρου τῆς Λακωνίας *Ταῦρέτου*. ἂν δὲ εἶχε σῶμα ἔρτιμελές
 καὶ ὑγιές, ἀρίνετο εἰς τοὺς γονεῖς, οἵτινες ἀνέτρεφον αὐτὸν
 μέχρι τοῦ ἐξδόμου ἔτους. Μετὰ ταῦτα δὲ ἡ πόλις παρε-
 λάμβανε τοὺς παῖδας ἀπὸ τῆς πατρικῆς οἰκίας καὶ ἀνέτρε-
 φεν ὅλους ὁμοῦ δημοσίᾳ. Κυριώτατα δὲ μαθήματα αὐτῶν
 ἦσαν ἡ γυμναστικὴ, ὀλίγη γραφὴ καὶ ἀνάγνωσις. Ἐγυμνά-
 ζοντο δὲ οἱ παῖδες ἐν ταῖς λεγομέναις *παλαιστραῖς*, διη-
 ρημένοι εἰς βούας ἦτοι ἀγέλας καὶ ὑπὸ τὴν ἐπιτήρησιν τῶν
 λεγομένων *βουάγων* ἦτοι *παιδοκόμων*. Ἐκτὸς δὲ τούτου ἐξε-
 τέλουν διαφόρους ἐνόπλους ἀσκήσεις ἐν ὑπαίθρῳ. Ἀποτρα-
 χύνοντες δὲ διὰ τῆς γυμναστικῆς τὸ σῶμα, ἦσαν πάντοτε
 ἱκανοὶ νὰ ὑποφέρωσι πᾶν εἶδος κακοπαθείας καὶ σκληραγω-
 γίας· ὅθεν περιεπάτουσαν πάντοτε ἀνυπόδητοι, ἔφερον τὰ αὐ-
 τὰ ἐνδύματα καὶ θέρος καὶ χειμῶνα, ἐκοιμῶντο ἐπὶ στρω-
 μάτων ἐκ καλάμων, τροφήν δὲ ἐλάμβανον ὀλίγην· ὅστις ὅ-
 μως ἤθελε νὰ φάγῃ κατὰ κόρον, ἔπρεπε νὰ κλέψῃ ὅ,τι ὠ-
 ρέγετο, καὶ τοῦτο ἵνα ἀσκῶνται ἐνωρὶς εἰς τὸν δόλον καὶ
 τὰ τεχνάσματα, ἀναγκαῖα ἐν καιρῷ πολέμου, ὅσον καὶ ἡ
 δυνάμις τοῦ σώματος καὶ ἡ ἀνδρεία· διὰ τοῦτο ὅστις ἐ-
 φωρᾶτο κλέπτων ἐτιμωρεῖτο οὐχὶ ὡς ἔνοχος, ἀλλ' ὡς ἀ-
 νεπιτήδεις. Ἐξήσκουν δὲ οἱ νέοι καὶ τὸ πνεῦμα εἰς τὴν
 πειθαρχίαν, διότι ὠφείλον νὰ σέβωσι τοὺς πρεσβυτέρους

καὶ νὰ πείθονται εἰς τοὺς ἀνωτέρους, ἔτι δὲ ἤσκούοντο πολὺ εἰς τὸ λέγειν δι' ὀλίγων λέξεων ὅσον ἔνεστι πλειότερα καὶ σπουδαιότερα· διὰ τοῦτο περίφημος ἦτο παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἡ βραχυλογία καὶ ἡ εὐστοχία τῶν Σπαρτιατῶν, ἥτις καὶ λακωνισμὸς ἐλέγτο. Κατὰ τὸ εἰκοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας αὐτῶν οἱ νέοι κατετάσσοντο εἰς τὸν στρατὸν καὶ ὑπηρετοῦν ὡς στρατιῶται· κατὰ τὸ τριακοστὸν ἔτος ἐνυμφεύοντο καὶ μετεῖχον εἰς τὰ πολιτικά, κατὰ δὲ τὸ ἐξηκοστὸν ἔτος ἔπαυον ὑπηρετοῦντες στρατιωτικῶς, τότε δὲ ἐνησχολοῦντο εἰς τὰ δημόσια καὶ τὴν ἀνατροφὴν τῶν παιδῶν τῆς πόλεως. Ὅμοίως αὐστηρῶς καὶ σκληρῶς ἀνετρέφοντο καὶ αἱ παρθένοι τῆς Σπάρτης, ὥστε γινόμεναι ἰσχυραὶ καὶ ὑγιεῖς γυναῖκες ἠδύναντο νὰ γεννῶσι καὶ τέκνα ὑγιᾶ. Ἡ δὲ ἀνδρική ἀνατροφὴ τῶν Σπαρτιατῶν καθίστη αὐτὰς ἀνδρείας, ὑπερηφάνους καὶ εἰς ἄκρον φιλοπάρτιδας. Αἱ λάκαινοι ἐκαυχῶντο ὅτι μόνον αὐταὶ ἐγένων ἀνδρας· δίδουσαι δὲ τὰς ἀσπίδας εἰς τὸν υἱὸν αὐτῶν ἔλεγον: «τὰν ἢ ἐπὶ τὰς».—Οὐ μόνον δὲ οἱ νέοι, ἀλλὰ καὶ οἱ ἄνδρες ὅλοι διετέλουν οἰονεὶ ὑπὸ τὴν συνεχῆ ἐπίθλησιν τῆς πόλεως. Διότι ὅλοι καὶ αὐτοὶ οἱ βασιλεῖς συνέτρωνον εἰς κοινὰς τραπέζας, τὰ λεγόμενα *συσσίτια*. Εἰς τὸ συσσίτιον ἕκαστος ὤφειλε νὰ συνεισφέρει κατὰ μῆνα ὠρισμένον ποσὸν οἴνου, κριθῆς, τυροῦ κ. ἄ. Κυριώτερα δὲ φαγητὰ ἐν τοῖς συσσίτιοις ἦσαν ὁ *μέλας ζωμός* (συνιστάμενος ἐκ τεμαχίων κρέατος, λίπους, ἄλατος καὶ ὄξους), ἄρτος κριθίνος καὶ ποτήριον οἴνου· ὡς ἐπιδόρπια ἔτρωνον τυρόν, σῦκα καὶ ἐλαίας. Μόνον αἱ γυναῖκες ἔτρωνον κατ' οἶκον καὶ ἐκ τῶν ἀνδρῶν μόνον οἰεπιστρέφοντες ἀργὰ ἐκ τοῦ κυνηγίου· εἰς οὐδένα ἄλλον ἐπετρέπετο νὰ ἀπουσιάσῃ ἐκ τοῦ συσσίτιου. Καὶ ὁ λοιπὸς δὲ βίος τῶν Σπαρτιατῶν ἦτο λιτὸς καὶ ὀλιγαρκής, ἡ δὲ πολυτέλεια καὶ ἡ μαλθακότης οὐδόπως ἐπετρέποντο. Διὰ τοῦτο καὶ αἱ οἰκίαι αὐτῶν ἦσαν ὅλως εὐτελεῖς καὶ ἄνευ ἀναπαύσεων, διότι πρὸς οἰκοδομὴν αὐτῶν πέλεκυς μόνον καὶ πρίονιον ἦσαν συγκεχωρημένα. Ἐκ τοῦ καθημερινοῦ βίου ἀπεσορακίσθησαν ὅλα τὰ χρυσεῖα καὶ ἀργυρεῖα νομίσματα, ἵνα μὴ δύναται νὰ εὐ-

ρίσκη τις περιττὰς ἀπολαύσεις· αἱ δὲ συναλλαγῆαι διενεργοῦντο δι' ἀνταλλαγῆς καὶ δι' ὀγκωδῶν σιδηρῶν νομισμάτων. Καὶ ἵνα μὴ γνωρίσῃ τις τὰς ἀπολαύσεις ξένος χώρας καὶ συνειδήσῃ εἰς αὐτὰς, ἀπηγορεύθη εἰς τοὺς Σπαρτιατὰς νὰ ἀποδημῶσιν ἄνευ λόγου, εἰς δὲ τοὺς ξένους, οἵτινες ἠδύναντο νὰ διακρίβρωσι τὰ ἀπλὰ ἔθη τῶν Σπαρτιατῶν, δὲν ἐπετρέπετο οὐ μόνον νὰ ἐγκατασταθῶσιν, ἀλλ' οὐδὲ νὰ διαμείνωσιν ἐπὶ πολὺ ἐν Σπάρτῃ. Τὸ κυνήγιον καὶ αἱ πολεμικαὶ ἀσκήσεις ἦσαν αἱ κυριώταται ἀσχολίαι τῶν Σπαρτιατῶν· οἱ Εἰλωτες ἐργάζοντο τὴν γῆν αὐτῶν, τὸ δὲ ἐμπόριον καὶ τὰς τέχνας ἐπετήθειον οἱ περίοικοι. Αὐτοὶ δ' οἱ Σπαρτιατὰι διήγον τὴν βίον οὐδὲν ἄλλο πρᾶττοντες ἢ πολεμοῦντες ἢ προπαρρασκευαζόμενοι εἰς τὸν πόλεμον, διότι ὁ πόλεμος ἦτο ὁ σκοπὸς τῆς ζωῆς παντὸς Σπαρτιατοῦ. Ἐν τῇ πόλει ἔζων ὡς ἐν στρατοπέδῳ, μόνον δὲ ἐν καιρῷ πολέμου ἐχλαροῦτο ἡ αὐστηρὰ δίαιτα αὐτῶν. Ὡστε ὁ χρόνος, κατ' ὄν διήρκει ὁ πόλεμος, ἦτο διὰ τὸν Σπαρτιατὴν οἰονεὶ χρόνος ἑορτῆς καὶ χαρῆς. Πρὸ τῆς μάχης, ἐκοσμοῦντο οἱ Σπαρτιατὰι ὡς δι' ἑορτήν, ἐνδεδυμένοι δὲ πορφυροῦς μανδύας, μὲ κόμην μακρὰν καὶ πώγωνα βραχὺν ὄρων κατὰ τῶν ἐχθρῶν ὑπὸ μουσικὴν αὐλῶν· ἐκ τῆς μάχης δὲ ὁ Σπαρτιατὴς δὲν ἐφρευγεν, ἀλλὰ μένων σταθερὸς ἐν τῇ θέσει αὐτοῦ δὲν ἐσάλευεν, οὐδ' ὑπεχώρει, ἀλλ' ἐνίκη ἢ ἀπέθνησκεν. Ἀλλοίμονον δὲ εἰς τὸν δειλὸν καὶ ρίψασπιν· οὗτος ὑπέκειτο εἰς ἀτιμίαν καὶ παρ' ὅλων «τρέσας» ὀνομάζετο.

(§ 20.) **Θάνατος τοῦ Λυκούργου.** Ἀρῶν ἐτέθησαν οἱ νόμοι οὗτοι, ὁ Λυκούργος πᾶσιν μὲν ὑπεχρέωσε τοὺς Σπαρτιατὰς δι' ὄρκου νὰ μὴ μεταβάλωσι τὸ νέον πολιτεύμα, μέχρις οὗ ἐπανέλθῃ, εἴτα δὲ ἀπῆλθεν εἰς Δελφοὺς· ἐκεῖθεν δὲ, ἀρ' οὗ ὁ Ἀπόλλων ἐπεκύρωσε διὰ χρησμοῦ τὴν νομοθεσίαν του ὡς ἀρίστην, ἀπεδήμησεν ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος σκοπὸν ἔχων νὰ μὴ ἐπιστρέψῃ ποτὲ χάριν τῆς πατρίδος του καὶ ἀπέθανεν, ὡς λέγεται, ἐν Κρήτῃ. Οἱ δὲ Σπαρτιατὰι εὐγνωμονοῦντες τῷ ἀνήγειραν ναὸν καὶ τὸν ἐτίμησαν ὡς ἡμίθεον.

(§ 21.) **Πρῶτος Μεσσηνιακὸς πόλεμος** (743—

724). Δὲν περὶ ἤθε δὲ πολλὸς καιρὸς καὶ οἱ Σπαρτιῶται ἔδειξαν πόσον ἰσχυροὶ καὶ κραταῖοι διὰ τῶν νόμων τοῦ Λυκούργου ἔγειναν. Ἐπορθαλιμῶντες δηλ. πρὸ πολλοῦ εἰς τὴν εὐφορον καὶ πλουσίαν χώραν τῶν γειτόνων καὶ συγγενῶν τῶν Μεσσηνίων, ἐκήρυξαν κατ' αὐτῶν τὸν πόλεμον, λαβόντες ἀφορμὴν τοῦτο μὲν ὅτι οἱ Μεσσηνιοὶ ἀπήγαγον δῆθεν ἐκ τοῦ μεθόριου ναοῦ τῆς Ἀρτέμιδος τὰς ἐν αὐτῷ εὐρεθείσας Σπαρτιατικὰς, τοῦτο δὲ ἰδιωτικὰς τινὰς ἔριδας. Ἀφ' οὗ δὲ ὠκίσθησαν οἱ Σπαρτιῶται νὰ μὴ καταθέσωσι τὰ ὄπλα, πρὶν κατακτήσωσι τὴν Μεσσηνίαν, κατέλαβον διὰ νυκτὸς ἐξ ἐφόδου τὴν μεθόριον καὶ ὄχυρὸν πόλιν Ἀμφειαν, ἐκεῖθεν δὲ ὀρμώμενοι ἐφθειρον ἐπὶ 4 ἔτη τοὺς ἀγροὺς τῶν Μεσσηνίων. Οἱ Μεσσηνιοὶ ἠμύοντο κατ' ἀρχὰς ἐκ τῶν ὀχυρωτέρων πόλεων αὐτῶν ὕστερον ὅμως ἀποκαμύοντες ἐγκατέλιπον αὐτὰς καὶ ἀπεσύρθησαν εἰς τὴν Ἰθώμην, φρούριον ὄχυρὸν ἐπὶ τοῦ ἑμωνύμου ὄρους. Ἐνταῦθεν οἱ Μεσσηνιοὶ ἐπολέμουν ἐπὶ πολὺν χρόνον ἐπιτυχῶς κατὰ τῶν Σπαρτιατῶν, ἀλλ' ἐπὶ τέλους στενοχωρούμενοι ὑπὸ τῆς πολιορκίας, τῆς πείνης καὶ ἄλλων ταλαιπωριῶν, ἠρώτησαν τὸ ἐν Δελφοῖς μαντεῖον περὶ τοῦ πρακτέου. Ἐπειδὴ δὲ ἐκεῖνο τοῖς συνέστησε νὰ θυσιάσωσι περθεῖνον ἐκ τοῦ βασιλικοῦ γένους, ὁ Ἀριστόδημος, καταγόμενος καὶ αὐτὸς ἐκ τοῦ βασιλικοῦ γένους, ἐθυσίασε τὴν ἐκυτοῦ κόρην χάριν τῆς πατρίδος. Ἐκ τῆς θυσίας ταύτης ἀναθαρρήσαντες οἱ Μεσσηνιοὶ ἐπέπεσον καὶ ἐνίκησαν τοὺς Λακεδαιμονίους ἀνανεωθέντος ὁμως τοῦ πολέμου ὕστερον, ὁ βασιλεὺς αὐτῶν Εὐφάης ἐφρονεῦθη καὶ ἀντὶ τούτου ἐξελέγη ὁ γενναῖος Ἀριστόδημος. Ἐπὶ ἐξ ἀκόμῃ ἔτη ἀντέστη οὗτος τολμηρῶς ἔπειτα ὅμως μὴ δυνάμενος νὰ ἀνθέξῃ εἰς τὰς ἐπιθέσεις τῶν Σπαρτιατῶν, ἀπελπίσας δὲ περὶ τῆς σωτηρίας τῆς πατρίδος καὶ κατανοῶν ὅτι μάλιστα ἐθυσίασε τὴν θυγατέρα του, ἠτοκτόνησεν ἐπὶ τοῦ τάφου τῆς. Τέλος τὸ εἰκοστὸν ἔτος τοῦ πολέμου ἡ ὄχυρὰ Ἰθώμη ἔπεσεν εἰς χεῖρας τῶν Σπαρτιατῶν καὶ μετ' αὐτῆς ἄπασα ἡ χώρα. Τῶν δὲ κατοίκων ἄλλοι μὲν κατέφυγον πρὸς τοὺς Ἀργεῖους, Ἀρκάδας καὶ Σικυωνίους, ἄλλοι δὲ ἀπῆλθον εἰς τὸ

Ῥήγιον τῆς Κάτω Ἰταλίας· οἱ δὲ πλεῖστοι καθυπετάχθησαν εἰς τοὺς Σπαρτιατάς ἐπὶ τῷ ἔργῳ νὰ δίδωσιν εἰς αὐτοὺς τὸ ἥμισυ τοῦ ἐκ τῶν ἀγρῶν καρποῦ καὶ ἔταν ἀποθνήσκῃ βασιλεὺς ἡ ἄρχων τις τῆς Σπάρτης νὰ ἐρχῶνται καὶ αὐτοὶ εἰς τὴν κηδεῖαν μετὰ τῶν γυναικῶν τῶν μελανεμονοῦντες.

(§ 22.) **Δεύτερος Μεσσηνιακὸς πόλεμος** (645—628.) Κατὰ τὸν προηγηθέντα πόλεμον μόνον ἡ περὶ τὴν πόλιν Ἀνδανίαν ἔνα Μεσσηνία ἐλάχιστα διεταράχθη ὑπὸ τῶν Σπαρτιατῶν· διὰ τοῦτο ἐνταῦθα κατέφυγον, ὅσοι ἐκ τῶν Μεσσηνίων δὲν ἠδύναντο νὰ βραστάσωσι τὸν ἐπονείδιστον ζυγὸν τῆς Σπάρτης. Μετὰ παρέλευσιν δὲ 79 περίπου ἔτων ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ πρώτου πολέμου, οἱ κάτοικοι τῆς ὀρεινῆς ταύτης χώρας, παραξυνόμενοι ὑπὸ τῶν υἰῶν καὶ ἐγγόνων τῶν ἠρώων τῆς Ἰθώμης καὶ ἰδίᾳ ὑπὸ τοῦ ἀνδρείου καὶ ἐπιτηδείου Ἀριστομένους, ἔλαβον τὰ ὄπλα κατὰ τῶν Σπαρτιατῶν καὶ εἰσβαλόντες ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Ἀριστομένου τούτου εἰς τὴν κάτω Μεσσηνίαν διήγειραν τοὺς ὑποδούλους δημοφύλους τῶν εἰς στάσιν καὶ ἐπολέμησαν ἐπιτυχῶς κατὰ τῶν Σπαρτιατῶν συγχρόνως δὲ ζήτησαντες ἔλαβον βοήθειαν ἐκ τοῦ Ἀργεῖου, τῆς Ἀρκαδίας καὶ τῆς Σικυωνίας. Ἡ Σπάρτη βλέπουσα ἐκυτὴν ἀπειλουμένην ὑπὸ τοσοῦτων ἐχθρῶν καὶ συνάμα ὑπὸ ἐμφυλίων στάσεων παρασσομένη, ἀπετάθη κατὰ συμβουλήν, ὡς λέγεται, τοῦ Δελφικοῦ μαντείου πρὸς τοὺς Ἀθηναίους καὶ ἐζήτησε πρὸς αὐτῶν ἀρχηγόν. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ζηλοτυποῦντες κατ' αὐτῶν τοῖς ἐπεμψαν πρὸς ἐμπαιγμὸν χωλόν τινα καὶ δυσειδῆ γραμματοδιδάσκαλον, τὸν *Τυρταῖον*. Ἀλλ' ὁ Τυρταῖος οὗτος κατάρθωσε διὰ τῶν ἐλεγεῖων αὐτοῦ οὐ μόνον τὰς ἐσωτερικὰς στάσεις νὰ κατευνάσῃ καὶ σέβας καὶ ὑπακοήν πρὸς τὰς ἀρχὰς νὰ ἐμπνεύσῃ εἰς τοὺς Σπαρτιατάς, ἀλλὰ καὶ τὸ πολεμικὸν φρόνημα καὶ τὴν φιλοτιμίαν αὐτῶν εἰς τοσοῦτον βαθμὸν νὰ ἀναφλέξῃ διὰ τῶν πολεμικῶν ἁσμάτων καὶ ἐμβατηρίων του, ὥστε, ἀνανεώσαντες οἱ Σπαρτιῶται τὸν ἀγῶνα, κατετρόπωσαν τοὺς Μεσσηνίους παρὰ τὴν «Μεγάλην Τάφρον» καὶ ἠνάγκασαν αὐτοὺς νὰ ἀποσυρθῶσιν εἰς τὴν *Εἴραν*, φρούριον ὄχυρὸν ἐπὶ τοῦ

εμωνώμευ θρους. Ἐνδεκα ἔλα ἔτη ἀντίστη ἡ Εἴρα κατὰ τῶν Σπαρτιατῶν. Κατὰ τὸ χρονικὸν τοῦτο διάστημα πολλάκις ὁ Ἀριστομένης ἐρωόμενος ἐξ αὐτῆς ἤρῃμου μετὰ πολλῆς τόλμης τὴν Λακωνικὴν καὶ ἔφερεν εἰς Ἀμυγχανίαν τοὺς Σπαρτιατάς. Ἀλλὰ κατὰ τινα τῶν ἐπιδρομῶν τούτων συγγρουσθεὶς πρὸς ἰσχυρὸν σῶμα Λακεδαιμονίων καὶ ζωγρηθεὶς, ἐρίσθη μετὰ 50 ἄλλων συναγκλωπῶν εἰς τὸν Καιάδαν. Κατὰ τὴν παράδοσιν ἕμωζ ἀετὸς ὑποβαστάσας αὐτὸν τὸν κατεβίβασεν ἀβλαβῆ μέχρι τοῦ πυθμένος τοῦ βράχου, ἀλώπηξ δὲ ἐλθοῦσα ἐκεῖ ἐχρησίμειυσεν αὐτῷ ὡς ἰδηγὸς νὰ δραπετεύσῃ ἐκ τοῦ βράχου. Οὕτω θυμωσάμενος σῳθεὶς ὁ Ἀριστομένης καὶ ἐπανελθὼν εἰς τὴν Εἴραν, ἐπανελάβε τοὺς γενναίους κατὰ τῶν Σπαρτιατῶν ἀγωνίας του. Μεθ' ἔλα ταῦτα ἕμωζ ἡ Εἴρα ἔπεσεν ἐν τέλει εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἰχθύων. Κατὰ τινα θυελλώδη δηλ. καὶ ἀσέληνον νύκτα οἱ Μεσσήνιοι εἶχον ἐγκαταλίπει πάσας τὰς θέσεις αὐτῶν ἐπὶ τοῦ τείχους τῆς Εἴρας· μαθόντες δὲ τοῦτο οἱ Σπαρτιατῆται παρὰ τινος αὐτομόλου δούλου, ἔσπευσαν εὐθὺς κατὰ τοῦ φρουρίου, κατέβησαν ἀκωλύτως ἐντὸς αὐτοῦ καὶ μετὰ τριήμερον φονικωτάτην εἰς τὰς ἐδῶδες μάχην κατὰ τῶν Μεσσηνίων, εἰς ἣν ἔλαβον μέρος καὶ αἱ Μεσσηνιαὶ γυναῖκες, ἐγένοντο κύριοι τῆς Εἴρας. Ὁ Ἀριστομένης, βλέπων τὸ μάταιον τῆς ἀντιστάσεως, ἔταξεν ἐν τῷ μέσῳ τοῦ στρατοῦ τὰ γυναικόπαιδα καὶ διαπεράσας ἀβλαβῶς διὰ μέσου τοῦ στρατοῦ τῶν Λακεδαιμονίων ἀπῆλθεν εἰς τὴν Ἀρκადίαν. Ἐκεῖθεν ὁ Ἀριστομένης ἐπεχείρησε νὰ εἰσβάλῃ εἰς τὴν Λακωνικὴν, ἀλλ' ἀπέτυχε προδοθεὶς ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῶν Ἀρκάδων Ἀριστοκράτους. Μετὰ τοῦτο δὲ ὁ μὲν Ἀριστομένης μετὰ τινῶν πιστῶν ὀπκῶν τοῦ ἀπῆλθεν, ὡς λέγεται, εἰς τὴν νῆσον Ρόδον, ὅπου καὶ ἀπέθανεν· ἐκ δὲ τῶν Μεσσηνίων ἄλλοι μὲν ἀπέφυγον εἰς τὴν Ζάγγλην (Μεσσηνίαν) τῆς νήσου Σικελίας, ὅσοι δὲ ἐναπέμειναν ἐν Μεσσηνίᾳ ἐξηνδραποδίσθησαν εἰς βραχμὸν τοιοῦτον, ὡς τε τὸ ὄνομα αὐτῶν *Εἰλω*ς ἐσήμεινε τὴν ἐσχάτην δουλείαν.

(§ 23.) **Σπαρτιατῆται καὶ Ἀρκάδες.** Μετὰ τὴν κατὰκτησιν τῆς Μεσσηνιας οἱ Σπαρτιατῆται ἔστρεψαν τὰ ὀ-

πλα τῶν κατὰ τῶν πρὸς βορρᾶν γειτόνων ἤτοι τῶν Ἀρκάδων, οἵτινες κατὰ τοὺς Μεσσηνιακοὺς πολέμους εἰδείξαν ἐχθρικός πρὸς τὴν Σπάρτην διαθέσεις. Λαθόντες λοιπὸν ὡς ἀφορμὴν τὸ ὅτι οἱ Ἀρκάδες ἠρνήθησαν νὰ ἐκδιώξωσιν ἐκ τῆς χώρας τῶν τοὺς φυγάδας Μεσσηνίους, ἐστράτευσαν ἐναντίον τῆς Τεγέας, τῆς μαχιμωτάτης καὶ ἰσχυροτάτης τῶν πόλεων τῆς Ἀρκადίας· ἀλλ' ἠττήθησαν ὑπὸ τῶν ἀνδρείων Τεγεατῶν καὶ πολλοὶ ἐξ αὐτῶν ἠγκλωπίστησαν. Καὶ ἐνίκησαν μὲν ἐπὶ τέλους οἱ Σπαρτιατῆται, ἀλλ' ἰδόντες ὅσοι ἀνδρες ἦσαν οἱ Ἀρκάδες, παρήτησαν τὸ περὶ κατὰκτησεως τῆς Ἀρκადίας σχέδιον καὶ ἐσυνθηκολόγησαν (περὶ τὸ 560) πρὸς τοὺς Τεγεάτας· ἔκτοτε οἱ Τεγεάται ἔγειναν πιστοὶ σύμμαχοι τῶν Σπαρτιατῶν, ἀλλ' ἐπὶ τῷ ἔρω ἐν καιρῷ πολέμου αὐτοὶ νὰ κατέχωσι τὴν ἀριστερὰν πτέρυγα τοῦ συμμαχικοῦ στρατοῦ.

(§ 24.) **Οἱ Σπαρτιατῆται γίνονται ἡγεμόνες τῆς Πελοποννήσου.** Πολλοὺς πολέμους διεξήγαγον οἱ Σπαρτιατῆται καὶ πρὸς τοὺς Ἀργεῖους, ἀπὸ τῶν ὁποίων ἀρῆρασαν ἔλην τὴν Κυνουρίαν μετὰ τῆς Θυρέας (§ 3.), ὡς τε κατὰ τὸ 500 π. Χ. ἔλα ἡ μεσημβρινὴ Πελοπόννησος ἀπὸ τῆς Κυνουρίας πρὸς ἀνατολὰς μέχρι τοῦ ποταμοῦ Νέδα πρὸς δυσμὰς ἤτο ὑποτεταγμένη εἰς τὴν Σπάρτην. Ἀλλὰ καὶ ἔλα ἡ λοιπὴ Πελοπόννησος πλὴν τοῦ Ἄργους καὶ τῆς Ἀχαΐας, ἤτοι ἡ Ἀρκαδία, ἡ Φλιασία, ἡ Ἐπιδαυρία, ἡ Ἐρμιονίς, ἡ Τροιζηνία, ἡ Σικυωνία, ἡ Κορινθία, ἡ Ἥλις καὶ αὐτὴ ἡ νῆσος Αἴγινα ἀνεγνώρισαν τὴν ἡγεμονίαν αὐτῆς, ἤτοι ἦσαν ἡναγγκασμένοι κατὰ πᾶσαν μὲν κοινὴν ἐπιχείρησιν καὶ σύσκεψιν νὰ παραχωρῶσιν εἰς αὐτὴν τὰ πρωτεῖα καὶ τὴν πρωτοκαθεδρίαν, ἐν καιρῷ δὲ πολέμου νὰ ὑπακούωσιν εἰς τὰς ἀποφάσεις αὐτῆς, δίδοντες ὅσους ἀνδρας καὶ χρήματα αὐτὴ διέταττεν καὶ ὑποτασσόμενοι εἰς τοὺς βασιλεῖς αὐτῆς ὡς εἰς στρατηγοὺς. Τὸ Ἄργος, ἐπεὶ δὲ ἄλλοτε ἐπὶ τῶν Ἀχαιῶν ἤτο ἡ ἐπισημοτάτη πόλις τῆς Ἑλλάδος καὶ ὕστερον ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Φεῖδωρος (περὶ τὸ 750) εἶχεν ἔκτειναι τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ ἐπὶ τῆς Κορινθίας καὶ ἄλλων χωρῶν τῆς Πε-

λαποννήσου, οὐδέποτε ἠθέλησε νὰ ἀναγνωρίσῃ τὴν ἡγεμονίαν τῆς Σπάρτης· ἐπ' ἴσης δὲ καὶ οἱ Ἀχαιοὶ οὐδὲν κοινὸν ἠθέλουν νὰ ἔχωσι μετ' αὐτῶν. Ἐξ ἄλλου ἕμως πολλοὶ καὶ τῶν ἐκτὸς τοῦ Ἰσθμοῦ Ἑλλήνων ἐτίμων τοὺς Σπαρτιάτας ὡς τοὺς ἰσχυροτάτους καὶ ἐπεκλυόντο τὴν βοήθειαν αὐτῶν. Ἡ δὲ σῆμη τῆς δυνάμεως τῆς Σπάρτης εἶχε φθάσει καὶ εἰς χώρας ἀπωτάτας· διότι καὶ ὁ πλοῦσιος βασιλεὺς τῆς Λυδίας Κροῖσος, κινδυνεύων ἀπὸ τοῦ ἰσχυροῦ βασιλέως τῶν Περσῶν Κύρου, ἐζήτησε περὶ τὸ 547 π. Χ. τὴν βοήθειαν αὐτῶν λέγων ὅτι αὐτοὺς ἀκούει «προϊσταμένους τῆς Ἑλλάδος».

Γ'. Ἱστορία τῶν Ἀθηνῶν.

(§ 25.) **Συνοικισμὸς τῶν Ἀθηνῶν.** Ὡς ἐν Πελοποννήσῳ ὑπερίσχυεν ἡ Σπάρτη καὶ διεκρίθη βαθυμηδὸν, οὕτω καὶ ἐκτὸς τοῦ Ἰσθμοῦ διεκρίθησαν αἱ Ἀθηναί, ἡ πρωτεύουσα τῆς Ἀττικῆς. Οἱ κάτοικοι τῆς Ἀττικῆς διηροῦντο παλαιόθεν εἰς τέσσαρας φυλὰς (τοὺς Γαλήντας ἢ γεωργούς, τοὺς Ἀργαεῖς ἢ τεχνίτας, τοὺς Αἰγικορεῖς ἢ αἰγαβοσκούς καὶ τοὺς Ὀπλητας ἢ Ὀπλίτας) καὶ ἀπετέλουν δώδεκα αὐτονόμους δήμους, ὧν ἕκαστος εἶχεν ἴδια βουλευτήρια καὶ ἰδίους ἄρχοντας. Τοὺς δήμους δὲ τούτους, οἵτινες ἦσαν διεσπαρμένοι καὶ διέκειντο μάλιστα πρὸς ἀλλήλους ἐχθρικῶς, ὁ Θησεὺς (§ 10.) κατέπεισε νὰ κατὰλύσῃ τὰς ἰδιαιτέρας αὐτῶν ἀρχὰς καὶ νὰ ὑπακθῶσιν ὅλοι εἰς τοὺς ἄρχοντας μιᾶς πόλεως, τῆς τῶν Ἀθηναίων, συγχρόνως δὲ ἐγκατέστησεν εἰς ἀνάμνησιν τῆς πολιτικῆς ταύτης ἐνώσεως ἢ τοῦ λεγομένου «συνοικισμοῦ» ἐθνικὴν ἑορτήν, τὴν Παναθηναία, καὶ διήρσεν ὅλους τοὺς κατοίκους τῆς χώρας εἰς τρεῖς τάξεις: τοὺς εὐπατρίδας ἢ εὐγενεῖς, τοὺς γεωμόρους ἢ γεωργούς καὶ τοὺς δημιουργοὺς ἢ τεχνίτας.

(§ 26.) **Ἰσόδοιοι, δεκαετείς καὶ ἐτήσιοι ἄρχον-**

τες. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Θησεῦς ἐβασίλευσαν ἐν Ἀθήναις οἱ ἀπόγονοι αὐτοῦ, μέχρις οὔ ὁ Νηλεΐδης Μελάνθος συγγῶν ἐκ Πύλου κατὰ τὴν κἀθόδον τῶν Δωριέων ἤλθεν εἰς Ἀθήνας καὶ κατέλαβε τὸν θρόνον. Ὅτε ἕμως ὁ υἱὸς τοῦ Μελάνθου Κόδρος ἀπέθανεν, ὡς εἶδομεν (§ 16.), ἐκουσίως ὑπὲρ τῆς πατρίδος, οἱ Ἀθηναῖοι, σκεφθέντες ὅτι οὐδαὶς τοῦ λοιποῦ ἦτο ἕξιος νὰ διαδεχθῇ τὸν Κόδρον, κατέλυσαν τὴν βασιλείαν καὶ κατέστησαν τὸν υἱὸν αὐτοῦ Μέδοντα ἄρχοντα ἰσόδοιοι (1068). Μετὰ τὸν Μέδοντα ἔλαβον τὴν ἀρχὴν διαδοχικῶς καὶ κατὰ κληρονομίαν δώδεκα ἄλλοι, ἀπὸ τοῦ Κόδρου (Κοδρίδαι) ὅλοι κατὰ γόμους, μέχρι τοῦ 752 π. Χ. Ἀπὸ δὲ τοῦ ἔτους τούτου διαρίζοντο δεκαετείς ἄρχοντες μέχρι τοῦ 683, ἀπὸ δὲ τοῦ 683 καὶ ἐφεξῆς διαρίζοντο ἐννέα ἄρχοντες ἐπὶ ἐν μόνον ἔτος, ἐξ ὧν ὁ μὲν πρῶτος ἐκαλεῖτο ἐπώνυμος, ὁ δὲ δεῦτερος βασιλεὺς, ὁ δὲ τρίτος πολέμαρχος καὶ οἱ λοιποὶ ἐξ ἐλέγγοτο θεσμοθέται. Ἐκτὸς δὲ τούτου ἐν ᾧ μέχρι τοῦ 714 π. Χ. τὸ ἄξιωμα τοῦ ἄρχοντος ἦτο προσετὸν μόνον εἰς τοὺς Κοδρίδας, ἀπὸ τοῦ ἔτους ἐκείνου ἡ ἀρχοντεία, κατέστη προσετὴ εἰς ὅλους τοὺς «εὐπατρίδας». Οὗτοι δὲ συγκεντρώσαντες βαθυμηδὸν εἰς χεῖρας τῶν ὅλων τὰς ἀρχὰς ἀπέβησαν τυραννικοὶ· ἀπέκλειον τοὺς «γεωμόρους» καὶ «δημιουργοὺς» ἀπὸ πάσης μετοχῆς εἰς τὴν διοίκησιν τῆς πολιτείας, κατεδυνάστευον αὐτοὺς δι' ὑπερόγκων φόρων καὶ τόκων καὶ, ὅτε ἐκείνοι δὲν ἠδύναντο νὰ πληρώσωσιν, ἢ τοὺς ἀφῆρουν τὰς γαίαις τῶν ἢ τοὺς ἠνάγκασον νὰ ἐργάζωνται ὡς δοῦλοι εἰς τοὺς οἴκους καὶ τοὺς ἀγροὺς αὐτῶν· τὸ δὲ χεῖριστον αὐτοὶ μόνον ἀπένεμον δικαιοσύνην καὶ, ἐπειδὴ δὲν ὑπῆρχον τότε ἔγγραφοι νόμοι, ἐδίκαζον, ὡς αὐτοὶ ἠθέλουν. Ἡ αὐθαιρεσία καὶ ἡ παρκανομία αὕτη τῶν εὐπατρίδων ἠνάγκασεν ἐπὶ τέλους τὸν λαὸν νὰ ἀπαιτήσῃ παρ' αὐτῶν νόμους γραπτοὺς καὶ ὀρισμένους.

(§ 27.) **Νομοθεσία τοῦ Δράκοντος (621).** Καὶ ἐπὶ πολὺν μὲν χρόνον ἐκώφευον οἱ εὐπατρίδαι, ὕστερον ἕμως ἀναγκασθέντες νὰ ὑποχωρήσωσιν, ἀνέβησαν εἰς τὸν Δράκοντα, εὐπατρίδην καὶ αὐτὸν, νὰ συγγράψῃ νόμους. Ἄλλ' οἱ

λ' οί νόμοι, τοὺς ὁποίους συνέγραψεν ὁ Δράκων οὗτος, ἦσαν τόσον αὐστηροί, ὥστε ἐλέγετο περὶ αὐτῶν ὅτι δι' αἵματος ἤσαν γεγραμμένοι, διότι καὶ τὰ ἐλάχιστα τῶν ἐγκλημάτων ἐτιμωροῦντο κατ' αὐτοὺς μὲ θάνατον. Οἱ εὐπατριδικοὶ ἤλιπυσαν ὅτι διὰ τοῦ ρέου καὶ τοῦ τρέμου, ἐν ἐνέπνεον οἱ δρακόνταιοι ἐκεῖνοι νόμοι, θὰ δυνήθωσι νὰ ἐπικρατήσωσι τὸ γογγύζον πλῆθος εἰς τὴν προτέραν ὑποταγήν, ἀλλ' ἠπατήθησαν διότι ἡ τῶν νόμων αὐστηρότης οὐ μόνον ἐπολλαπλασίασε τὰ ἐγκλήματα τῶν πολιτῶν, ἀλλὰ προεκάλεσε καὶ φοβεροὺς ἀγῶνας τοῦ λαοῦ κατὰ τῶν εὐπατριδῶν.

(§ 28.) **Ἀπόπειρα τοῦ Κύλωνος (612).** Τὴν ἀγανάκτησιν αὐτῆν τοῦ λαοῦ ἐπωφελοῦμενος ὁ εὐπατριδῆς **Κύλων** ἐκίνησεν αὐτὸν εἰς στάσιν καὶ κατέλαβε τὴν ἀκρόπολιν. Ὑστερον ὁμως ὁ λαὸς δυσπιστήσας εἰς τοὺς σκοποὺς αὐτοῦ τὸν ἐγκατέλιπεν καὶ οὕτως ὁ μὲν Κύλων ἀπεπέσας ἐδραπέτευσεν, οἱ δὲ περὶ τὸν ἄρχοντα **Μεγακλέα** τὸν **Ἀλκμαιωνίδην** εὐπατρίδαι, κυριεύσαντες τὴν ἀκρόπολιν, κατέσφαξαν παρὰ τὴν ὑπόσχεσιν αὐτῶν τοὺς ὀπαδοὺς τοῦ Κύλωνος πλησίον τῶν βωμῶν τῶν θεῶν, ὅπου εἶχον κατασφύγει καὶ ἐμόλυναν οὕτω τὰ ἱερά. Ἔνεκα τοῦ ἀσεβήματος τούτου ἐνέσκηψεν, ὡς λέγουσιν, ἐπιδημικὴ νόσος ἐν τῇ πόλει καὶ σπανοκρπία κατὰ τὴν χώραν. Οἱ Ἀθηναῖοι ὀργιζόμενοι, ἐξώρισαν τότε τοὺς Ἀλκμαιωνίδας, συγχρόνως δὲ κατὰ συμβουλήν τοῦ συμπολίτου αὐτῶν **Σόλωνος** προσεκάλεσαν ἐκ τῆς Κρήτης τὸν μάντιν **Ἐπιμενίδην**, ὅστις ἐλθὼν εἰς τὰς Ἀθήνας τὴν μὲν πόλιν ἐκάθηρεν ἀπὸ τοῦ μίσματος («τοῦ Κύλωνείου ἔχους») δι' ἄγιασμων καὶ θυσιῶν, τοὺς δὲ πολίτας ἐνεθάρρυνε καὶ συνδιήλλαξεν.

(§ 29.) **Ἀρχοντεία τοῦ Σόλωνος (594).** Ἐν τούτοις ὄχι πολὺ ὕστερον οἱ κάτοικοι τῆς Ἀττικῆς ἤρχισαν πάλιν νὰ ἐρίζωσι πρὸς ἀλλήλους, δικιεθέντες εἰς τρία κόμματα: τοὺς **διακρίους**, οἵτινες κατώκουν τὰ πρὸς βορρᾶν καὶ πρὸς ἀνατολὰς τῶν Ἀθηνῶν ὄρεινὰ μέρη καί, ἐπειδὴ δὲν εἶχον πολιτικὰ δικιώματα, ἐπεθύμουν τὴν δημοκρατίαν· τοὺς **πε-**

διαίους, οἵτινες κατώκουν τὴν πρὸς τὴν Μεγαρίδα πεδιάδα, καί, ἐπειδὴ ἦσαν πλούσιοι καὶ κτηματῆται, ἔρρεπον πρὸς τὴν ὀλιγαρχίαν καὶ τοὺς **παράλους**, εἰς οὓς ἀνήκον οἱ τὰ νοτιοανατολικά παράλια κατοικοῦντες ἄλιαις καὶ ναυτίλοι καὶ οἱ

ἐμποροὶ καὶ δημιουργοὶ τῆς πώλεως καὶ οἵτινες ἐπεθύμουν μικτόν τι πολίτευμα. Εἰς τοὺς διακρίους δὲ προσετέθησαν τότε καὶ οἱ πένητες, οἵτινες καταχρεωμένοι εἰς τοὺς παιδαίους (τοὺς εὐπατρίδας), ἐκινδύνευον ἢ νὰ γείνωσι δοῦλοι αὐτῶν ἢ νὰ πωληθῶσιν ὑπ' αὐτῶν αὐτοὶ τε καὶ τὰ τέκνα τῶν. Ὅθεν πρὸς κατὰπικύσιν τῶν ὑφισταμένων διαφορῶν ἐξέλεξαν πάντες μιᾷ γνώμῃ τὸν υἱὸν τοῦ Ἐξηκαστίδου **Σόωνα** ἄρχοντα ἐπώνυμον διὰ τὸ ἔτος 594, ἀναθέντες εἰς αὐτὸν συγχρόνως καὶ τὴν ἐντολήν νὰ θέσῃ νέους νόμους καὶ νὰ μεταρρυθμίσῃ τὸ πολίτευμα. Τὸν ἄνδρα τοῦτον ἐτίμων πάντες οἱ Ἀθηναῖοι καὶ διὰ τὴν



Σόλων ὁ νομοθέτης.

ἄλλην μὲν ἀρετὴν καὶ πύρραν καὶ πολυμάθειαν αὐτοῦ, ἔνεκα τῆς ὁποίας ἐθεωρήθη καὶ ὡς εἷς τῶν ἐπτὰ σοφῶν τῆς Ἑλλάδος, μάλιστα δὲ διὰ τὰ ἐξῆς δύο: πρῶτον διότι αὐτὸς ἐπεχείρησε καὶ κατάρθωσε νὰ ἀνακτήσῃ (604) τὴν νῆσον **Σαλαμίνα**, ἣν κατεῖχον οἱ Μεγαρεῖς, καὶ δεύτερον, διότι κατέπεισε τοὺς Ἀθηναίους νὰ μετάσχωσι μετὰ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων εἰς τὸν λεγόμενον **πρῶτον ἱερὸν πόλεμον** (600—590) ἐναντίον τῶν ληστρικῶν καὶ ἰεσοσύλων **Κρισσαίων**, οἵτινες, γαιτονεύοντες πρὸς τοὺς Δελφοὺς, εἶχον σφετερισθῆ μέρος τῶν γαιῶν τοῦ Δελφικοῦ μαντείου καὶ τοὺς ἐπισκεπτομένους αὐτὸ ποικιλοτρόπως πι-

ρηνώχλουν· νικηθέντων δὲ ἐπὶ τέλους τῶν Κρισσαίων, ἡ χώρα αὐτῶν ἀφιερώθη εἰς τὸν θεόν Ἀπόλλωνα.

(§ 30.) **Νομοθεσία τοῦ Σόλωνος** (594). 1. Πρὸ παντὸς ἄλλου ὁ Σόλων ἠθέλησε νὰ βελτιώσῃ τὴν ἀθλίαν κατάστασιν τῶν πενήτων. Διὰ τοῦτο πρῶτον νόμον εἰσήγαγε τὴν *σεισάχθεια*, ἀπόσεισιν δηλ. τοῦ ἔχθους τῶν χρεῶν αὐτῶν. Κατὰ τὸν νόμον τοῦτον α') ἀνυψώθη ἡ ἄξις τῆς μνᾶς ἀπὸ 73 εἰς 100 δραχμᾶς, ὥστε οἱ ὀφειλέται ὠφελούντο εικοσιεπτὰ ἐπὶ τοῖς ἑκατόν, οἱ δὲ δανεισταὶ ὀλίγον μόνον ἐζημιούντο· β') ἀπηγορεύθη τὸ ἐπὶ τοῖς σώμασι *δανείζειν*, δηλ. νὰ λαμβάνῃ ὁ δανειζὼν ὡς ἐνέχυρον τὸ σῶμα τοῦ δανειζομένου καὶ νὰ καθιστᾷ αὐτὸν ἢ νὰ πωλῇ ὡς δούλον, ἐν δὲν ἀποδῶσῃ τὸ δάνειον· γ') ἐκηρύχθησαν ἐλεύθεροι ὅσοι μέχρι τοῦδε ἔνεκα χρέους εἶχον γαίνει δούλοι.

2. Διήρσε τοὺς κατοίκους ὅλους τῆς Ἀττικῆς εἰς 4 τάξεις ὡς ἐκ τῆς περιουσίας· τοὺς *πεντακοσιομεδίμους*, οἵτινες εἶχον ἀπὸ τῶν ἰδίων αὐτῶν κτημάτων ἐτήσιον εἰσόδημα 500 μεδίμους (καὶλὰ) σίτου, οἴνου κ. τ. τ.· τοὺς *τριακοσιομεδίμους* ἢ *ἱππεῖς*, οἵτινες ἠδύναντο νὰ τρέψωσιν ἕνα ἵππον πρὸς πόλεμον· τοὺς *ζευγίτας*, οἵτινες εἶχον πρόσοδον 200 μεδίμων, ἤτοι τὸ προῖον κτήματος, τοῦ ὁποίου ἢ καλλιέργεια ἀπῆται ζεύγος βοῶν· τοὺς *θῆτας*, οἵτινες εἶχον πρόσοδον μικροτέραν τῶν 200 μεδίμων ἢ δὲν εἶχον ἰδίαν γῆν. Μόνον οἱ ἀνήκοντες εἰς τὰς τρεῖς πρώτας τάξεις διωρίζοντο εἰς δημοσίας θέσεις, ἀλλὰ καὶ οὗτοι μόνοι ἐφορολογοῦντο ἀναλόγως, οἱ δὲ θῆτες ἦσαν μὲν ἀπηλλαγμένοι φόρων, ἀλλ' ἀπεκλείοντο ἀφ' ὅλων τῶν δημοσίων θέσεων, εἶχον δὲ εἰσοδὸν μόνον εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου. Καὶ ἡ στρατιωτικὴ δὲ ὑπηρεσία τῶν πολιτῶν ἦτο ἀνάλογος πρὸς τὴν εἰς τάξεις διαίρεσιν αὐτῶν· διότι οἱ μὲν πεντακοσιομεδίμοι ὑπηρέτουσαν ὡς *ἀρχηγοί*, οἱ δὲ τριακοσιομεδίμοι ὡς *ἱππεῖς*, οἱ δὲ ζευγῆται ὡς *ὀπλίται* καὶ οἱ θῆτες κυρίως ὡς *ἐλαφροὺς ὀπλισμένοι* ἢ ὡς *γαῦται*. Οἱ νέοι ἅμα εἰσερχόμενοι εἰς τὸ 18ον ἔτος, ἐκηρύττοντο πρὸ τῶν γονέων, τῶν συγγενῶν καὶ ἀρχόν-

των στρατεύσιμοι καὶ λαμβάνοντες τὸ δόρυ καὶ τὴν ἀσπίδα εἰς τὸν ἐν τῇ ἀκροπόλει ναὸν τῆς Ἀγραύλου. θυγατρὸς τοῦ Κέκροπος, ὠμυνοῦ τὰ ἐξῆς: «Δὲν θὰ καταισχύνω τὰ ὄπλα, οὐδὲ θὰ ἐγκαταλείψω τὸν παραστάτην, μεθ' οὗτινος ἂν τύχω, θὰ ὑπερασπίσω δὲ καὶ τὰ ἱερὰ καὶ ὅσια καὶ μόνος καὶ μετὰ πολλῶν καὶ τὴν πόλιν δὲν θὰ καταστήσω κατωτέρα, ἀλλὰ μεγαλειότεραν καὶ ἰσχυροτέραν ἢ ὅσον ἦτο. Καὶ εἰς τοὺς ἐκάστοτε ἀρχοντας θὰ πείθωμαι καὶ εἰς τοὺς τεθειμένους νόμους καὶ εἰς τοὺς ἄλλους, ὅσους ἂν θέσῃ ἡ πόλις· καὶ δὲν θὰ ἐπιτρέψω νὰ καταλύσῃ τις τοὺς νόμους ἢ νὰ μὴ πείθεται εἰς αὐτοὺς καὶ θὰ ὑπερασπίσω αὐτοὺς καὶ μόνος καὶ μεθ' ὄλων. Καὶ τοὺς ναοὺς τοὺς πατρίους θὰ τιμῶ. Ἄς εἶναι μάρτυρες οἱ θεοί». Μετὰ δὲ τοῦτο ὑπηρέτουσαν ἐπὶ δύο ἔτη ὡς φύλακες τῶν μεθωρίων καὶ εἶτα κατελέγοντο εἰς τοὺς στρατιώτας. Μισθὸν οὐδεὶς ἐλάμβανεν· ἕκαστος ὑπηρετεῖ ἐξ ἰδίας δαπάνης. Οἱ γενναῖοι πληρονομούμενοι μὲν ἑθεραπεύοντο δημοσίᾳ, ἀποθνήσκοντες δὲ ἐθάπτοντο πικνηγυρικῶς· οἱ δειλοὶ δὲ καὶ ῥυψάσπιδες ἔχονον τὰ πολιτικὰ δικκώματα αὐτῶν καὶ ἀπεκλείοντο τῶν θυσίων.

3. Τὴν ἀνωτάτην ἐν τῇ πόλει ἐξουσίαν εἶχε νῦν ἡ συνέλευσις ἢ *ἐκκλησία* τοῦ δήμου. Αὕτη καθήρει νόμους ὑπάρχοντας ἢ θέτε νέους, ἐξέλεγε τοὺς ἀρχοντας καὶ ἄλλους πολιτικούς ὑπαλλήλους, ἀπεφάσιζε περὶ πολέμου καὶ εἰρήνης κ. τ. τ. Συνήρχετο δὲ ἡ ἐκκλησία τοῦ δήμου τετράκις τοῦ μηνὸς κατ' ἀρχὰς μὲν εἰς τὴν *Πρύνα*, εἶτα δὲ εἰς τὸ *θέατρον*.

4. Ἡ βουλὴ συνέκειτο ἐκ 400 βουλευτῶν, οἵτινες ἐξέλεγοντο κατ' ἔτος διὰ κλήρου 100 ἐξ ἐκάστης τῶν τεσσαρῶν φυλῶν τῶν Ἀθηναίων· αὕτη διεχειρίζετο τὰ οικονομικά, ἐπέβλεπε τὰ τῆς διοικήσεως τῆς πόλεως, διεῖπε τὰς ἐξωτερικὰς σχέσεις τοῦ κράτους, ὑποδεχομένη καὶ παρουσιάζουσα εἰς τὸν δῆμον τοὺς ἐξῶθεν ἐρχομένους πρέσβεις, κυρίως δὲ εἰσήγεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τὰ *προβουλεύματα*, ἤτοι προτάσεις καὶ σχέδια νόμων, ἅτινα ἡ ἐκκλησία ἐπεδοκίμαζεν ἢ ἀπέρριπτεν.

5. Ὁ δὲ Ἄρειος Πάγος, τὸ ἀνώτατον ἐν Ἀθήναις δικαστήριον, συνεδριάζον ἐπὶ τοῦ ἑμῶν ἴμου παρὰ τὴν ἀκρόπολιν βράχου, ἐδίκαζε τὰ ρονικὰ ἐγκλήματα, ἠγγρύνει ἐπὶ τῆς ἀνατροφῆς τῆς νεολαίας καὶ ἐπέβλεπε τὸν βίον τῶν πολιτῶν, ἕνα ὧσιν ἐνάρετοι καὶ ἀπορρυγῶσι τὴν πολυτέλειαν καὶ τὴν ἄλλην ἀσωτείαν. Ὡν δὲ συγχρόνως ἔφορος καὶ φύλαξ τῶν νόμων ἠγύρου ἢ μετέβλαλε καὶ κῦτὰς τὰς ἀποράσεις τοῦ δήμου, ὅσαι ἦσαν παράνομοι.

6. Ἡ Ἡλιαία ἦτο ἐπίσης δικαστήριον, εἰς ὃ διωρίζοντο ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας 6 000 δικασταί, ἐκλεγόμενοι ἐκ τῶν ὑπερτριακονταετῶν καὶ κελούμενοι ἠλιασταί. Ἐκ τούτων δὲ οἱ θεσμοθέται ἐχώριζον διὰ κλήρου τοὺς ἀναγκαίους εἰς ἐκαστὴν προκειμένην δίκην.

7. Ἐκ τῶν ἐννέα ἀρχόντων, οἵτινες διετηρήθησαν μὲν καὶ ἦδη, ἀλλὰ νῦν ἐξελέγοντο ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας τοῦ δήμου καὶ ἦσαν ὑπόλογοι εἰς αὐτὴν, ὁ μὲν πρῶτος ἢ ἐπώνυμος ἀρχων, ἀφ' οὗ ἐσημειοῦτο τὸ ἔτος ἐν τοῖς ἐπισήμοις ἐγγράφοις, ἐδίκαζε περὶ διαζυγίων, γάμων, τὰς ὑποθέσεις τῶν χηρῶν καὶ ὀρφανῶν κ. ἄ. τ. ὁ δὲ ἀρχων βασιλεὺς προϊστάτο τῶν θυσιαῶν καὶ ἐδίκαζε κυρίως τὰ εἰς τὰ ἱερά καὶ τοὺς θεοὺς ἀσεβήματα· ὁ δὲ ἀρχων πολέμαρχος ἐδίκαζε τὰς μεταξὺ Ἀθηναίων καὶ ξένων ὑποθέσεις καὶ ἐν καιρῷ πολέμου ἦρχεν ὡς ἀνώτατος στρατάρχης· οἱ δὲ ἐξ θεσμοθέται εἶχον ἐπ' ἴσης καθήκοντα δικαστικὰ καὶ προήδρευον εἰς τὰ δικαστήρια τῶν ἠλιαστῶν.

Πλὴν τῶν προεκτεθέντων πολιτικῶν νόμων ὁ Σόλων ἔθηκε καὶ ἄλλους πολλούς, ἀξιωματικωτέρους τῶν ὁποίων εἶναι οἱ ἐξῆς: α') ὁ κηρύττων ἀτιμον τὸν μὴ μετέχοντα εἰς μηδετέραν τῶν ὑπαρχουσῶν μερίδων· β') ὁ κωλύων νὰ κακολογῆ τις τοὺς ἀποθνήσκοντας· γ') ὁ ὑποχρεῶν τοὺς υἱοὺς νὰ γηροκομῶσι τοὺς γέροντας γονεῖς, κηρύττων δὲ ἀτίμους τ. ἔ. ἄνευ πολιτικῶν δικαιωμάτων τοὺς μὴ πράττοντας τοῦτο ἐκ τῶν υἱῶν· δ') ὁ ἀπαλλάτων τοὺς υἱοὺς ἀπὸ τοῦ νὰ τρέφω-

σι τοὺς γονεῖς, ὅταν οὗτοι δὲν ἐδίδαξαν τὸν υἱὸν τέχνην τινα κ. ἄ. π.

(§ 31.) Ἀποδημία τοῦ Σόλωνος (593—583). Ἀφοῦ ἐπεράτωσεν ὁ Σόλων τὴν νομοθεσίαν αὐτοῦ, ὤρισεν τοὺς Ἀθηναίους νὰ μὴ μεταβάλλωσιν αὐτὴν ἐπὶ δέκα τοιυάχιστον ἔτη καὶ μετὰ τοῦτο ἀπέδημῆσεν εἰς τὴν Αἴγυπτον, τὴν Κύπρον καὶ τὴν Μ. Ἀσίαν· ἐνταῦθα δὲ ἐγνώρισεν καὶ τὸν περίφημον βασιλεῖα τῆς Λυδίας Κροίσον, πρὸς τὸν ἕποτον, κομπάζοντα διὰ τὰ πλούτη αὐτοῦ καὶ ἀπαιτοῦντα διὰ τοῦτο νὰ ἐνομολῆται εὐδαιμονέστατος, ὁ Σόλων εἶπε νὰ μὴ μεγαλοφρονῆ, ἀλλὰ νὰ ἀπειδέχηται τὸ τέλος («μηδένα πρὸ τοῦ τέλους μακάριζε»).

(§ 32.) Πρώτη τυραννὶς τοῦ Πεισιστράτου (560—559). Ὅτε ὁ Σόλων μετὰ δεκαετῆ ἀπουσίαν ἐπανῆλθεν εἰς Ἀθήνας, εἶρε πάλιν τὰ ἀρχαῖα τρία κόμματα (§ 29.) νὰ ἐρίζωσι δεινῶς πρὸς ἄλληλα καὶ νὰ σκλεύωσι τὴν πολιτείαν. Ἐκὶ ὁ μὲν Λυκοῦργος, ὁ ἀρχηγὸς τῶν πεδικίων, ἐζήτηε νὰ ἐπικροθῶσιν τὴν ἐξουσίαν τῶν εὐπατριδῶν, ὁ δὲ Μεγακλῆς, ὁ ἀρχηγὸς τῶν παράλων, ἦτο ὑπὲρ τοῦ πολιτεύματος τοῦ Σόλωνος, ὅπερ οὔτε λίαν δημοκρατικόν, οὔτε λίαν ἀριστοκρατικόν ἦτο. Ἀλλὰ καὶ τοὺς δύο τούτους ὑπερέβλεπεν ὁ πανούργος καὶ φιλόδοξος κομμητάρχης τῶν διακρίων Πεισιστράτος, πλούσιος εὐπατρίδης καὶ ἐξάδελφος τοῦ Σόλωνος. Οὗτος ἐξαπατήσας διὰ πολλῶν ὑποσχέσεων τοὺς διακρίους, οἵτινες ἐπεθύμουν ἀπεριόριστον δημοκρατίαν, κατώρθωσε τῇ βοήθειᾳ αὐτῶν νὰ καταλάβῃ τὴν ἀνωτάτην ἐν Ἀθήναις ἀρχὴν. Πληγῶσας δηλ. ἡμέραν τινα αὐτογείρωσ ἐκυτόν, προσῆλθεν εἰς τὴν ἀγορὰν φερόμενος ἐφ' ἀμύξης, εἶπεν ὅτι οἱ ἀντίπαλοι, οἱ πλούσιοι, ἐπλήγωσαν αὐτόν ὡς ἀρχηγὸν τῶν πενήτων καὶ ἐζήτησε νὰ δοθῶσιν αὐτῷ πρὸς φύλαξιν τοῦ σώματος 50 κορυνηφόροι. Ὁ Σόλων, ὅστις ἐξ ἀρχῆς διέβλεπε τὰ ἐπίβουλα σχέδια τοῦ φιλοδόξου συγγενοῦς του καὶ πολ- λάκις μέχρι τοῦδε προέτρψε τὰ πλήθη νὰ προσυλλάσσωσινται

αὐτόν, ἀντέτεινε καὶ τότε, ἀλλ' εἰς μάτην. Ὁ δῆμος ἐκλαμ-
βάνων τὸν σφοδρὸν γέροντα ὡς μκινόμενον οὐδέμιν προσοχὴν
ἔδωκεν εἰς τὰς πατριωτικὰς φωνὰς αὐτοῦ καὶ ἐψήφισε νὰ δο-
θῶσιν εἰς τὸν Πεισίστρατον οἱ ζητηθέντες 50 κορνηφόροι.
Μετ' ὀλίγον ὁμοῦς ὁ Πεισίστρατος, στηριζόμενος εἰς τοὺς πο-
λυαριθμοὺς φίλους αὐτοῦ καὶ ὑπὸ τῶν βοπλαλοφώρων βοηθού-
μενος, κατέλαβε τὴν ἀκρόπολιν καὶ ἐγένετο τύραννος τῶν
Ἀθηναίων. Καὶ ἐν ᾧ ὁ λαὸς ἐπεδοκίμαζε τὸ κίνημα, μόνος
πάλιν ἠκούσθη ὁ Σόλων θρηναῶν τὴν δουλοσύνην τῶν Ἀθη-
ναίων. Ἀλλ' ἐπειδὴ οὐδεὶς ἤκουεν αὐτόν, πλήρης λύπης
καὶ ἀγανακτήσεως ἀπεσύρθη ἀπὸ τοῦ δημοσίου βίου καὶ δι-
ήγαγε τὸ ὑπόλοιπον τῆς ζωῆς ἐν ἡσυχίᾳ, ἀδιαλείπτως ἀ-
σχολούμενος εἰς πολλαπλασιασμὸν τῶν γνώσεών του («γη-
ράσκω ἀεὶ πολλὰ διδασκόμενος»), μέγας δὲ κατέβη εἰς τὸν
τάφον (τῷ 559) ὀγδοηκοντοῦτης τὴν ἡλικίαν. Ἐν τούτοις ὁ
Πεισίστρατος, γινόμενος τύραννος, δὲν κατέλυσεν, ἀλλ' ἀφῆκε
νὰ ὑπάρχωσι καὶ τὸ πολίτευμα καὶ ἡ νομοθεσία τοῦ Σόλωνος.

(§ 33.) **Δεύτερα τυραννίς τοῦ Πεισιστράτου**
(554—553). Ἀλλὰ πρὶν ἀκόμη στερεωθῆ ὁ Πεισίστρατος
ἐπαρκῶς εἰς τὴν ἀρχήν, τὰ δύο ἄλλα κόμματα συνενωθέντα
ἐξώρισαν αὐτὸν ἐκ τῆς πόλεως. Ἐπειδὴ ὁμοῦς μετὰ τὴν φυ-
γὴν αὐτοῦ οἱ ἀντίπαλοι ἐδιχονόησαν πρὸς ἀλλήλους, ὁ Πει-
σίστρατος βοηθούμενος ὑπὸ τοῦ Μεγακλείους, ὅστις προσετέ-
θη ἤδη εἰς αὐτὸν καὶ τὸν κατέστησε γαμβρόν του, κατώρθωσε
διὰ τεχνάσματος νὰ ἐπανέλθῃ εἰς Ἀθήνας καὶ νὰ ἀνακτήσῃ
τὴν ἀκρόπολιν καὶ τὴν ἀρχήν. Ἀλλ' οὐδὲ τότε διετήρησεν
αὐτὴν ἐπὶ πολὺ· διότι διεφώνησε πρὸς τὸν πενθερὸν αὐτοῦ
Μεγακλή, ἐκεῖνος δέ, συνταχθεὶς καὶ πάλιν μετὰ τοῦ Λυκούρ-
γου, ἐξέβαλεν αὐτὸν καὶ δεύτερον ἐκ τῆς πόλεως.

(§ 34.) **Τρίτη τυραννίς τοῦ Πεισιστράτου**
(541—527). Τότε ὁ Πεισίστρατος ἀπῆλθεν εἰς τὴν Ἐρέτριαν
τῆς Εὐβοίας, ὅπου διέμεινεν ἑνδεκα ἔτη (552—541) συνα-
θροίζων χρήματα, στρατὸν καὶ πλοῖα καὶ συνάπτων συμμα-
χίας. Ὅτε δὲ παρεσκευάσθη ἱκανῶς, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Ἀτ-

τικὴν, ἐνίκησε τοὺς Ἀθηναίους ἐν μάχῃ τινὶ καὶ ἐγένετο τὸ
τρίτον τύραννος τῶν Ἀθηναίων· οἱ πλεῖστοι τῶν ἀντιπάλων
αὐτοῦ ἐρονεύθησαν μαχόμενοι ἢ ἐδραπέτευσαν, ἕνα ἐξασφαλίσει
δὲ ἀπὸ τῶν ἀπομεινάντων τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ, προσέλαβεν
ἐπὶ μισθῷ πολλοὺς ξένους ὡς σωματοφύλακας καὶ, συλλαβὼν
τοὺς υἱοὺς τῶν Ἀλκμακωνιδῶν καὶ ἄλλων εὐπατριδῶν, ἐκρά-
τησεν ὡς ὁμήρους. Ἐκυβέρνησεν ὁμοῦς μετριοπαθῶς καὶ σω-
φρόνως, ὦν πρὸς πάντας ἥπιος καὶ φιλόφρων καὶ τηρῶν, ὅσον
ἠδύνατο, τοὺς ὑπάρχοντας νόμους, ἐνεψύχωσε τὸ ἐμπόριον καὶ
τὰς τέχνας, ἐκαλλώπισεν ἐξ ἰδίων τὴν πόλιν, ἐπροστάτευσεν
τὰ γράμματα καὶ τοὺς πεπαιδευμένους τῆς ἐποχῆς ἐκείνης
καὶ διέταξε νὰ ἐορτάζωνται κατὰ τετραετίαν λαμπρότατα
τὰ Παναθηναίκα.

(§ 35.) **Οἱ Πεισιστρατίδαι** (527—510). Ἀπο-
θανόντος τοῦ Πεισιστράτου ἀνέλαβον τὴν τυραννίδα οἱ δύο
υἱοὶ αὐτοῦ Ἰππίας καὶ Ἰππαρχος. Οὗτοι ἠκολούθησαν
κατ' ἀρχὰς τὰ ἔγνη τοῦ πατρὸς αὐτῶν, ἀλλ' ὄντες διεφθα-
μένοι καὶ ἀκόλαστοι παρεξέτραπήσαν ταχέως εἰς αὐθαιρείας
καὶ βιαιοπραγίας κατὰ τῶν πολιτῶν, ἕνεκα τῶν ὁποίων τὰ
μέγιστα ἐμίσησαν καὶ ἀπεστράφησαν αὐτοὺς οἱ Ἀθηναῖοι.
Τὸ ἐξῆς δὲ συμβῶν ἐπετάχυνε τὴν πτώσιν αὐτῶν. Ἐπειδὴ
δὴλ. ὁ Ἰππαρχος κατήσχυεν τὴν οἰκογένειαν τοῦ Ἀρμοδίου,
ἀποκλείσας ἀπὸ τῶν Παναθηναίων τὴν ἀδελφὴν αὐτοῦ, ὁ Ἀρ-
μόδιος, πνέων διὰ τοῦτο ἐκδίκησιν, συνώμοσε μετὰ τοῦ πιστοῦ
φίλου τοῦ Ἀριστογείτονος καὶ ἄλλων πολλῶν ἐχθρῶν τῆς τυ-
ραννίδος τῶν Πεισιστρατιδῶν νὰ φονεύσωσιν αὐτοὺς κατὰ τὴν
ἐορτὴν τῶν Παναθηναίων. Ἐπελθούσης δὲ τῆς ἡμέρας, ἐν ᾧ
ὁ Ἰππίας διέταττε τὰ τῆς ἐορτῆς ἕξω τῆς πόλεως ἐν τῷ λε-
γομένῳ Κεραμεικῷ, προσῆλθον ἐκεῖ καὶ οἱ συνωμόται ἔχοντες
τὰ ἐγχειρίδια κεκρυμμένα ὑπὸ τοὺς ἡμέρας, κατὰ τὴν
ἕφερον ὄλοι κατὰ τὴν ἐορτὴν ταύτην. Ἀλλ' ἰδόντες ἕνα τῶν
συνωμοτῶν συνδιαλεγόμενον μετὰ τοῦ Ἰππίου καὶ νομίσαντες
ὅτι προδίδονται, ἔσπευσαν εἰς τὴν πόλιν καὶ ἐφάνευσαν τὸν Ἰπ-
παρχον, εὐρισκόμενον τότε ἐν τῇ ἀγορᾷ (514). Καὶ ὁ μὲν

Ἄρμόδιος ἐφρονεῦθη εὐθύς ὑπὸ τῶν σωματοφυλάκων τοῦ Ἰππάρχου, ὃ δὲ Ἀριστογείτων κατ' ἀρχῆς μὲν διέφυγεν, εἶτα δὲ συλληφθεὶς ἐθανατώθη καὶ αὐτός. Ὁ Ἰππίας ἐξαγριωθεὶς ἐκ τῆς δουλοφυίας ταύτης καὶ φοβούμενος περὶ ἑαυτοῦ, τότε μὲν εὐθύς διέταξε νὰ συλλάβῃσιν καὶ θανατώσωσιν ὅλους τοὺς φέροντας ξίφη (διότι κατὰ τὴν ἐορτὴν ταύτην μόνον ἀσπίδας καὶ λόγχην ἐπετρέπετο νὰ φέρωσιν). εἶτα δὲ ἀποσυρθεὶς εἰς τὴν ἀκρόπολιν, ἀπέβη σκληρότατος οὐ μόνον πρὸς τοὺς ἐχθρούς αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ πρὸς πάντα, τὸν ἑποῖον καὶ ὑπόπτειε μόνον, ἄλλους μὲν ἐξορίζων, ἄλλους δὲ καταδικάζων εἰς θάνατον καὶ τὰ κτήματα καὶ γένηματα αὐτῶν οἰκιοποιούμενος. Τὸ μῖσος τῶν Ἀθηναίων ἠϋξήσεν ἐντεῦθεν ἔτι μᾶλλον, μέχρις οὗ οἱ πολυάριθμοι ἐξόριστοι εὐπατρίδαι καὶ μάλιστα οἱ Ἀλκμαιωνίδαι, βοηθούμενοι ὑπὸ τῶν Σπαρτιατῶν, ἐξεστράτευσαν κατὰ τοῦ Ἰππίου καὶ, νικήσαντες αὐτόν, ἐνέκλεισαν εἰς τὴν ἀκρόπολιν. ἔπειτα δὲ συλλαβόντες τὰ τέκνα αὐτοῦ, ἐν ᾧ ἔφευγον κρυφίως ἐκ τῶν Ἀθηνῶν, τὸν ἠνάγκασαν νὰ τοῖς παραδώσῃ τὴν ἀκρόπολιν καὶ νὰ φύγῃ ἐκτὸς τῆς Ἀττικῆς (510).

(§ 36.) **Ἰσαγόρας καὶ Κλεισθένης.** Εὐθύς μετὰ τὴν ἔξωσιν τῶν τυράννων ἀνενώθησαν αἱ ἀρχαῖαι κομματικαὶ ἐριδες. Ἐκ τῶν τριῶν κομμάτων ὑπελείφθησαν ἤδη ἐν Ἀθήναις δύο, τὸ τῶν εὐπατριδῶν ὑπὸ τὸν Ἰσαγόραν καὶ τὸ τῶν Ἀλκμαιωνιδῶν. Καὶ οἱ μὲν Ἀλκμαιωνίδαι ἐχρησιμοποίησαν τὴν Σπάρτην ὡς μέσον μόνον πρὸς ἐκδιώξιν τῶν τυράννων καὶ δὲν ἤθελον νὰ ἀναμιχθῇ αὕτη εἰς τὰ ἐσωτερικὰ πράγματα τῆς πόλεως· οἱ δὲ εὐπατρίδαι ἐνόμιζον τὴν περίστασιν κατάλληλον νὰ ἀνακτήσωσι διὰ τῆς Σπάρτης τὰ ἀρχαῖα προνόμια αὐτῶν. Καὶ κατ' ἀρχῆς μὲν ὑπερεῖχον οἱ περὶ τὸν Ἰσαγόραν· ὅτε ὅμως ὁ εὐφυῆς καὶ δραστήριος Κλεισθένης, ἔγγονος πρὸς θυγατρὸς τοῦ Ἀλκμαιωνίδου Μεγακλέους, συνενώσας μετὰ τῶν παράλων καὶ τὸ ἀπωρρακνισμένον κόμμα τῶν διακρίων, προσείλκυσε εἰς ἑαυτὸν ὅλον τὸν λαόν, ὑπερίσχυσε οἱ Ἀλκμαιωνίδαι καὶ διὰ τοῦ Κλεισθέους οὐ μόνον ὑπεστήριξαν τὸ

πολίτευμα τοῦ Σόλωνος, ἀλλὰ καὶ ἀνεκαίνισαν αὐτὸ ἐπὶ τὸ δημοκρατικώτερον, εἰσαγαγόντες πρὸς τοῖς ἄλλοις τότε πρῶτον καὶ τὸν ὀστρακισμόν, ἧτοι τὴν δι' ὀστράκων ἐξορίαν ἐκ τῆς πόλεως κατ' ἀρχῆς μὲν ἐπὶ 10, ὕστερον δὲ ἐπὶ 5 ἔτη, παντὸς λίαν ἰσχυροῦ πολίτου (510).

(§ 37.) **Νέκαι τῶν δημοκρατικῶν.** Ἄλλ' ὁ Ἰσαγόρας, θέλων νὰ καταστρέψῃ τὸ ἔργον τοῦ Κλεισθέους, ἐκάλεισεν εἰς βοήθειαν τὸν βασιλεῖα τῆς Σπάρτης Κλεομένη, ὅστις ἀπὸ τῆς πολιορκίας τῶν Πεισιστρατιδῶν ἦτο φίλος του. Ὁ Κλεομένης, ἐπανελθὼν εἰς Ἀθήνας μετὰ μέρος τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ, κατέλαβε τὴν πόλιν καὶ ἠνάγκασε τὸν Κλεισθένη καὶ 700 εὐπόρους οἰκογενεῖας νὰ φύγωσιν ἐξ Ἀθηνῶν (508). Ἄλλ' ὁ λαός, ὀργισθεὶς ἐκ τούτου καὶ ἄλλων ἐμοίων κτύπησε τοῦ Κλεομένου καὶ Ἰσαγόρα, ἐξηγέρθη κατ' αὐτῶν· οὗτοι δὲ φοβηθέντες ἐκλείσθησαν εἰς τὴν ἀκρόπολιν καὶ μετὰ διήμερον πολιορκίαν ἐπετράπη εἰς τοὺς Σπαρτιατάς ἐλευθέρως ἐξόδος. Ὁ Ἰσαγόρας ἐδραπέτευσε, ἀλλ' οἱ ὀπαδοὶ αὐτοῦ ἐθανατώθησαν. Μετὰ τοῦτο ὁ μὲν Κλεομένης καὶ οἱ λοιποὶ φυγάδες ἐπανῆλθον εἰς Ἀθήνας, ὁ δὲ Κλεομένης, μὴ ὑποφέρων νὰ ταπεινωθῇ ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων, ἐπήγαγε κατ' αὐτῶν τοὺς Πελοποννησίους συμμάχους τῆς Σπάρτης, μεθ' ὧν ἠνώθησαν καὶ ἄλλοι ἐχθροὶ τῶν Ἀθηναίων, οἱ Αἰγινῆται, οἱ Χαλκιδεῖς τῆς Εὐβοίας καὶ οἱ Θηβαῖοι. Ὁ πελοποννησιακὸς στρατὸς ἐδηγούμενος ὑπὸ τῶν βασιλέων τῆς Σπάρτης Κλεομένου καὶ Λαμαράτου προχώρησε μέχρι τῆς Ἐλευσίνος· ἀλλ' ἐκεῖ γνωσθέντος ὅτι τὰ πάντα ἐγίνοντο χάριν τοῦ ἀργισμένου Κλεομένου καὶ τοῦ φίλου του Ἰσαγόρα, πρῶτοι ἀπεχώρησαν οἱ Κορίνθιοι, ὕστερον δὲ καὶ ὁ Λαμάρκτος, καὶ οὕτω διελύθη αἰσχυρῶς τὸ στρατεύμα τοῦ ἀλαζόνος Κλεομένου. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ἐπωφελοῦμενοι ἐκ τούτων, ἐπέπεσον κατὰ τῶν ἄλλων ἐχθρῶν αὐτῶν· ἐνίκησαν τοὺς Θηβαίους καὶ ὕστερον περᾶσαντες εἰς τὴν Ἐβοίαν κατετρόπωσαν τοὺς Χαλκιδεῖς καὶ διαιόρασαν τὴν χώραν αὐτῶν εἰς 4 000 ἀπόρους Ἀθηναίους. Πλήρεις δὲ λαφύρων καὶ χαίρων

τες, ὅτι ἦσαν πλέον ἐλεύθεροι, ἐπικνήθον εἰς Ἀθήνας, ὅπου ἀνήγειραν τότε καὶ τοὺς ἀνδριάντας τοῦ Ἀρμόδιου καὶ Ἀριστογείτονος, τῶν ὁποίων τὴν πρᾶξιν ἐθεώρουν ὡς ἀρχὴν τῆς ἀπελευθερώσεως των, ἐτίμησαν αὐτοὺς ὡς ἥρωας τῆς πόλεως καὶ ὕμνον ὡς τυραννοκτόνους (507). Οὐχ ἦσαν οἱ Σπαρτιᾶται, λυπούμενοι διὰ τὴν τοιαύτην ἐκδοσιν τῆς ἐκστρατείας, ἐξ ἄλλου δὲ φηνοῦντες τὴν αὐξήσιν τῶν Ἀθηναίων, ἀπεράσισαν νὰ ἀποκαταστήσωσιν εἰς τὰς Ἀθήνας αὐτὸν τὸν Ἰππίαν καὶ ἐπὶ τούτῳ προσεχώρησαν αὐτὸν (τῷ 505) εἰς τὴν Σπάρτην, ὅπου συνεχώρησαν καὶ τοὺς συμμάχους των, ἵνα συσκεφθῶσι περὶ τοῦ πολέμου. Ἄλλ' ἐν τῇ συνεδριάσει πρῶτος ὁ ἀντιπρόσωπος τῶν Κορινθίων πάλιν ἀπέκρουσε τὴν πρότασιν τῶν Σπαρτιατῶν, ἔπειτα δὲ καὶ οἱ λοιποὶ σύμμαχοι ἐμιμήθησαν αὐτόν. Ὡστε ὁ μὲν Ἰππίας ἠναγκάσθη ἀπρακτος νὰ καταφύγῃ πλέον εἰς τὸν βασιλέα τῆς Περσίας, οἱ δὲ Σπαρτιᾶται ὀργιζόμενοι, ἀπεσύρθησαν ἕκτοτε ἀπὸ τῶν κοινῶν τῆς Ἑλλάδος ὑποθέσεων.

Δ'. Αἱ ἑλληνικαὶ ἀποικίαι.

(§ 38.) **Αἰολικαὶ ἀποικίαι** (1054). Αἱ προεκτεθεῖσαι (§§ 14, 15) μεταναστάσεις τῶν Θεσσαλῶν, τῶν Βοιωτῶν καὶ μάλιστα τῶν Δωριέων ἠνάγκασαν πολλοὺς τῶν κατοίκων τῆς Ἑλλάδος νὰ φύγωσιν ἐκτὸς αὐτῆς εἰς τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου καὶ εἰς τὰ παράλια τῆς Μ. Ἀσίας καὶ νὰ κτίσωσιν ἐκεῖ νέας πόλεις, τὰς λεγομένας ἀποικίας, αἱ πλεῖστοι τῶν ὁποίων ἐν βραχεῖ χρόνῳ ὑπερέβαλον κατὰ πολὺ τὴν εὐρωπαϊκὴν Ἑλλάδα κατὰ τὸν πλοῦτον καὶ τὴν δύναμιν καὶ τὸν πολιτισμόν. Ἐκ τῶν Ἀχαιῶν, ὅσοι ἐξεδιώχθησαν ἐκ τῶν προτέρων ἐν Πελοποννήσῳ οἰκήσεών των ἢ ἔφυγον οἰκιοθελῶς τὸν ζυγὸν τῶν Δωριέων, πολλοὶ μὲν, ὡς εἶδομεν (§ 17.), ἐγκατεστάθησαν ἐν Ἰωνίᾳ, πολλοὶ δὲ μὴ εὐρίσκοντες ἱκανὸν χωρὸν ἐν αὐτῇ ἀνεχώρησαν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν διαφόρων ἐκ τῆς γε-

νεῶς τοῦ Ἀγαμέμνονος ἡγεμόνων εἰς τὴν Βοιωτίαν καὶ ἐκεῖθεν, συνενωθέντες μετὰ πολλῶν Αἰολέων ἦτοι Βοιωτῶν καὶ Θεσσαλῶν ἀπῆλθον οἱ μὲν διὰ τῆς Θεσσαλίας, Μακεδονίας καὶ Θράκης, οἱ δὲ βραδύτερον ἐκ τῆς Αὐλίδος διὰ θαλάσσης καὶ κατέλαβον τὴν εὐνοῖον Λέσβον καὶ ἄλλας τινὰς νήσους, ὡς καὶ τὴν βορειοδυτικὴν παραλίαν τῆς Μ. Ἀσίας ἀπὸ τοῦ Ἑλλησπόντου μέχρι τοῦ Ἑρμου ποταμοῦ. Καὶ ἡ μὲν λωρὶς αὐτῆ ἀνομάσθη Αἰολίς, τὸ δὲ σύνολον τῶν πόλεων, ὅσαι ἐνταῦθα βαθμηδὸν ἐκτίσθησαν ἢ ἀνεκαινίσθησαν *αἰολικαὶ ἀποικίαι*. Ἐν τῇ Αἰολίᾳ ἦσαν δώδεκα ἐν συνόλῳ πόλεις ἀποτελοῦσαι εἰδὸς τι δημοσπονδίας. Ἐκ τούτων μεγίστη καὶ ἀξιολογώτατη ἐγένετο ἡ Κόμη, ἐξ ἧς κατήγετο ὁ ποιητὴς Ἡσίοδος (περὶ τὸ 800)· τούτου ὁ πατὴρ φυγὼν ἐκ τῆς Αἰολίδος ἐγκατεστάθη ὕστερον ἐν Βοιωτίᾳ. Ἐκ δὲ τῶν νησιωτικῶν ἀποικιῶν σπουδαιότατη ἀπέβη ἡ Μυτιλήνη, ἡ μεγίστη τῶν ἐξ πόλεων τῆς Λέσβου· αὐτῆ ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἑκακοῦτο δεινῶς ὑπὸ τῶν ἐμφυλίων ἐρίδων, ὅτε ὁμοῦ τύραννος αὐτῆς ἐξελέχθη ὁ Πιττακός (590—580), εἷς τῶν ἑπτὰ σοφῶν τῆς Ἑλλάδος (1), ἀποκατεστάθη ἡ τάξις διὰ τῆς συνετῆς καὶ αὐστηρᾶς διοικήσεως αὐτοῦ καὶ ἡ Μυτιλήνη ἐγένετο εὐδαίμων καὶ ὀνομαστή. Πλὴν τοῦ Πιττακοῦ ἡ Λέσβος ἀνέδειξε καὶ ἄλλους ὀνομαστοὺς ἀνδρας: τὸν θεμελιωτὴν τῆς ἑλληνικῆς μουσικῆς Τέρπανδρον (676), τὸν διθυραμβοποιὸν Ἀρίωνα, τὸν Μυτιληναῖον ποιητὴν Ἀλκαῖον, τὴν Μυτιληναίαν ἐπίσης ποιήτριαν Σαπφῶ (590), τὴν «δεκάτην τῶν Μουσῶν», κ. ἄ.

(§ 39.) **Αἱ ἰωνικαὶ ἀποικίαι.** Ἀλλὰ πολὺ ἀξιολο-

(1) Οἱ «ἑπτὰ σοφοί» τῆς Ἑλλάδος ἦσαν: Σόλων ὁ Ἀθηναῖος, Περικλῆς ὁ Κορινθίος, Κλεόβουλος ὁ Ρόδιος, Χεῖλων ὁ Λακεδαιμόνιος, Βίαιος ὁ Πριηνεὺς καὶ ὁ εἰρημένος Πιπτακός. Οὗτοι διὰ συντόμων καὶ ἐμμέτρων λόγων, τῶν λεγομένων γνῶμικῶν ἢ ἀποφθεγματικῶν (ὡς: «μηδὲν ἄγαν», «μελέτα τὸ πᾶν», «πᾶν μέτρον ἄριστον» κ. τ. λ.) ἐδίδασκον τοὺς συμπολίτας των τὴν δικαιοσύνην καὶ πᾶσαν ἐν γένει ἀρετὴν.

γώτεροι τῶν αἰολικῶν διὰ τε τὸ ἐμπόριον καὶ τὰ γράμματα ἀπέβησαν αἰ ἰωνικαὶ ἀποικίαι. Κηθῶς δὲ οἱ Ἀρχαῖοι ἐδιώχθησαν ὑπὸ τῶν Δωριέων, οὕτω καὶ αἱ ἐν τῇ Ἰωνίᾳ Ἴωνες ἐκβλήθητες, ὡς εἶδομεν (§ 17.), ὑπὸ τῶν Ἀρχαίων κατέρυγον εἰς τὴν Ἀστικὴν, ἥτις, διὰ τὸ λεπτότερον τῆς χώρας οὖσα μέχρι τοῦ χρόνου ἐκείνου ἀστασίαστος, ἦτο τὸ κοινὸν καταφύγιον ὄλων, ὅσοι ἐνεκὰ τῶν προειρημένων εἰσβολῶν ἔφευγον ἐκ τῆς πατρίδος τῶν. Στενοχωρούμενοι λοιπὸν καὶ μὴ δυνάμενοι νὰ ζήσωσιν ἐν τῇ ἀγόνῃ ἐκείνῃ χώρᾳ οἱ Ἴωνες, ἀπῆλθον ἐκεῖθεν μετὰ πολλῶν καὶ ἄλλων ἐμορῶν τῶν ἐξ ἄλλων μερῶν τῆς Ἑλλάδος καὶ κατέλαβον πρῶτον μὲν τὰς Κυκλάδας νήσους, ἐξ ὧν ἤμικσαν μάλιστα ἡ Νάξος, ἡ Πάρος, ἡ πατρίς τοῦ σκαπτικῆ ποιητοῦ Ἀρχιλόχου (700), καὶ ἡ ἱερὰ Ἀθήλος. Ὑστερον δὲ ἀπὸ τῶν Κυκλάδων ἐρμηθέντες κατέλαβον τὰς νήσους Σάμον, Χίον κ. ἄ. καὶ τὴν ἀπέναντι τῶν νήσων τούτων ὠραίαν παραλίαν τῆς Μ. Ἀσίας, τὴν ἐκτεινομένην πρὸς νότον τῆς Αἰολίδος μέχρι τοῦ Μαϊάνδρου ποταμοῦ καὶ ἡ μὲν παραλία αὕτη ὠνομάσθη Ἰωρία, τὸ δὲ σύνολον τῶν ἐνταῦθα ἀποικιῶν ἰωνικαὶ ἀποικίαι. Καὶ αἱ ἰωνικαὶ ἀποικίαι ἦσαν δώδεκα, δέκα μὲν ἐν τῇ Ἰωνίᾳ (αἱ Ἐρυθραί, ἡ Τέως, ἡ Λέβεδος, ἡ Κολοφῶν, ἡ Ἐφεσος, αἱ Κλαζομεναί, ἡ Φώκαια, ἡ Πριήνη, ἡ Μυοῦς καὶ ἡ Μίλητος), δύο δὲ ἐπὶ τῶν ἐμωνύμων νήσων Χίου καὶ Σάμου. Ὡς δὲ αἱ αἰολικαί, οὕτω καὶ αἱ ἰωνικαὶ ἀποικίαι, εἰς ἕς συγκατηρηθήθη βραδύτερον καὶ ἡ πρότερον αἰολικὴ Σμύρνη, ἀπετέλουσαν εἰδὸς τι ἀμφικτυονίας ἢ ἑμοσπονδίας.

α.) Ἐκ τῶν πόλεων τῆς Ἰωνίης μεγίστη καὶ εὐδαιμονεστάτη ἐγένετο ἡ Μίλητος διὰ τε τὸ ἀπέραντον αὐτῆς ἐμπόριον (κυρίως κατὰ τὴν Προποντίδα καὶ τὸν Πόντον) καὶ διὰ τὰς τέχνας (μιλήσιοι χιτῶνες) καὶ τὴν περὶ τὰ γράμματα ἐπιμέλειαν τῶν κατοίκων αὐτῆς· ἐκ τῆς Μιλήτου ἦτο ὁ σοφὸς Θαλῆς, οἱ λογογράφοι (ιστορικοὶ) Ἐκαταῖος, Κάδμος καὶ Διογύσιος, ὁ ποιητὴς Φακυλίδης καὶ ἄλλοι ἐλλόγιμοι ἄνδρες. Ἡ Τέως ἦτο καὶ αὕτη ὀνομαστὴ διὰ τὸ ἐμπόριον καὶ διότι

ἐν αὐτῇ ἐγεννήθη ὁ ποιητὴς Ἀνακρέων (559—478), ὅστις διέπρεψε καὶ ἐτιμήθη ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ τυράννου τῆς Σάμου Πολυκράτους καὶ τῶν Πεισιστρατιδῶν. Ὀνομαστὴ ἐπ' ἴσης ἦτο καὶ ἡ Φώκαια, ἥς οἱ κάτοικοι ἐνεπορεύοντο εἰς τὰ δυτικὰ παράλια τῆς Μεσογείου, τὴν Ἰθρηίαν καὶ τὴν Γαλλίαν. Ἡ Ἐφεσος ἦτο ἑνδοξὸς διὰ τὸν ἐν αὐτῇ λαμπρότατον ναὸν τῆς

Ἀρτέμιδος, ἐν αὐτῇ δὲ ἐγεννήθη ὁ φιλόσοφος Ἡράκλειτος (500). Ἡ Κολοφῶν εἶχεν ἀξιόλογον ναυτικὴν δύναμιν, μάλιστα δὲ τὸ ἵππικὸν αὐτῆς ἦτο τόσον ἀξιόμαχον, ὥστε διελύετο ὁ πόλεμος εὐθὺς ἅμα ἐπεφαίνετο ἐν τῇ μάχῃ. Ἐκ τῆς Κολοφῶνος ἦσαν ὁ ποιητὴς Μίμνεμος (600), οἱ φιλόσοφοι Ξενοφάνης (540) καὶ Παρμενίδης (500) κ. ἄ. Ἐν δὲ τῇ Σμύρνῃ ἐγεννήθη κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ὁ περιφανέστατος τῶν Ἑλλήνων ποιητῶν, ὁ πρῶτος ἐπικός ποιητὴς τοῦ κόσμου, ὁ Ὅμηρος (950;), τὸν τύπον τῆς γεννήσεως τοῦ δόποιου ἐπτά πόλεις διημιφισβήτουσαν τὸ πάλαι. Ὁ Ὅμηρος, ὃν οἱ ἀρχαῖοι παριστῶσιν ὡς τυφλὸν ψάλτην, τινὲς δὲ καὶ ὡς ἐ-



Ὅμηρος.

παίτην, ἐποίησε δύο μεγάλα ποιήματα τὴν Ἰλιάδα καὶ τὴν Ὀδύσειαν. Καὶ ἐν μὲν τῇ Ἰλιάδι ψάλλει τὴν ὄργην τοῦ Ἀχιλλεύου κατὰ τοῦ Ἀγαμέμνονος, τοὺς ἄγῶνας τῶν Ἑλλήνων καὶ Τρώων ἐν διαστήματι 51 ἢ 53 ἡμερῶν κατὰ τὸ τελευταῖον ἔτος τοῦ πολέμου καὶ τὸν θάνατον τοῦ Πατρόκλου καὶ Ἐκτορος· ἐν δὲ τῇ Ὀδύσειᾳ διηγεῖται τὰς περιπλανή-

σεις τοῦ Ὀδυσσεύς, τὴν πίστιν τῆς Πηνελόπης καὶ τὸν θάνατον τῶν μνηστήρων κ.τ.λ. Τὰ ποιήματα ταῦτα τοῦ Ὀμήρου, πρῶτον διεσπαρμένα ἔντα. πρῶτος ὁ Πεισίστρατος ἐφρόντισε νὰ συναρμολογήθῃσιν εἰς ἓν ὅλον.



Τετράδραχμον Σμύρνης.

β'). Ἐκ δὲ τῶν νησιωτικῶν ἀποικιῶν ἀρίστη ἦτο ἡ Σάμος διὰ τε τὴν θέσιν, τὴν ναυτιλίαν καὶ τὸ ἐμπόριον, ἅτινα πρῶτως ἀνέδειξαν αὐτὴν πόλιν μεγάλην καὶ εὐδαίμονα· ὅθεν ὑπῆρχε καὶ παροιμία: «φέρει Σάμος καὶ ὀρνίθων γάλα». Τὸ μάλιστα δὲ ἰσχυρὰ ἀπέβη ἡ Σάμος ἐπὶ τοῦ τυράννου Πολυκράτους (536—522), ὅστις, κατασκευάσας στόλον ἰσχυρόν, ἐγένετο κύριος τῶν Κυκλάδων ὅλων καὶ τῆς Ἰωνίας. Ἐκ τῆς Σάμου ἦτο ὁ Πυθαγόρας (580—500), ὅστις πρῶτος ἐκ μετριοσοφύνης ἀπέβαλε τὴν ἐπωνυμίαν σοφός καὶ ὠνόμασεν ἐαυτὸν φιλόσοφον. Ἐν γένει δὲ ἡ Σάμος πρὸ τῆς αὐξήσεως τῶν Ἀθηναίων ἦτο ἡ πρωτίστη τῶν ἑλληνικῶν πόλεων καὶ ἡ πηλιοτάτη ἕδρα τῶν τεχνῶν. Καὶ ἡ Χίος δὲ ἀπέκτησεν ἀξιόλογον δύναμιν ναυτικὴν καὶ ὑπῆρξε πατρὶς πολλῶν ἐλλογιμῶν ἀνδρῶν.

(§ 40.) **Αἱ Δωρικαὶ ἀποικίαι.** Ἀλλὰ καὶ Δωριεῖς πολλοὶ ἀναχωρήσαντες μετὰ τοὺς Ἴωνας ἐκ τῆς Ἀργολίδος καὶ Λακωνικῆς μετὰ τινων Ἀχαιῶν καὶ Ἰώνων κατέλαβον

βαθυηδὸν τὰς νήσους Κρήτην, Ρόδον, Κῶν κ. ἄ. καὶ τὴν πρὸς νότον τῆς Ἰωνίας παραλίαν τῆς Μ. Ἀσίας, ἧτις ὠνομάσθη Δωρίς, τὸ ὅλον δὲ τῶν ἀποικιῶν Δωρικαὶ ἀποικίαι. Ἐκ τούτων ἐξ πόλεως ἦτοι ἡ Κῶς, αἱ τρεῖς πόλεις τῆς Ρόδου καὶ δύο ἡπειρωτικαὶ ἡ Κρίδος καὶ ἡ Ἀλικαρνασσός ἐπολιτεύοντο ἀπὸ κοινοῦ ἐν ἑμοσπονδίᾳ. Ἐκ τῶν Δωρικῶν ἀποικιῶν σπουδαιόταται ἐγένοντο ἡ Κρίδος καὶ ἡ Ἀλικαρνασσός, ἐνθα ἐγεννήθη ὁ πατὴρ τῆς ἱστορίας Ἡρόδοτος.

(§ 41.) **Αἱ κατὰ τὰ παράλια τῆς Προποντίδος, τοῦ Πόντου καὶ τῆς Μεσογείου ἐν γένει θαλάσσης ἑλληνικαὶ ἀποικίαι.** Πλὴν τῶν ἀνωτέρω ἐξιστορηθεισῶν ἀποικιῶν εἰς τὰς νήσους καὶ τὰ παράλια τῆς Μ. Ἀσίας ἀποφίσησιν καὶ ἄλλα ὕστερον (800—600) παράλια καὶ νῆσοι οὐ μόνον ἐξ Ἑλλάδος (ιδίως ἐκ τῆς Χαλκίδος, Ἐρετρίας, Μεγάρων, Κορίνθου κ. ἄ.), ἀλλὰ καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν μικρασιατικῶν ἀποικιῶν (τῆς Θήρας, Ρόδου, Φωκαίας καὶ μάλιστα ἐκ τῆς Μιλήτου, ἧτις μόνη ἔσπειρεν 80 ἀποικίας κατὰ τὰ παράλια ἰδίως τῆς Προποντίδος καὶ τοῦ Εὐξείνου). Αἱ νέαι αὗται ἀποικίαι διαφέρουσι τῶν ἀρχαιοτέρων κατὰ τοῦτο, ὅτι ἐκεῖναι μὲν προῆλθον ἐκ τῆς γενικῆς ἀναστατώσεως τῶν κατοίκων τῆς Ἑλλάδος, ἐν ᾧ αἱ νέαι ἀποικίαι ἐστέλλοντο ἢ ἕνεκα ὑπερπλεονάσεως τοῦ πληθυσμοῦ ἢ ἕνεκα ἐμφυλίων ἐρίδων ἢ πρὸς σύστασιν ἐμπορικῶν σταθμῶν ἢ πρὸς κατάκτησιν κ. τ. τ. Καὶ αἱ μὲν πρῶται ἀποικίαι ἐντελῶς ἀπέξενώθησαν ἀπὸ τῆς χώρας ἢ τῆς πόλεως, ἐξ ἧς τὸ πρῶτον ὠρμήθησαν, αὗται δὲ διέσωζον πλείοτερον ἢ ὀλιγώτερον τὴν πρὸς τὴν προτέραν πατρίδα εὐσέθειαν καὶ ἐκάλουν αὐτὴν μητρόπολιν, ὡς θεωροῦσαι ἐαυτὰς μὲν θυγατέρας, ἐκείνην δὲ μητέρα, καὶ ἀποικοῦντες ἐλάμβανον ἐξ αὐτῆς τὸ πῦρ· ἄλλως ὅμως αἱ ἀποικίδες ἦσαν ἀνεξάρτητοι ἀπὸ τῶν μητροπόλεων.

α'.) *Εἰς τὰ παράλια τοῦ Ἑλλησπόντου, τῆς Προποντίδος καὶ τοῦ Εὐξείνου ἀποφίσησιν: ἡ Ἄβυδος καὶ ἡ*

εὐάμπελος *Λάμψακος* (ἀμφοτέρω ἐκ τῆς Μιλήτου, 700) ἐπὶ τοῦ Ἑλλησπόντου — ἡ *Κύζικος* (ἐκ τῆς Μιλήτου, 750) καὶ ἡ *Χαλκηδών* (ἐκ τῶν Μεγάρων, 674) ἐπὶ τῆς Προποντιδος — ἡ ἐμπορικὴ καὶ πλουσίαι *Σινώπη* (ἐκ τῆς Μιλήτου, 785) — καὶ τὰ κτίσματα αὐτῆς: ἡ *Ἀμισός*, τὰ *Κοτύωρα* (νῦν Ὀρδοῦ), ἡ *Κερασός* καὶ ἡ ἐμπορικὴ *Τραπεζοῦς* (756) ἐπὶ τῆς μεσημβρινῆς παραλίας τοῦ Εὐξείνου. — ἡ *Φάσις* καὶ ἡ *Διοσημηβρινῆς* παραλίας τοῦ Εὐξείνου. — ἡ *Τάρανξ* ἐν τῇ ἀγορᾷ τῆς δακουρίας (ἀμφοτέρω ἐκ τῆς Μιλήτου), ἐν τῇ ἀγορᾷ τῆς δακουρίας ἡκουέ τις 70 διαφόρους γλώσσας, ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς παραλίας τοῦ Εὐξείνου. — ἡ *Τάρανξ* ἐν τῇ Μαϊώτιδι λίμνῃ καὶ ἐπὶ τοῦ δέλτα τοῦ ὁμωνύμου ποταμοῦ. — τὸ *Παρτικάπαιον* καὶ ἡ *Θεοδοσία* (ἐκ τῆς Μιλήτου) ἐπὶ τῆς Κριμαίας. — ἡ εὐτυχεῖς καὶ πλουσία *Ὀλβία* (ἐκ τῆς Μιλήτου), παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Βορυσθένου (νῦν Δνειπέρου). — ἡ *Ἰστρος*, οἱ *Τόμοι*, ἡ *Ὀδησσός* (νῦν Βάρνα, 600), ἡ *Ἀπολλωνία* (νῦν Σωζούπολις, 600), ἡ *Σαλμυθησσός* (ὄλαι ἐκ τῆς Μιλήτου) καὶ ἡ *Μεσημβρία* (ἐκ τῶν Μεγάρων καὶ τοῦ Βυζαντίου) ἐπὶ τῆς δυτικῆς παραλίας τοῦ Εὐξείνου. — τὸ *Βυζάντιον* (ἐκ τῶν Μεγάρων, 658) ἐν μαγικῇ καὶ σπουδαιοτάτῃ θέσει εἰς τὴν εἰσόδον τοῦ Βοσπόρου. — ἡ *Σηλυβρία* (αὐτόθεν, 622) καὶ ἡ *Πέρινθος* (ἐκ τῆς Σάμου, 600) ἐπὶ τῆς Προποντιδος. — ἡ *Σηστός* ἐναντὶ τῆς Ἀβύδου.

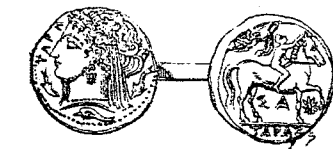
β'.) *Εἰς τὰ παράλια τῆς Μακεδονίας καὶ Θράκης* ἀπφικίσθησαν: ἡ *Θέρμη* (ὑστερον Θεσσαλονίκη). — αἱ τῆς *Χαλκιδικῆς* χερσονήσου πόλεις, ὧν ἐπισημότεραι κατὰ τὴν ἐπομένην περίοδον ἐγένοντο ἡ *Ποτίδαια* (ἐκ τῆς Κορίνθου), ἡ *Ὀλυνθος* καὶ τὰ *Στάγειρα* (ἐκ τῆς Ἄνδρου, 654), ἡ πατρίς τοῦ φιλοσόφου Ἀριστοτέλους. — ἡ πλουσία εἰς μέταλλα καὶ εἰς ξυλείαν νῆσος *Θάσος* (ἐκ τῆς Πάρου, 720), ἧς οἱ κάτοικοι καταλαβόντες βαθμηδὸν καὶ τὰς ἀπέναντι χρυσοφόρους ἐπιπέσης παραλίας τῆς Θράκης καὶ μονίμους ἰδρύσαντες ἐν αὐταῖς ἀποικίας, τοσοῦτον εὐτύχησαν, ὥστε εἶχον ἐτήσιον πείρισσευμα περὶ τὰ 300 τάλαντα. — τὰ *Ἀβδηρα* (ἐκ τῆς Τέω),

ὧν οἱ κάτοικοι, εἰ καὶ εἶχον συμπολίτην τὸν φιλόσοφον *Δημόκριτον* κ. ἄ., ἐρημίζοντο τὸ πάλαι διὰ τὴν μαρίαν καὶ ἀπειροκαλίαν των (ὄθεν παροιμιωδῶς καὶ ἡ λέξις *ἀβδηρητισμός*). — ἡ *Μαρόνεια* καὶ ἡ *Αἶρος* (ἐκ τῆς Μυτιλήνης καὶ Κύμης) κ. ἄ. π.

γ'.) *Εἰς τὰς νήσους καὶ τὰ παράλια τοῦ Ἰονίου πελάγους* ἀπφικίσθησαν ἡ *Κέρκυρα* (ἐκ τῆς Κορίνθου, 734) εἰς δὲ τὰ παράλια τῆς Ἰλλυρίας ἡ *Ἐπίδαμος* (ἐκ τῆς Κορίνθου καὶ Κερκύρας, 625) κ. ἄ.

δ'.) *Εἰς τὰ παράλια τῆς κάτω Ἰταλίας*, ἧτις διὰ τὸ πλῆθος τῶν ἑλληνικῶν ἀποικίων τῆς ὀνομάσθη *Μεγάλη Ἑλλάς*, ἀπφικίσθησαν: ἡ *Κύμη* (ἐκ τῆς Χκλιδίδος καὶ Κύμης), ἧτις ἀκμάσασα ταχέως ἐκτίσσε τὴν *Νεάπολιν* καὶ ἄλλας ἀξιολόγους ἀποικίας. — τὸ *Ῥήγιον* (ὑπὸ Σκλιιδέων καὶ Μεσσηνίων, 743). — οἱ *Ἐπιζεφύριοι Λοκροί*. — ἡ *Κρότων* (ὑπὸ Ἀχαιῶν, 710), ἕδρα τῆς Πυθαγορείου φιλοσοφίας, ἣν ἰδρυσε αὐτοῦ ὁ Πυθαγόρας (§ 39.), καὶ τῆς περὶ τὴν ἀθλησιν ἀσκήσεως (*Μίλαν* ὁ Κροτωνιάτης). — ἡ *Σύβαρις* (ὑπὸ Ἀχαιῶν, 721), ἧς οἱ κάτοικοι, ἀποκτήσαντες διὰ τῆς ἐμπορίας μεγίστην δύναμιν καὶ μυθώδη πλοῦτη, ἐγένοντο παροιμιώδεις διὰ

τὴν πολυτέλειαν καὶ φιληθαιαν (ὄθεν καὶ ἡ λέξις *σβαριτισμός*). ἡ *Σύβαρις* εἶχεν 100 000 κατοίκων καὶ 25 ὑπηκόους πόλεις καὶ πολεμήσασα πρὸς τὴν Κρότωνα παρέταξε 300 000 συμμαχικοῦ στρατοῦ, ἀλλ' ἠττηθεῖσα ἤρηνισθη κατὰ κράτος



Νόμισμα τοῦ Τάραντος.

(510). — ὁ *Τάρας* (ἐκ Σπάρτης, 708), ὅστις ἐγένετο πόλις δυνατὴ καὶ πλουσία διὰ τῆς ναυτιλίας καὶ τοῦ ἐμπορίου, ἀλλὰ παρήκμασε καὶ κατεστράφη ἐνωρὶς ἐπ' ἴσης ὡς ἐκ τῆς μαλθακότητος καὶ τῆς ἀνηκούστου ἀκολασίας τῶν πολιτῶν αὐτοῦ.

ε'.) *Εἰς τὰ παράλια τῆς νήσου Σικελίας* ἀπφικίσθησαν

πολλάκι καὶ ὀνομαστικὰ πόλεις: ἡ Ζάγκλη (ἐκ τῆς Κύμης), ἥτις μετὰ τὴν ἐγκατάστασιν τῶν Μεσσηνίων (§ 22.) μετωνομάσθη *Μεσσήνη* — ἡ εὐνοῖος *Νάξος* (ἐκ τῆς Χαλκίδος 736), ἥτις ἐκτίσσε δύο νέας πόλεις τοὺς *Λεορτίρους* καὶ τὴν *Κατάρην* (730) — αἱ *Συρακοῦσαι* (ἐκ τῆς Κορίνθου, 734), ἡ μερίστη, πλουσιωτάτη καὶ ἰσχυροτάτη πόλις τῆς Σικελίας — ἡ *Γέλα* (ἐκ τῆς Ρόδου, 690) ταύτης κτίσμα ἦτο ὁ *Ἀράργας* (582), ἕστις ἐγένετο ταχέως πλούσιος διὰ τοῦ ἐμπορίου καὶ τῶν ἀφθόνων προϊόντων τοῦ τόπου καὶ εἶχεν ἐπὶ τῆς ἀκμῆς του 200 000 κατ.



Νόμισμα τῶν Συρακουσῶν.

— τὰ *Ἰβηλαία Μέγαρα* (ἐκ τῶν Μεγάρων, 728), ὧν κτίσμα ἦτο ἡ *Σελινοῦς* (628) — ἡ *Ἐγεστα*, ἡ *Πάρορμος*, ἡ *Ἰμέρα* κ. ἄ. π.

ς). Εἰς τὰ παράλια τῆς Μεσογείου ἀπερίσθη: ἡ *Μασσαλία* (ἐκ τῆς Φωκαίας, 630) κατὰ τὴν Γαλλίαν, πόλις εὐδαίμων καὶ πολυάνθρωπος καὶ μητρόπολις πολλῶν ἄλλων ἀποικιῶν — τὸ *Σάγουρτον* (ἐκ τῆς *Ιακύνθου*) κατὰ τὴν Ἰσπα-



Νόμισμα τῶν Συρακουσῶν.



Νόμισμα τῆς Μασσαλίας.

νίαν — ἐν τῇ Ἀρρικῇ ἢ *Κυρήνῃ* (ἐκ τῆς Θήρας, 624), ἥτις ἠδὲξήθη τάχιστα διὰ τὴν ἀρετὴν τῆς χώρας καὶ ἐγένετο εὐδαίμων διὰ τὸ ἐμπόριον καὶ μητρόπολις τῆς *Βάρκα* κ. ἄ. — ἐν τῇ Αἰγύπτῳ ἡ ἐμπορικωτάτη *Ναύκρατις* (ὑπὸ Μιλησίων κ. ἄ.) πλησιέστατα τῆς θέσεως,



Νόμισμα τῆς Κυρήνης.

ἐφ' ἧς ἐκτίσθη ἔπειτα ἡ μεγαλάνυμος Ἀλεξάνδρεια.

Ε'. Ἐνότης τῶν Ἑλλήνων.

(§ 42.) Ὁθησκευτικὸς σύνδεσμος τῶν Ἑλλήνων. Οἱ ἄρχατοι Ἕλληνες οὐδέποτε ἀπέτέλεσαν ἐν ὄλον κράτος, ἀλλ' ἦσαν διηρημένοι πάντοτε εἰς πολλὰς μικρὰς καὶ ἀνεξαρτήτους ἀπ' ἀλλήλων πολιτείας, ἐξ ὧν ἡ ἰσχυροτάτη ἐλάμβανε κατὰ κειρὸς μεγαλειτέραν πολιτικὴν δύναμιν καὶ ἐγένετο ἡγεμὼν τῶν ἄλλων, ὡς ἡ Σπάρτη (§ 24.). Ἡ ταυτότης ὁμοῦ τῆς καταγωγῆς, ἡ ὁμοιότης τῆς γλώσσης καὶ τὸ ὁμοειδές τῶν ἠθῶν συνήνουν ὅλας τὰς ἑλληνικὰς φυλάς (§ 9.) εἰς ἐν ἔθνος, τὰ μέλη τοῦ ὁποίου ὠνόμαζον ἑαυτὰ δι' ἑνὸς ὀνόματος Ἑλληνας εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τὰ ἄλλα ἔθνη, ἕτινα ἐκάλουον διὰ τοῦ κοινοῦ ὀνόματος *βαρβάρους*, δι' οὗ ὀνόματος ἐδήλου τοὺς δούλους καὶ ἀγενεῖς καὶ ἀπαιδεύτους. Ἀλλ' ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον συνεῖχε κυρίως πρὸς ἀλλήλους τοὺς Ἕλληνας ὄλους ἦτο ἡ ὁμοιότης τῆς θρησκείας καὶ τὰ ἐξ αὐτῆς ἀπορρέοντα κοινὰ ἰδρύματα ἦτοι τὰ *μαντεῖα*, αἱ *ἀμφικτυονίαι* καὶ οἱ *δημόσιοι ἀγῶνες*.

(§ 43.) **Θρησκεία τῶν Ἑλλήνων.** Ἡ πρώτη βῆσις τῆς περὶ θεῶν διδασκαλίας τῶν Ἑλλήνων ἦτο ἡ πελασγικὴ θρησκεία, ἥτις, ὡς εἶδομεν (§ 5.), οὐδὲν ἄλλο ἦτο ἢ φυσιολατρεία. Οἱ πελασγικοὶ θεοὶ ἦσαν αὐταὶ σχεδὸν αἱ τῆς φύσεως δυνάμεις. Ἄλλ' οἱ Ἕλληνες τοὺς πλείστους τῶν θεῶν τούτων ἀνέπλασαν κατ' εἰκόνα ἑαυτῶν καὶ ὁμοίωσιν, περιβαλλόντες τὰς ἀφηρημένας περὶ θεῶν ἐννοίας ἀνθρωπίνην μορφήν καὶ ἐμψυχώσαντες αὐτὰς δι' ἀνθρωπίνου πνεύματος καὶ δι' ἀνθρωπίνων αἰσθημάτων καὶ παθῶν (χαρᾶς, λύπης, ὀργῆς, πείνης, δίψης κ. τ. τ.). Τῶν παρὰ τοῖς Ἕλλησι θεῶν, οἵτινες ἦσαν ἀπειροὶ σχεδόν, δώδεκα ἦσαν οἱ μέγιστοι καὶ ἐξοχώτατοι, οἵτινες καὶ Ὀλύμπιοι ἐλέγοντο: 1) ὁ Ζεὺς, ὁ ὕπατος καὶ μέγιστος τῶν θεῶν, πατήρ ἀνδρῶν τε καὶ θεῶν, θεὸς τοῦ οὐρανοῦ καὶ τοῦ αἰθέρος καὶ προστάτης τῶν νόμων καὶ τῶν πόλεων· 2) ἡ σύζυγος αὐτοῦ Ἥρα, ἡ προστάτρια τοῦ γάμου· 3) ἡ Ἀθηνᾶ, θυγάτηρ τοῦ Διὸς, θεὰ τῆς σοφίας καὶ πάσης τέχνης καὶ τοῦ μετὰ φρονήσεως πολέμου· 4) ὁ Ἀπόλλων, υἱὸς τοῦ Διὸς καὶ τῆς Λητοῦς, γεννηθεὶς ἐν Δήλῳ, θεὸς τοῦ φωτός (ἡλίου) καὶ ἡγέτης τῶν Μουσῶν· 5) ἡ Ἄρτεμις, ἀδελφὴ τοῦ Ἀπόλλωνος, παρθένος τοξότις, θεὰ τῆς



Ἡ Νικόβη.

σελήνης καὶ τῆς θήρας· ὁ Ἀπόλλων καὶ ἡ Ἄρτεμις κατὰ παράκλησιν τῆς μητρὸς αὐτῶν Λητοῦς ἐτόξευσάν ποτε τὰ τεκνα τῆς ἐπὶ πολυτοκίᾳ ὑπερηφανευθείσης Νικόβης, ἥτις ἀπελιθώθη ἐκ τῆς λύπης· 6) ὁ Ποσειδῶν, ἀδελφὸς τοῦ Διὸς καὶ θεὸς τῆς θαλάσσης· 7) ὁ Ἥφαιστος, υἱὸς τοῦ Διὸς καὶ θεὸς τοῦ πυρός· 8) ἡ Ἀφροδίτη, θυγάτηρ τοῦ Διὸς καὶ θεὰ τοῦ κάλλους καὶ τῆς ἀγάπης· 9) ὁ Ἄρης, θεὸς τοῦ πολέμου· 10) ἡ Ἑστία, ἀδελφὴ τοῦ Διὸς καὶ θεὰ τοῦ οἴκου γενναίου βίου· 11) ὁ Ἑρμῆς, υἱὸς τοῦ Διὸς, ὁ ἀγγελὸς τῶν θεῶν· οὗτος ἐρεῦρε τὴν λύραν καὶ τὰ γράμματα, διὸ καὶ Λαγριος ἀπεκαλεῖτο, ἦτο δὲ καὶ τῶν ἐμπόρων προστάτης (κερδαῖος) καὶ ἐραρὸς τῆς ἀγορᾶς καὶ τῶν ὁδῶν, πρὸς τούτοις δὲ παρελκόμενα τὰς ψυχὰς καὶ ὠδήγει εἰς τὸν Ἄδην· 12) ἡ Δημήτηρ, θεὰ τῆς γεωργίας καὶ τῶν κτημάτων.

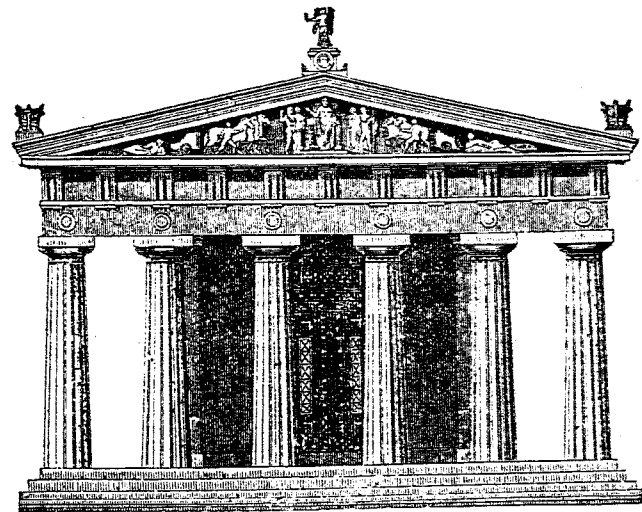
(§ 44.) **Τὰ ἑλληνικὰ μαντεῖα.** Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες, πιστεύοντες ὅτι ἕκτακτα φυσικὰ φαινόμενα, οἷον σεισμοί, λοιμοὶ, ἀφροίαι, ἐκλείψεις κ. τ. τ. ἐσημαίνον τὴν ὀργὴν τῶν θεῶν, ἀνγκαστὸν ἐθεώρουν νὰ ζητῶσι πρὸ πάσης ἐπιχειρήσεως καὶ ἐργασίας τὴν γνώμην καὶ τὰς ἐδηγίας τῶν θεῶν, ἵνα εἴναι αἱ πράξεις αὐτῶν ἀρεσταὶ εἰς τοὺς θεοὺς καὶ μὴ προκαλῶσι τὴν ὀργὴν τῶν. Οὕτως ἐγεννήθη παρ' αὐτοῖς ἡ μαντική, ἣν ἐπετήθειον οἱ μάντεϊς, ἦτοι ἱερεῖς, οἵτινες, ἐξετάζοντες τὰ σπλάγγνα τῶν θυμάτων, μελετώντες τὴν πτῆσιν τῶν πτηνῶν ἢ τὰ διάφορα φυσικὰ φαινόμενα καὶ ἐξηγοῦντες τὰ ὄνειρα, ἐμάντευον τὰς θελήσεις τῶν θεῶν καὶ ἀνεύρισκον τὰς ὑπὸ τῶν θεῶν διδομένας εἰς τοὺς ἀνθρώπους συμβουλάς καὶ ἐδηγίας. Κυριώτερα δὲ κέντρα τῆς μαντικῆς ἦσαν τὰ μαντεῖα ἦτοι οἱ ναοὶ θεῶν τινῶν, εἰς οὓς ἐρχόμενοι οἱ Ἕλληνες ἐζήτησαν νὰ μάθωσι τὴν θέλησιν τῶν θεῶν ἢ νὰ ἐρωτήσωσι τὴν γνώμην τῶν. Ἐν Ἑλλάδι ἦσαν πολλὰ μαντεῖα, ἐξ ὧν ὀνομαστὸν ἦτο παρὰ τοῖς Πελασγοῖς μὲν τὸ ἐν Δωδώνῃ (§ 5.), παρὰ δὲ τοῖς μετὰ ταῦτα Ἕλλησι τὸ ἐν Δελφοῖς μαντεῖον τοῦ Ἀπόλλωνος. Εἰς τὸ ἐσώτατον μέρος, ἦτοι τὸ ἄδυτον, τοῦ ναοῦ τούτου ὑπῆρχε χρυσοῦν ἄγαλμα τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ ὀπισθεν αὐτοῦ βακαθρῶ-

δες χάσμα. ἐξ οὗ ἀνέβαινον ὑπόγειοι ἐνθουσιαστικοὶ ἄτμοι καὶ ἐπὶ τοῦ στόματός τοῦ ἑποίου ἔκειτο χρυσοῦς τρίπους. Ὅτε λοιπὸν προσήρατό τις, ἵνα συμβουλευθῆ τὸν θεόν, ἱεραὶά τις, καλουμένη Πυθία, ἀνέβαινεν ἐπὶ τοῦ τρίποδος τούτου καὶ ἐκεῖθεν, ἀφοῦ ἐξαλιζέτο ὑπὸ τῶν ἀτμῶν καὶ διετίθετο εἰς μανιώδη καὶ σπασμωδικὴν κατάστασιν, ἀπήγγελλε διακεκομμένως καὶ ἀσαφεῖς λέξεις, τὰς ὑποίας ὁ ἐκεῖ πλησίον ἰστάμενος προφήτης ἐρμηνεύων καὶ ἀναγράφων ἐμμέτρως παρέδιδεν εἰς τὸν ἐρωτῶντα· ἡ δὲ ἀπάντησις αὕτη, οὕσα σχεδὸν πάντοτε αἰνιγματώδης καὶ διφορούμενη, ἦτο ὁ χρησμός τοῦ θεοῦ. Ἡ πρὸς τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν πίστις τῶν Ἑλλήνων ἦτο ἀπειρίοριστος καὶ ὄχι μόνον οἱ Ἕλληνες, οἳ τε ἰδιῶται καὶ αἱ πόλεις, οὐδεμίαν ἐπιχείρησιν ἐπεχείρουν ἄνευ τῆς συμβουλῆς τῆς Πυθίας, ἀλλὰ καὶ οἱ μὴ Ἕλληνες συνεβουλεύοντο αὐτήν, φέροντες πολλὰ καὶ πλούσια δῶρα, ἐξ ὧν τὸ μαντεῖον ἔγεινε βαθμηδὸν πλουσιώτατον.

(§ 45.) **Αἱ ἀμφικτυονίαι.** Αἱ ἀμφικτυονίαι ἦσαν συνενώσεις ἔθνῶν κατοικούντων περὶ τὸν ναὸν θεοῦ τινος, σκοπὸν ἔχουσαι τὴν φύλαξιν καὶ ἐπιμέλειαν τοῦ ναοῦ τούτου. Ὀνομαστοτέρα τῶν ἀμφικτυονιδῶν ἦτο ἡ *Δελφική*, ἣτις καὶ ἀμφικτυονικὸν συνέδριον ἐκαλεῖτο. Εἰς τὸ συνέδριον τοῦτο μετεῖχον δώδεκα ἔθνη, ἕκαστον τῶν ὁποίων ἔστειλε δύο ἀντιπροσώπους, τοὺς ὀνομαζομένους *πυλαγῶρας* καὶ *ἱερομνήμονας*, οἳτινες συνερχόμενοι δις τοῦ ἔτους τὸ μὲν ἕαρ εἰς τοὺς Δελφούς, τὸ δὲ φθινόπωρον εἰς τὰς Θερμοπύλας, ἐσκέπτοντο περὶ τῶν κοινῶν ὑποθέσεων τῶν πόλεων, ὅσαι μετεῖχον εἰς τὸ συνέδριον, διέλυον τοὺς πρὸς ἀλλήλας πολέμους αὐτῶν καὶ ἐφροντίζον περὶ τοῦ Δελφικοῦ ἱεροῦ καὶ τῶν ἐν αὐτῷ τελουμένων ἑρτῶν.

(§ 46.) **Οἱ πανελλήνιοι ἀγῶνες.** Ἄλλὰ πολὺ μᾶλλον τῶν εἰρημένων μέσων συνίδεον πρὸς ἀλλήλους τοὺς Ἕλληνας αἱ μεγάλαι θρησκευτικαὶ ἑορταὶ πόλεων τινῶν καὶ οἳ κατ' αὐτὰς γιγνόμενοι ἀγῶνες. Τοιαῦται ἑορταὶ ἐγίνοντο πολλαὶ ἐν Ἑλλάδι, εἰς ἃς μετεῖχον μόνον οἱ περίοικοι τῆς χώρας· ἐκ τούτων δὲ τέσσαρες σὺν τῷ χρόνῳ ἐγένοντο πανελ-

λήνιοι: τὰ Πύθια, τὰ Ἴσθμια, τὰ Νέμεα καὶ τὰ Ὀλύμπια. Καὶ τὰ μὲν Πύθια ἐτελοῦντο κατὰ πᾶν τέταρτον ἔτος ἐν Δελφοῖς, εἰς τιμὴν τοῦ Ἀπόλλωνος, τὰ δὲ Ἴσθμια εἰς τὸν ἰσθμὸν κατὰ πᾶν τρίτον ἔτος πρὸς τιμὴν τοῦ Ποσειδῶνος, τὰ δὲ Νέμεα ἐν Ἀργολίδι κατὰ πᾶν δεύτερον ἔτος,



Ναὸς τοῦ Ὀλυμπίου Διός.

τὰ δὲ Ὀλύμπια, τὰ μέγιστα καὶ ἐπισημότατα ὄλων, κατὰ πᾶν πέμπτον ἔτος ἐν Ὀλυμπίᾳ τῆς Ἡλίδος πρὸς τιμὴν τοῦ Διός⁽¹⁾. Ἦτο δὲ ἡ Ὀλυμπία αὕτη ὄχι πόλις κυρίως, ἀλλὰ πε-

(1) Ἡ Ὀλυμπιακὴ τετραστία καλουμένη Ὀλυμπίαις ἐγρησίμειος βραδύτερον παρὰ τοῖς Ἕλλησι καὶ ὡς χρονολογία ἐλογίζετο δὲ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς πρώτης Ὀλυμπιάδος ἀπὸ τοῦ 776 π. Χ., ὅτε κατὰ πρῶτον ἤρχισαν νὰ ἀναγράφονται τὰ ὀνόματα τῶν Ὀλυμπιονικῶν.

διὰς τερπνὴ καὶ καλλιθέουρος ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Ἄλφειου ποταμοῦ, κατεχομένη ὅλη ὑπὸ ἱερῶν ἄλσων, βωμῶν, ἀγαλμάτων καὶ κῶν, ἐπισημότερος τῶν ὁποίων ἦτο ὁ τοῦ Ὀλυμπίου Διός, κείμενος ἐν τῷ ἱερῷ ἔλσει Ἄλτει. Ἐν τῷ κῶ τούτῳ ὑπῆρχε καὶ τὸ ἐκ χρυσοῦ καὶ ἐλέφαντος καὶ πολυτίμων λίθων ἀγαλμα τοῦ Διός, τὸ ὀνομαστότατον καὶ θαυμαστότατον ἔργον τοῦ γλύπτου Φειδίου.

Εἰς τοὺς προειρημένους ἀγῶνας καὶ μάλιστα τοὺς Ὀλυμπιακοὺς συνέρρεον ἀπαντοχόθεν τῆς Ἑλλάδος καὶ ἐκ πολλῶν πόλεων ἐκτὸς αὐτῆς θεωροί, ἧτοι ἀντιπρόσωποι τῶν διαφόρων πόλεων, καὶ παρηγυριστά, οἱ δὲ ἀθληταὶ (οἵτινες ὤφειλον νὰ εἶναι γνήσιοι Ἕλληνες, τ. ἔ. ἐξ ἐλευθέρων γεγεννημένοι καὶ ἔχοντες πλήρη τὰ πολιτικὰ τῶν δικαιώματα) διηγωνίζοντο εἰς τὸν δρόμον (οὔτινος εἶδη ἦσαν ἡ πεζοδρομία, ἡ ἱπποδρομία καὶ ἡ ἀρματοδρομία), τὴν πάλην, τὸ ἄλμα, τὴν δισκοβολίαν, τὴν πυγμὴν (ἀνθ' ἧς εἰσήχθη βραχύτερον ἢ ἀκόρτισις), ἀτινα ἀπετέλουον ὁμοῦ τὸ λεγόμενον πένταθλον, καὶ τὸ παγκρατιον (ἄπερ ἦτο συνένωσις τῆς πάλης καὶ τῆς πυγμῆς). Οἱ νικηταὶ ἐστεφανοῦντο διὰ κλάδων, ἡ δὲ φήμη αὐτῶν διεδίδετο καθ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα. Ἀλλὰ καθὼς τοὺς λοιποὺς ἀγῶνας ὑπερέβαλον οἱ Ὀλυμπιακοί, οὕτω καὶ τοὺς λοιποὺς νικητὰς ὑπερέβαλον οἱ Ὀλυμπιοί. Οὗτοι ἐστεφανοῦντο διὰ στεφάνου ἐξ ἀγριελιάς καὶ ἡ τιμὴ αὕτη ἐθεωρεῖτο ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην ζῆλωτὴ οὐ μόνον διὰ τοὺς νικητὰς, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν οἰκογένειαν καὶ τὴν πατρίδα τῶν. Τῶν Ὀλυμπιονικῶν ἐκεῖ μὲν ἐν Ὀλυμπίᾳ ἱδρύετο ὁ ἀνδριὰς, τὸ δὲ ὄνομα αὐτῶν ἐξυμνοῦμενον ὑπὸ τῶν ποιητῶν διεφημίζετο καθ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα. Ἐν τῇ ἐξυμνήσει δὲ τῶν Ὀλυμπιονικῶν καὶ τῶν κατὰ τοὺς



Νόμισμα τῆς Κρότωνος.

(σελ. 49.)

ἄλλους ἀγῶνας νικῶντων διέπρεψε μάλιστα ὁ Πινδαρος (522—442), ὁ μέγιστος λυρικός ποιητὴς τῆς Ἑλλάδος ἐκ Κυνὸς Κερκλῶν τῆς Βοιωτίας⁽¹⁾. Μετὰ δὲ τὸ τέλος τῶν ἀγῶνων οἱ νικηταί, συμπροσπεμπόμενοι ὑπὸ ἀπειροῦ πλήθους, ὑπέστρεφον εἰς τὴν πατρίδα αὐτῶν ἐπὶ τεθρίππου ἀμάξης καὶ εἰσερχόμενοι εἰς αὐτὴν διὰ βήγματος, γιγνομένου ἐπὶ τοῦ τείχους πρὸς τιμὴν τῶν, ἐλάμβανον παρὰ τῶν συμπολιτῶν τῶν ἐκτάκτους τιμὰς καὶ ὠφελείας. Εἰς τοὺς διὰ τοῦ σώματος προεκτεθέντας ἀγῶνας προσετέθησαν βραχύτερον καὶ ἀγῶνες τῆς μουσικῆς, τῆς ποιήσεως καὶ τῆς ἱστορίας. Οὕτω λ. χ. διηγοῦνται περὶ τοῦ Ἡροδότου (§ 40.), ὅτι ἀνέγνωσεν ἐν Ὀλυμπίᾳ κατὰ τοὺς ἀγῶνας εἰς ἐπήκουον ὄλων τεμάχια ἐκ τῆς ἱστορίας του καὶ ὅτι μετὰ τῶν ἀεροατῶν παρῶν τότε καὶ ὁ Θουκυδίδης ἐδάκρυσεν ἐκ τῆς συγκινήσεως καὶ ἠσθάνθη τὸν πρῶτον τότε πρὸς συγγραφοῦν ἱστορίας νυγμὸν. Ἐρ' ἔσον διήρουν οἱ Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες κατέπαυε πᾶς πόλεμος καὶ γενικὴ ἐπεκρατεῖ καθ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα εἰρήνη, διὰ βραχέος δὲ προστίμου ἐτιμωρεῖτο ὁ λαός, ἔστις ἐτόλμα νὰ παραβῇ τὴν ἱερὰν διακοπὴν (ἐκεχειρίαν).

ΣΤ'. Τύχη τῶν μικρασιατικῶν ἀποικιῶν.

(§ 47.) Αἱ μικρασιατικαὶ ἀποικίαι ὑπὸ τοὺς Λυδοὺς καὶ Πέρσας. Αἱ κατὰ τὴν Μ. Ἀσίαν ἀποικίαι προώδευσαν μὲν ταχέως καὶ ὑπερέβαλον, ὡς εἶδομεν, πᾶς ἐν τῇ κυρίῳ Ἑλλάδι πόλιν κατὰ τὸν πλοῦτον καὶ τὸν πολιτισμὸν, ἀλλὰ δὲν εὐτύχησαν νὰ διατηρήσωσιν ἐπὶ μακρὸν χρόνον τὴν ἀνεξαρτησίαν τῶν. Πρῶτοι οἱ βασιλεῖς τῆς Λυδικῆς (μεσογείου χώρας τῆς Μ. Ἀσίας) Γύργης καὶ Ἄρδης, ὁμοῦντες

(1) Διδάσκαλος καὶ νικῆτρια τοῦ Πινδαροῦ ἐφημίζετο ἡ ἐκ Τανάγρας τῆς Βοιωτίας ποιήτρια Κόριννα, συμπολίτις δὲ ταύτης ἦτο ἡ ἐπίσης ποιήτρια Μύρτις.

τὴν εὐτυχίαν τῶν Ἰώνων, ἐκίνησαν πόλεμον κατ' αὐτῶν, ἀλλὰ δὲν κατώρθωσαν πολλά. Ἐπειτα ὁ διάδοχος τοῦ Ἄρδουο *Σαδνάττης* ἐπανελάθε τὸν κατὰ τῶν Ἰώνων πόλεμον καὶ ἰδίως ἐδοκίμασε νὰ κυριεύσῃ τὴν ἰσχυρὰν Μίλητον, ἣν αὐτὸς μὲν ἐπὶ ἔξ, ὁ δὲ διάδοχος αὐτοῦ Ἄλνάττης ἐπὶ πέντε ἔτη ἐπολέμησεν ἀνωφελῶς. Ὅτε ὁμοῦς ἀνέβη τὸν θρόνον ὁ *Κροῖσο* (563—546) ὑπέταξε πρῶτον μὲν τὴν Ἑφεσον καὶ τὴν Σμύρνην, ὕστερον δὲ βαθμηδὸν καὶ τὰς ἄλλας κατὰ τὰ παράλια τῆς Μ. Ἀσίας ἀποικίας, ἃς κατέστησε μὲν ὑποπόρους, ἐπέτρεψεν ὁμοῦς εἰς τοὺς πολίτας νὰ διευθύνωσι τὰ ἐσωτερικὰ τῶν πόλεων τῶν κατὰ βούλησιν. Μετὰ τινα ὁμοῦς ἔτη ὁ βασιλεὺς τῶν Περσῶν *Κῦρος ὁ Μέγας* (558—529), καταλύσας (τῷ 546) τὸ βασιλεῖον τοῦ Κροῖσου, συμπεριέλαβεν εἰς τὸ νεοσύστατον περσικὸν κράτος καὶ τὰς ἐπὶ τῆς Μ. Ἀσίας ἀποικίας, ὡς καὶ τὰς νήσους Χίον, Λέσβον κ. ἄ., αἵτινες ἔκτοτε ἐγένοντο ὑπήκοοι τῶν βασιλείων τῶν Περσῶν. Οἱ διάδοχοι τοῦ *Κύρου Καμβύσης* (529—422) καὶ *Δαρείου* (521—485), αἵτινες ἐπέξέτειναν μεγάλως τὸ περσικὸν κράτος, ἐπέτρεψαν μὲν εἰς τὰς εἰρημένους πόλεις νὰ αὐτοδιοικῶνται, ἀλλ' εἰς τὰς κυριωτέρας ἐξ αὐτῶν ἐγκατέστησαν *τυράννους*, οἵτινες διὰ τοῦτο συμφέρον ἐκτῶν ἐθεώρουν νὰ εἶναι ἀφωσιωμένοι εἰς τὸν «μέγαν βασιλέα», νὰ βοηθῶσιν αὐτόν, ὅπως ἠδύναντο, καὶ τοὺς συμπολίτας τῶν νὰ συγκρατῶσιν ἐκ παντὸς τρόπου εἰς ὑποταγήν. Αὕτη δὲ ἡ πρὸς τὸν «βασιλέα» ἀφοσίωσις τῶν εἰρημένων τυράννων τὰ μάλιστα ἐδείχθη ἐν τῇ κατὰ τῶν Σκυθῶν ἐκστρατείᾳ τοῦ Δαρείου.

(§ 48.) **Ἡ ἐπὶ τοὺς Σκυθὰς ἐκστρατεία τοῦ Δαρείου** (513). Ὁ φιλόδοξος δηλ. Δαρεῖος, ἐπιθυμῶν νὰ ἐπεκτείνῃ τὸ κράτος αὐτοῦ, ἀπεφάσισε νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῶν νομάδων Σκυθῶν, οἵτινες κατόικουν τὰς μεταξὺ τῶν ποταμῶν *Ταναΐδος* καὶ *Ἰστροῦ* χώρας, καὶ ἐξεκίνησε μετὰ 700 000 ἀνδρῶν καὶ 600 πλοίων, ἅτινα προθύμως παρέσχον εἰς αὐτόν οἱ τύραννοι τῶν ἰωνικῶν πόλεων. Διαβὰς δὲ ἐκ τῆς Ἀσίας εἰς τὴν Εὐρώπην διὰ τοῦ Βοσπόρου, τοὺς μὲν Ἴωνας

προαπέστειλε διὰ θαλάσσης εἰς τὸν Ἴστρον νὰ γεφυρώσωσιν αὐτόν, αὐτὸς δὲ μετὰ τοῦ λοιποῦ στρατοῦ προυχώρησε διὰ τῆς Θράκης πρὸς βορρᾶν, ὑποτάσσων τοὺς ἐγχωρίους λαοὺς καὶ ἀναγκάζων τοὺς ἡγεμόνας αὐτῶν νὰ τὸν παρακολουθῶσιν. Ἐκ τούτων ἦτο καὶ ὁ Ἀθηναῖος *Μιλτιάδης*, ἡγεμὸν τῆς Θρακικῆς χερσονήσου, ἣτις ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Πεισιστράτου ὑπέκειτο εἰς τοὺς Ἀθηναίους. Φθάσας εἰς τὸν Ἴστρον ὁ Δαρεῖος καὶ παραγγείλας τοὺς συμμάχους Ἴωνας νὰ φυλάττωσι τὴν γέφυραν, ἐπέρασεν εἰς τὴν Σκυθίαν. Ἄλλ' ἐδῶ ἀποπλανηθεὶς εἰς χώρας ἀγνώστους καὶ πολλὰ παθῶν, ἀπεφάσισε νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς τὸν Ἴστρον. Οἱ Σκυθικί, ἐννοήσαντες τοῦτο, ἦλθον πρὸ αὐτοῦ πρὸς τοὺς φυλάττοντας τὴν γέφυραν Ἴωνας καὶ προέτρεπον αὐτοὺς νὰ διαλύσωσιν αὐτήν, ὥστε ὁ μὲν Δαρεῖος νὰ ἀποθάνῃ ἐν Σκυθίᾳ, αὐτοὶ δὲ νὰ ἀναλάβωσι τὴν ἐλευθερίαν τῶν. Τότε ὁ μὲν *Μιλτιάδης* ἐννομοδόγησε νὰ δεχθῶσι τὴν συμβουλήν τῶν Σκυθῶν, ἀλλ' ὁ Ἰστιάος, ὁ τῆς Μιλήτου τύραννος, εἶπε τὸ ἐναντίον, ὅτι δηλ. «συμφέροι μᾶλλον νὰ σωθῇ ὁ Δαρεῖος, διότι ἂν ἀποθάνῃ αὐτός, θὰ ἀναλάβωσι μὲν οἱ Ἕλληνες τὴν ἐλευθερίαν αὐτῶν, ἀλλὰ συγχρόνως θὰ ἀναλάβωσι καὶ τὸ ἀρχαῖον δημοκρατικὸν πολίτευμά τῶν, καὶ τότε θὰ παύσωσιν αὐτοὶ νὰ εἶναι τυράννοι». Ἐπερισχυσάσης δὲ τῆς γνώμης ταύτης τοῦ Ἰστιάου, διετηρήθη ἡ γέφυρα καὶ ὁ Δαρεῖος διασωθεὶς δι' αὐτῆς, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Ἀσίαν, ἀφῆκεν ὁμοῦς ἐν Εὐρώπῃ τὸν Πέρσην στρατηγὸν *Μεγάβαζον* μετὰ στρατοῦ, ὅστις οὐ μόνον καθυπέταξεν ὅλας τὰς μέχρι τοῦ ποταμοῦ *Στρυμόνος* θρακικὰς φυλάς καὶ ἑλληνικὰς ἀποικίας, ἀλλὰ καὶ τὸν τότε βασιλέα τῆς Μακεδονίας ἠνάγκασε νὰ ἀναγνωρίσῃ τὴν περσικὴν ἀρχήν.

(§ 49.) **Ἀποστασία τῶν Ἰώνων** (499—494). Ὁ Δαρεῖος ἀνταμείβων τὸν Ἰστιάον διὰ τὴν ἀφοσίωσίν του, τῷ ἐχάρισε τὴν ἐπὶ τοῦ *Στρυμόνος* χώραν *Μύρκινον*. Ἄλλ' ὁ φθονερὸς *Μεγάβαζος*, ἐπανελθὼν εἰς τὴν Ἀσίαν, παρέστησεν εἰς τὸν βασιλέα τὸν Ἰστιάον ὡς ἐπικίνδυνον, ὁ δὲ Δαρεῖος πεισθεὶς προσεκάλεσε τὸν τύραννον εἰς τὰ *Σούσα*, μίαν τῶν πρωτευ-

ουσῶν τοῦ κράτους του, ἵνα ἔχη, δῆθεν αὐτὸν παρ' ἐαυτοῦ ὡς σύμβουλον καὶ φίλον. Ἄλλ' ὁ Ἰστιατὸς βαρέως φέρων τὰ χροσῆ ταῦτα δεσμὰ καὶ ἐπιθυμῶν νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν Ἰωνίαν, προέτρεψε κρυφίως τὸν γαμβρὸν καὶ διάδοχον αὐτοῦ Ἀρισταγόραν νὰ ἀποστήσῃ τοὺς Ἴωνας ἀπὸ τοῦ βασιλείως, διότι ἠλπίζεν ὅτι, ἂν γείνη ἀποστασία, θὰ σταλῇ πάλιν εἰς τὴν Ἰωνίαν. Ὁ Ἀρισταγόρας καὶ οἰκοθεν ἦτο πρόθυμος εἰς τοῦτο· διότι ἀποτυχῶν ἐν τῇ κατὰ τῆς Νάξου ἐστρατείᾳ, εἰς ἣν παρέσυρε τὸν σατράπην⁽¹⁾ τῆς Μ. Ἀσίας Ἀρταφέρνην, ἐφοβείτο μὴ τιμωρηθῆ παρ' αὐτοῦ. Εὐθύς λοιπὸν ἐκίνησεν εἰς στάσιν τοὺς ναύτας τοῦ Ἰωνικοῦ στόλου, ὅστις ἐπανεληθὼν ἐκ τῆς Νάξου διέτριβε παρὰ τὴν Μίλητον, συνέλαβε τοὺς ἐν αὐτῇ τυράννους καὶ οὕτως εὗρεθι εὐθύς θαλασσοκράτωρ· συγχρόνως δὲ παρητήθη καὶ αὐτὸς τὴν τυραννίαν τῆς Μιλήτου καὶ οἱ ἄλλοι τυράννοι, ὅσοι δὲν εἶχον συλληφθῆ, ἐδιώχθησαν ἐκ τῶν πόλεων. Ἦδη ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν ἢ στάσις μετεδόθη πανταχοῦ τῆς Ἰωνίας. Οὐχ ἦττον ὁ Ἀρισταγόρας, θέλων νὰ λάβῃ συμμάχους καὶ τοὺς ἐν Εὐρώπῃ Ἕλληνας, ἦλθε πρὸς τοῦτο εἰς τὴν Ἑλλάδα· ἀλλ' οἱ μὲν Σπαρτιάται δὲν ἠθέλησαν νὰ βοηθήσωσιν, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι, εἴτε φοβούμενοι μὴ ὁ Ἀρταφέρνης ἐγκαταστήσῃ πάλιν εἰς Ἀθήνας τὸν Ἰππίαν, εἴτε συμπαθοῦντες πρὸς τοὺς ὁμοφύλους Ἴωνας, ἀπέστειλαν εἰς βοήθειαν αὐτῶν 20 πλοῖα, εἰς ἃ προσετέθησαν καὶ 5 τῶν Ἐρετριέων τῆς Εὐβοίας (499). Κατ' ἀρχὰς οἱ σύμμαχοι εὐτύχουν· διότι ἀποβιβάσθητες εἰς τὴν Ἐρεσον, ἐπορεύθησαν ἐκεῖθεν εἰς τὰς Σάρδεϊς καὶ ταύτας μὲν ἐκυρίευσαν ἀμαχητὶ καὶ κατέκασαν, τὸν δὲ Ἀρταφέρνην ἐνέκλεισαν εἰς τὴν ἀκρόπολιν. Ἄλλ' ὕστερον οἱ Λυδοί, ἐφορμήσαντες κατὰ τῶν Ἴωνων, τοὺς ἠνάγκασαν νὰ ὑποχωρήσωσι ταχέως εἰς τὴν θάλασσαν, ὁ δὲ Ἀρταφέρνης καταδιώξας ἐνίκησεν αὐτοὺς πλη-

(1) Σατράπαι ἐλέγοντο οἱ διοικηταὶ τῶν ἐπαρχιῶν (σατραπειῶν), εἰς ἃς διηρεῖτο τὸ μέγα Περσικὸν κράτος.

σίον τῆς Ἐρέσου. Μετὰ τοῦτο οἱ μὲν Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Ἐρετριεῖς ἀνεχώρησαν εἰς τὰ ἴδια, οἱ δὲ Ἴωνες περιωρίσθησαν καθ' ὁλοκληρίαν εἰς τὸν στόλον των. Καὶ κατώρθωσαν μὲν νὰ διεγείρωσιν ὑπὲρ ἑαυτῶν ὅλας τὰς ἀπὸ τοῦ Βοσπόρου μέχρι τῆς νήσου Κύπρου πόλεις, ἀλλ' ἐπειδὴ ἐνήργουν ἕνευ σχεδίου καὶ ἐπολεμήθησαν ὑπὸ τῶν Περσῶν καὶ κατὰ ζήρην καὶ κατὰ θάλασσαν, κατεβλήθησαν ἐπὶ τέλους. Πρῶτη ἐπέσεν ἡ Κύπρος καὶ αἱ περὶ τὸν Ἑλλήσποντον πόλεις, ὕστερον δὲ αἱ αἰολικαὶ πόλεις (498). Ὁ Ἀρισταγόρας ἐν τῷ μεταξὺ ἐγκαταλιπὼν τοὺς συμπολίτας του ἔφυγεν εἰς τὴν Μύρινον, ὅπου ἐφρονεύθη· ὁ δὲ Ἰστιατὸς ἀποσταλεὶς κατὰ τὸ τρίτον ἔτος τοῦ πολέμου ἐναντίον τῶν ἀποστατῶν, ὑπομόλησε πρὸς αὐτούς, ἀλλ' ὕστερον συλληφθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἀρταφέρνηου ἀνεσταυρώθη. Τέλος οἱ Πέρσαι, ἀφ' οὗ κατενίκησαν καὶ διεσκόρπισαν τὸν στόλον τῶν Ἴωνων πλησίον τῆς νήσου Λάδης (τῷ 494), συνεκέντρωσαν ὅλας αὐτῶν τὰς δυνάμεις κατὰ τῆς πλουσίας Μιλήτου· ἐκπορθήσαντες δὲ κατέκασαν αὐτὴν καὶ ἄλλους μὲν ἐκ τῶν κατοίκων τῆς ἐφόνευσαν, ἄλλους δὲ μετώκισαν εἰς τὰ ἐνδότερα τοῦ κράτους. Τὴν αὐτὴν δὲ τύχην ὑπέστησαν καὶ ἡ Σίος, Λέσβος, Τένεδος καὶ αἱ λοιπαὶ νῆσοι καὶ οὕτω, κατασταλείσης τῆς ἐπαναστάσεως τελείως, ἡ Ἰωνία ὅλη τρίτην φορὰν ὑπεδουλώθη (494).

(§ 50.) **Τὸ πρῶτον τῶν Ἀθωνά ναυάγιον τοῦ Μαρδονίου** (493). Ἄλλ' ὁ κατὰ τῶν Ἴωνων πόλεμος δὲν ἐθεωρηθῆ ὡς λαβὼν πέρας, πρὶν τιμωρηθῶσι καὶ ὑποταχθῶσι καὶ οἱ μεταχόντες εἰς τὴν πυρπόλησιν τῶν Σάρδεων Ἀθηναῖοι καὶ Ἐρετριεῖς. Ὅθεν ἀπεστάλη κατ' αὐτῶν ὑπὸ τοῦ Δαρείου ὁ Μαρδόνιος, ὁ διάδοχος τοῦ Ἀρταφέρνηου καὶ γαμβρὸς τοῦ βασιλείως· οὗτος λοιπὸν ἄγων πολυάριθμον στρατὸν καὶ στόλον, ἐπέρασε τὸν Ἑλλήσποντον καὶ διὰ τῆς Θράκης καὶ Μακεδονίας κατέβαινεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἐν ᾧ ὁ στόλος ἐπλεε συγχρόνως παρὰ τὴν παραλίαν. Ἄλλὰ περὶ τὸν Ἀθωνα κατέλαβε τὸν στόλον φοβερὰ τρικυμία, ἐξ ἧς ἐναυάγησαν 300 πλοῖα καὶ ἐχάθησαν 20 000 ἀνδρῶν. Ἐ-

πειθῆ δὲ καὶ ἡ περὶ τὸν στρατὸν, προσβληθεὶς κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ὑπὸ τῶν Θηραίων, ὑπέστη ζημίαις πολλὰς, ὁ Μαρδόνιος δὲν ἐτόλμησε πλέον νὰ προχωρήσῃ περαιτέρω, ἀλλ' ἐπανέκαμψεν εἰς τὴν Ἀσίαν ἄπρακτος.

ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΡΙΤΗ.

Ἀπὸ τῶν Περσικῶν πολέμων μέχρι τοῦ
Πελοποννησιακοῦ (490—431 π. Χρ.)

Α'. Ἀμυντικοὶ πόλεμοι τῶν Ἑλλήνων πρὸς τοὺς Πέρσας.

(§ 51.) Πρῶτος περσικὸς πόλεμος ὑπὸ τὸν
Δᾶτιν καὶ Ἀρταφέρνην (490). Ὁ Δαρεῖος οὐδόλως ἀποθαρρυνθεὶς ἐκ τῆς προειρημένης ἀποτυχίας τοῦ Μαρδονίου, παρήγγειλε νὰ ἐτοιμασθῶσι νέαι καὶ μεγαλειότεραι περσικαὶ καὶ ναυτικαὶ δυνάμεις. Συγχρόνως δέ, ἵνα δοκιμάσῃ τὸ φρόνημα τῶν Ἑλλήνων, ἐξέπεμψεν εἰς τὴν Ἑλλάδα κήρυκας νὰ ζητήσωσι «γῆν καὶ ὕδωρ», τὰ συνήθη παρὰ τοῖς Πέρσας σημεῖα ὑποταγῆς. Καὶ οἱ μὲν Θηβαῖοι, οἱ Αἰγινῆται καὶ αἱ πλεῖστοι τῶν νήσων τοῦ ἀρχιπελάγους ἔδωκαν τὰ ζητηθέντα· οἱ Ἀθηναῖοι ὅμως καὶ οἱ Σπαρτιῆται οὐ μόνον ἀπέκρουσαν μετ' ἀγανακτήσεως τὴν ἀπαίτησιν τοῦ βασιλέως, ἀλλὰ καὶ ἔρριψαν τοὺς κήρυκας βαρβάρως οἱ μὲν Ἀθηναῖοι εἰς βάρανθρον, οἱ δὲ Σπαρτιῆται εἰς φρέαρ, εἰπόντες νὰ λάβωσιν ἐκεῖθεν, ὅσην γῆν καὶ ὕδωρ ἤθελον. Ἀφ' οὗ λοιπὸν ἐγένοντο αἱ ἀπαιτούμεναι παρα-

κῶν πολέμων, ὁ Περικλῆς ἐπεδόθη ἀκωλύτως ἤδη εἰς τὴν βελτίωσιν τῶν ἐσωτερικῶν τῆς πόλεως.

Γ'. Ἐποχὴ τοῦ Περικλέους.

§ 92.) Νεότης καὶ παιδεία τοῦ Περικλέους. Ὁ Περικλῆς ἀνήκεν εἰς πλουσιωτάτην καὶ ἐπιστημοσάτην οἰκογένειαν τῶν Ἀθηναίων· ἦτο υἱὸς τοῦ Ἐκνήππου (§§ 59, 75) καὶ τῆς Ἀγαρίστης, ἀδελφῆς τοῦ Μεγακλέους (§ 28) καὶ ἀνεψίως τοῦ Κλεισθέους (§ 36.) Ὁ Περικλῆς εἶχε σπάνια φυσικὰ προτερήματα, εὐφυΐαν, γενναιοφροσύνην, δραστηριότητα καὶ ἄλλας ἀρετάς, ἀς ἀνέπτυξεν ἔτι μᾶλλον διὰ τῆς παιδείας καὶ τῆς ἀόκνου μελέτης. Διδασκάλους δὲ ἔσχεν ὁ Περικλῆς τοὺς ἀρίστους τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, μάλιστα δὲ τὸν φιλόσοφον Ἀναξαγόραν τὸν Κλαζομένιον, ὑπὸ τοῦ ὁποῦο ἐμορφώθη θεωρητικῶς. Καὶ μόνον ἐὰν ἐβλεπέ τις τὸν Περικλῆ, ἤσθιζέτο, ὅτι δὲν ἦτο ἀνὴρ τις ἐκ τῶν συνήθων· ὁ χαρακτηριστὸς τοῦ προσώπου του ἐδήλου, ὅτι ἠσχολεῖτο εἰς ἰδέας ὑψηλάς· ἡ ἀπροσποίητος μεγαλοπρέπεια καὶ ἡ σοβαρότης, ἣτις διέκρινεν αὐτὸν ἀπὸ πάντων, ἐνεπαύον εἰς ὅλους ἀκούσιόν τινα πρὸς τὸν ἄνδρα σεβασμόν· ἐν ᾧ δὲ ἐσωτερικῶς ἦτο ζωηρότατος, ἐξωτερικῶς ἐφαίνετο ἡσυχος, ψυχρὸς καὶ πάντοτε ὁμοῖος ἑαυτῷ· δεινότατος δὲ ὦν περὶ τὸ λέγειν, προξέεινε διὰ τῶν λόγων του βαθυτάτην καὶ ἀνεξάλειπτον ἐντύπωσιν.

(§ 93.) Πολιτεία τοῦ Περικλέους. Καὶ ὅμως, εἰ καὶ εἶχεν ὁ Περικλῆς τόσας ἀρετάς, ἀπέφυγε κατ' ἄρχας νὰ ἀναμιχθῇ εἰς τὰ δημόσια, διότι, ἔχων πολλὴν ἐμοσύνην πρὸς τὸν Πεισίστρατον, ὦν δὲ συγχρόνως πλούσιος καὶ εὐγενής, ἐφοβείτο, μὴ ὑποστῇ τὴν τύχην ἐκείνου. Διὰ τοῦτο ἀπέχετο μὲν τῶν πολιτικῶν, προετίμα δὲ τὰ στρατιωτικά, καὶ πολλάκις ἐδείχθη ἀνὴρ γενναῖος. Βραδύτερον ὅμως, ἀφοῦ ὁ μὲν Θεμιστοκλῆς ἐξωρίσθη, ὁ δὲ Ἀριστείδης ἀπέθανεν, ὁ δὲ Κίμων διέτριβεν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μακρὰν τῶν Ἀθηναίων, ἐπεδόθη εἰς τὰ

δημόσια. Κάτιτι δὲ ἐκ φύσεως ἀριστοκρατικός, θεωρῶν ὅμως τὴν δημοκρατίαν ὡς τὸ μόνον σωτήριον εἰς τὴν πόλιν πολιτευμα, ἀντιθέτως πρὸς τὸν ἀριστοκρατικὸν Κίμωνα ἐτόχη ἐξ ἀρχῆς μετὰ τῶν δημοκρατικῶν (§ 85.) Θέλων δὲ νὰ ἀποκτήσῃ δύναμιν ἐν τῷ λαῷ, ἔδωκεν εἰς αὐτὸν πολλὰς δωρεὰς ἐκ τοῦ δημοσίου ταμείου. Πρῶτον δηλ. εἰσήγαγεν, ὡς εἶδομεν, τὰ θεωρικά· πλὴν τούτου δὲ παρεσκευάσεν ἐσφράγας, δημοσίαις ἐστιάσεις καὶ ἄλλα πολλὰ πρὸς τέρψιν τοῦ φιλεόργου ἀθηναϊκοῦ λαοῦ· δεύτερον δὲ ὤρισε μισθὸν διὰ τοὺς στρατιωτικῶς εἶτε ἐν τῷ στόλῳ εἶτε ἐν τῷ στρατῷ ὑπηρετοῦντας πολίτας, οἵτινες πρότερον ἦσαν ἄμισθοι (§ 30.)· τρίτον δὲ εἰσήγαγε τὸν δικαστικὸν καὶ ἐκκλησιαστικὸν μισθόν, ἧτοι χρήματα διδόμενα τὰ μὲν εἰς τοὺς δικάζοντας, τὰ δὲ εἰς τοὺς ἐκκλησιαζοντας πολίτας. Διὰ τῶν μέσων λοιπὸν τούτων προσελκύσας εἰς ἑαυτὸν τὴν εὐνοίαν τοῦ λαοῦ, ἀνέλαβε τέλος μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κίμωνος (449) καὶ τὸν ἐξοστρακισμὸν τοῦ γαμβροῦ καὶ διαδόχου αὐτοῦ ὡς ἀρχηγοῦ τῶν ἀριστοκρατικῶν Θουκυδίδου (444) αὐτὸς μόνος τὴν ἀρχὴν καὶ χωρὶς νὰ εἶναι τις τῶν ἐννέα ἀρχόντων, ἀλλ' ὡς στρατηγὸς ἢ μάλλον ὡς ἀπλοῦς ῥήτωρ (δημαγωγός), χωρὶς νὰ κολακεύῃ τὸν λαόν, ἀλλὰ τηρῶν ἀπέναντι αὐτοῦ τὴν ἀριστοκρατικὴν ὑπεροχὴν του, ἀνευτινὲς βίας, ἀλλὰ θέλοντος τοῦ λαοῦ καὶ διὰ μόνου τοῦ ἀτομικοῦ ἀξιώματος αὐτοῦ διηύθυνεν ἐπὶ 15 ἔτη (444—429) τοσοῦτον δεξιῶς τὰ κοινὰ τῶν Ἀθηνῶν, ὥστε αὐταὶ ἐπὶ τῆς ἐποχῆς του ἐφθασαν εἰς τὸ ἔπακρον τῆς δυνάμεως καὶ τοῦ μεγαλείου.

(§ 94.) **Ἰδιωτικὸς βίος τοῦ Περικλέους.** Ὁ Περικλῆς ἀποφεύγων πᾶν, ὅ,τι ἠδύνατο νὰ διεγείρῃ τὸν πρὸς αὐτὸν φθόνον τοῦ λαοῦ, διετέλεσε καθ' ἕλπον τὸν βίον του μετριώτατος καὶ σωφρονέστατος. Δὲν ἐδέχετο προσκλήσεις εἰς συμπόσια καὶ ἄλλας τοιαύτας συναναστροφάς, οὐδὲ ἐφάνη ποτὲ περιπατῶν ἔξω τῆς πόλεως ἢ διατρίβων ἀργὸς εἰς τόπους δημοσίου, μίαν δὲ καὶ μόνην ἐγίνωσκεν ἑδὼν τὴν ἀπὸ τῆς οἰκίας του εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ τὸ βουλευτήριον καὶ τὰ-

νάπαλιν. Μένων δὲ ἐν τῇ οἰκίᾳ του, εὐχαιροῦντο συνομιλῶν μετ' ἄλλων τινῶν σπουδαίων ἀνδρῶν, εἰς οὓς προσετέθη βραδύτερον, γενομένη σύζυγός του, καὶ ἡ ἐκ Μιλήτου Ἀσπασία, ἡ περίφημος διὰ τὸ κάλλος καὶ τὴν παιδείαν αὐτῆς. Μὴ θέλων δὲ νὰ παρεμειλῇ τὰς ὑποθέσεις τῆς πόλεως, ἀσχολούμενος περὶ τὴν διαίτησιν τῆς ἰδίας περιουσίας, ἐμίσησε τὰ κτήματα αὐτοῦ καὶ παρέδιδε τὰ χρήματα εἰς τὸν πιστὸν δοῦλόν του *Εὐρύλορον*, ὅστις ἐρρόντιζε περὶ τῶν καθ' ἑκάστην ἀναγκαίων· ἐν γένει δὲ ἔζη μετὰ μεγάλῃς λιτότητος καὶ οικονομίας, ὑπολογίζων καὶ αὐτὴν τὴν δραχμὴν καὶ αὐτὸν τὸν ἔσολόν.

(§ 95.) **Ἀγμόςιος χαρακτὴρ τοῦ Περικλέους.**

Ὁ Περικλῆς γινώσκων ἐκ τοῦ παρεδείγματος τοῦ Ἀριστείδου, πόσον συντελεῖ ἡ χρηστότης καὶ ἡ ἀριλοκέρδεια εἰς τὴν διατήρησιν καὶ ἀνύψωσιν τῆς ἐπὶ τοῦ λαοῦ ἐπιρροῆς τῶν πολιτικῶν ἀνδρῶν, ὑπῆρξεν ἀνώτερος χρημάτων, οὐδέποτε θελήσας νὰ ὠφελῆθῃ ἐκ τοῦ δημοσίου ταμείου οὐδὲ κατὰ δραχμὴν ἢ νὰ δεχθῇ παρὰ τινος δῶρα. Ἄλλ' ὅ,τι μάλιστα ἐνέβαλεν εἰς θαυμασμὸν τοὺς Ἀθηναίους ἦτο ἡ αὐστηρὰ αὐτοκυριαρχία καὶ



Ὁ Περικλῆς.

ἡ ἀταραξία τοῦ ἀνδρός. Οὕτως ἐν τινι συνλεύσει τοῦ λαοῦ, ἧτις διήρκεισε μέχρι νυκτός, ἀφῆκεν ἀταράχως χυδαῖόν τινα πολίτην νὰ περιφέρηται δι' ὅλης τῆς ἡμέρας ὀπισθεν αὐτοῦ ὑβρίζων καὶ ἀπειλῶν· ὁ Περικλῆς οὐδὲν ἀπεκρίθη καί, ὅτε ἐφθασεν εἰς τὸν οἶκόν του, διέταξε τὸν δοῦλον νὰ λάβῃ φανόν

καὶ νὰ συνοδεύσῃ τὸν ἄνθρωπον, ἵνα μὴ πάθῃ τι ἐπικνερχόμενος. Ἀπορρέωντων δὲ τὸ συγνὸν καὶ τὸν κόρον, ἐπαρουσιάζετο εἰς τὸ πλῆθος μόνον ἑσάκις προύκειτο περὶ σπουδαίων πραγμάτων, τὰ δὲ ἄλλα διεζήτει διὰ τῶν φίλων του. Καὶ τότε δὲ ἀνερχόμενος εἰς τὸ βῆμα, δὲν ὠμίλει οὔτε πολλά, οὔτε περιττά, παρεκκλίνει δὲ μάλιστα τὸν Δία νὰ φυλάξῃ αὐτὸν ἀπὸ παντὸς περιττοῦ καὶ ἀνερυθίστου λόγου· ὁμιλῶν δὲ τόσον κατεγοήτευεν ὄλους, ὥστε καὶ Ὀλύμπιος ἐπωνομάζετο, καὶ οἱ ποιηταὶ ἔλεγον περὶ τῆς δυνάμεως τοῦ λόγου του, ὅτι ἐθρόντα, ὅτε ὠμίλει, καὶ ἦσσαντες καὶ ἐν τῇ γλώσσῃ του ἔφερε κεραυνούς.

(§ 96.) **Ῥυλικὴ ἀκμὴ τῶν Ἀθηνῶν ἐπὶ Περικλέους.** Ὁ Περικλῆς προβλέπων ὡς ἔρευκτον τὸν μετὰ τῆς



Τετράδραχμον τῶν Ἀθηνῶν.

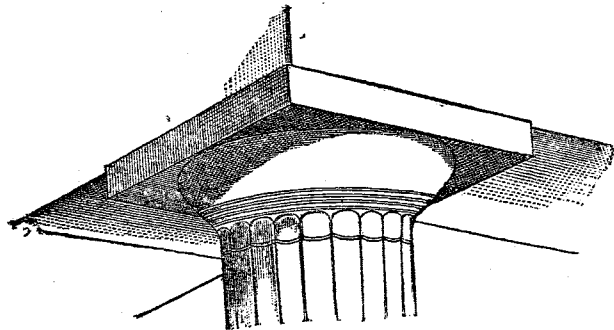
Σπάρτης πόλεμον τῶν Ἀθηνῶν, ἐφρόντισε νὰ προπαρασκευάσῃ αὐτὰς εἰς τὸν ἐπικείμενον ἄγωνα. Ὅθεν συνεπλήρωσε τὴν ὀχύρωσιν τῆς πόλεως, οἰκοδομήσας μετὰ τῶν δύο μακρῶν τεχνῶν (§ 85.) καὶ τρίτον περὶ ἀλλήλων τοῦ πρὸς τὸν Πειραιᾶ. Συγχρόνως δὲ ἐφρόντισε μεγάλως περὶ τῆς ναυτικῆς δυνάμεως τῆς πόλεως, κατὰ τὴν ἑξῆς αὐτῆ πάντοτε 300 τριήρεις ἐτοιμοπολέμους. Πέμπων δὲ καθ' ἕκαστον ἔτος 60 ἐκ τῶν πλοίων τούτων ἔξω, καὶ τοὺς πολίτας ἐξήσκει εἰς τὰ ναυτικὰ καὶ συγχρόνως ἐπετύγγανε δι' αὐτῶν νὰ συγκερατῆ διαρκῶς

τοὺς συμμάχους εἰς ὑποταγὴν, σκληρότατα τιμωρῶν ἐκείνους ἐξ αὐτῶν, ὅσοι δὲν ἤθελον νὰ ὑπακούσωσιν. Οὕτως, ὅτε οἱ ὑπερήφανοι Σάμιοι ἐπικνεστήτησαν (440) κατὰ τῶν Ἀθηναίων, ἐπελθὼν ὁ Περικλῆς καὶ αὐτοὺς κατὰ θάλασσαν ἐνίκησε καὶ τὴν πόλιν αὐτῶν μετὰ ἐνεχέμητον πολιορκίαν ἐξεπέδησε καὶ τὴν ἠνάγκασεν (439) οὐ μόνον τὰ τείχη νὰ κρημνίσωσιν, ἀλλὰ καὶ τὰ πλοῖά των νὰ παραδώσωσι καὶ τὰς δαπάνας τοῦ πολέμου νὰ ἀποδώσωσι. Θέλων δὲ ὁ Περικλῆς νὰ ἐνισχύσῃ ἔτι μάλλον τὴν δύναμιν τῶν Ἀθηναίων, νὰ ἀραιώσῃ δὲ συγχρόνως καὶ τὸν ὑπερέβαλλοντα πληθυσμὸν τῆς πόλεως, ἔστειλε κληροῦχοις εἰς πόλεις ὑπόπτων συμμάχων, πολλαχοῦ δὲ ἐγκαθίδρυσε καὶ ἀποικίας. Ἐπισημότεραι τῶν ἀποικιῶν τούτων ἦσαν οἱ Θούριοι (443) ἐν τῇ κἀτω Ἰταλίᾳ καὶ ἡ Ἀμφίπολις, θεμελιωθεῖσα (τῷ 437) ἐπὶ τοῦ Στρυμόνος ἐγγὺς τῶν ἐκβολῶν αὐτοῦ. Ὁ Περικλῆς ἐφρόντισε μεγάλως καὶ περὶ τῶν τεχνῶν καὶ τοῦ ἐμπορίου καὶ εἰς τόσῃ ἀκμὴν προήγαγεν αὐτά, ὥστε αἱ Ἀθηναὶ ἐγένοντο ἐπὶ τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ σχολεῖον τῶν τεχνῶν, ὁ δὲ Πειραιεὺς ἡ πρώτη τῆς Ἑλλάδος ἀγορά.

(§ 97.) **Ἀκμὴ τῶν γραμμάτων ἐν Ἀθήναις.** Καὶ περὶ τῶν γραμμάτων δὲ ἐφρόντισε μεγάλως ὁ φιλομουσικός Περικλῆς, προσκαλὼν ἐκάστοτε εἰς Ἀθήνας ἄνδρας, οἵτινες ἠδύνατο νὰ προαγάγωσιν αὐτὰ καὶ νὰ μορφώσωσι τὴν καινῶνικαν. Ἀλλὰ καὶ ἄνευ ἰδιαιτέρας τινὸς προτροπῆς οἱ σοφώτεροι καὶ λογιώτεροι ἄνδρες τῆς ἐποχῆς ἐκείνης συνέρρον πανταχόθεν εἰς Ἀθήνας, ἵνα ἴδωσιν ἀλλήλους καὶ ἀνταλλάξωσι τὰς ἰδέας ἀλλήλων. Ἐκεῖ ἠδύνατό τις νὰ ἴδῃ τότε τὸν Ἡρόδοτον (484—408), τοὺς φιλοσόφους καὶ φίλους τοῦ Περικλέους Ἀναξαγόραν, ἕντις προσηγορεύετο ὑπὸ τῶν τότε «Νοῦς», τὸν Ἐλεάτην Ζήνωνα, Πρωταγόραν τὸν Ἀθηναῖον καὶ τὸν Δάμωνα, τὸν φιλόσοφον ἐπίσης Σωκράτην τὸν Ἀθηναῖον (469—399), τὸν πατέρα τῆς ἱατρικῆς Ἴπποκράτη τὸν Κῶιον, τὸν ἀστρονόμον Μέτωνα τὸν Ἀθηναῖον, τὸν μέγιστον ἱστορικὸν τῆς Ἑλλάδος Θουκυδίδην τὸν Ἀθηναῖον (470—402), τοὺς μεγάλους δραματικούς ποιητὰς Αἰσχύλον τὸν

Ἐλευσίσιον (525—456), τὸν Σοφοκλέα ἐκ τοῦ δήμου τῆς Ἀττικῆς Κολωνοῦ (496—406) καὶ τὸν Ἀθηναῖον Εὐριπίδην (479—406), τὸν μέγιστον κωμικὸν ποιητὴν τῆς ἀρχαιότητος Ἀριστοφάνη (452—388), τὸν βῆτορα Ἀσίου καὶ ἄλλους πολλοὺς λογίους ἄνδρας, δι' ὧν αἱ Ἀθηναίαι ἐγένοντο τὸ πανελλήνιον κέντρον πάσης γνώσεως καὶ ἐπιστήμης καὶ ἡ « διδάσκαλος τῆς Ἑλλάδος » καὶ τοῦ κόσμου ὅλου.

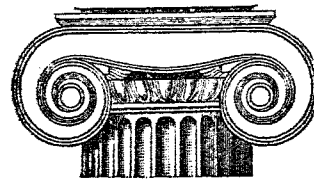
(§ 98.) Ἀκμὴ τῶν ὠραίων τεχνῶν ἐν Ἀθῆναις. Ἀλλὰ καὶ αἱ ὠραῖαι τέχναι, ἢ ζωγραφικὴ, ἢ ἀρχιτεκτονικὴ καὶ ἡ γλυπτικὴ ἐφθασαν ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Περικλέους καὶ διὰ τοῦ Περικλέους εἰς ἀληθῆ ἀκμὴν καὶ τε-



Κιονόκρανον Ἰωνικόν.

λαύτητα. Ὁ ζωγράφος Πολύγνωτος ὁ Θάσιος ἀποικίσας εἰς Ἀθήνας μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Θάσου (§ 84.) καὶ συστήσας σχολὴν ζωγραφικῆς καὶ τὴν ἀτελεῖ μέχρι τότε τέχνην αὐτὴν προήγαγε καὶ μαθητὰς περιωνύμους παρήγαγε, τὸν Μίκωνα καὶ Πάναρον, ὅστις πλὴν ἄλλων ἐζωγράφησεν ἐν τῇ Ποικίλῃ Στοᾷ τῶν Ἀθηνῶν τὸν Μιλτιάδην καὶ τὴν ἐν Μαραθῶνι μάχην (§ 58.). Διάσημοι δὲ ἀρχιτέκτονες κατεσκεύασαν ὑπὸ τὴν ἐπιστασίαν τοῦ φίλου τοῦ Περικλέους Φειδίου λαμπροὺς ναοὺς καὶ ἄλλα δημόσια κτίρια. Καὶ ὁ μὲν Ἴκτινος, ὁ Καλλιμά-

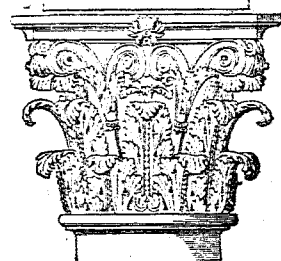
της καὶ ὁ Καρπίων ἐκαδόμησαν ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῆς ἀκροπόλεως τὸν Παρθενῶνα ⁽¹⁾, ἦτοι ναὸν τῆς Παρθένου Ἀθη-



Κιο νόκρανον Ἰωνικόν.

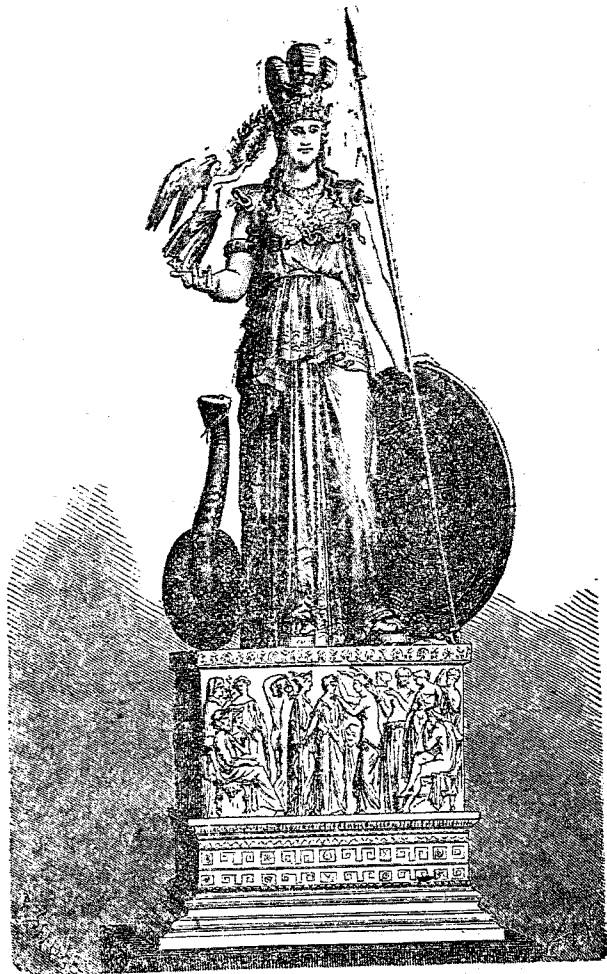
νάς, τὸ κάλλιστον πάντων ἀρχιτεκτονικῶν ἔργων τῆς Ἑλλάδος. Ὁ δὲ Μηνησιακὸς ἀνήγειρεν εἰς διάστημα πέντε ἑτῶν τὴν Προτύλαια, δι' ὧν ἀνέβαινε τις εἰς τὴν ἀκρόπολιν καὶ διὰ τῆς ἵπποα καὶ μόνῃ ἐδαπανήθησαν 2012 τάλαντα. Ἄλλοι δὲ τεχνῆται ἐκτίσαν κατὰ μέμνησιν τῆς σκηνῆς τοῦ Ξέρξου τὸ

᾿Ωδεῖον, ἐν ᾧ ἐτελοῦντο μουσικαὶ ἑργαίαι. Ὁ Παρθενὼν καὶ οἱ λοιποὶ ναοὶ τῆς ἀκροπόλεως καὶ τῆς πόλεως ἐκοσμήθησαν δι' ἐξαισιῶν ἀγαλμάτων, ὧν τὰ πλεῖστα ἦσαν τοῦ Φειδίου, τοῦ μεγίστου γλύπτου τῆς ἀρχαιότητος (483—432)· μεταξὺ δὲ αὐτῶν διακρίνοντο: τὸ ἐκ χρυσοῦ καὶ ἐλέφαντος ἄγαλμα τῆς Παρθένου Ἀθηνάς ἐν τῷ Παρθενῶνι, ἔχον ὕψος 11,80 μέτρων καὶ κρατοῦν ἐπὶ χειρὸς τὴν Νίκην, τὸ ἐκ χαλκοῦ μεταξὺ τῶν Προτυλαίων καὶ τοῦ Παρθενῶνος ἐν τῇ ἀκροπόλει ἐστημένον κολοσσαῖον ἄγαλμα τῆς Προμάχου Ἀθηνάς, ὅπερ ἦτο τόσον ὑψηλόν, ὥστε τὸ κράνος καὶ ἡ αἰχμὴ τοῦ δόρατος



Κιονόκρανον Κορινθιακόν.

(1) Τῶν ναῶν καὶ ἄλλων δημοσίων κτιρίων ἐν Ἑλλάδι κόσμημα κάλλιστον ἦσαν οἱ ἀνέχοντες αὐτὰ κίονες· μέρη τοῦ κίονος ἴσαν τρία: τὸ ἀνώτατον, ὅπερ ἐκλεῖτο κιονόκρανον, τὸ κατώτατον, ἦτο ἡ σπεῖρα καὶ τὸ μεταξὺ ἀμφοτέρων ἦτο τὸ σκάπος· τὰ κιονόκρανα κατεσκευάζοντο κατὰ τρεῖς διαφόρους τρόπους ἢ ῥυθμούς, τὸν ὠρικόν, τὸν ἰωνικόν καὶ τὸν κορινθιακόν.



Ἡ Ἀθηνᾶ τοῦ Φειδίου.

αὐτοῦ ἦσαν ἤδη εἰς τοὺς περιπλέοντας τὸ Σούμιον κατακρανῆ, κ. ἑ. π. Ὅλα τὰ ἔργα ταῦτα ἐγένοντο ἀπὸ τῶν ἐν τῇ ἀκροπόλει συμμαχικῶν χρημάτων (§ 78.) ἄλλ' οὐδέποτε δημόσια χρήματα ἐδαπανήθησαν σκοπιμώτερον καὶ ἐθνωφελέστερον· διότι, ἐὰν τὸ πολυτιμώτερον κτῆμα τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους εἶναι ἡ δόξα, τὴν ὁποίαν ἔχει ἀπὸ τῆς τέχνης καὶ τῆς ἐπιστήμης, κατὰ μέγα μέρος ἀπὸ τῶν συμμαχικῶν τούτων χρημάτων τῆς Ἑλλάδος κατασκευάσθη ἡ δόξα αὕτη ἐν Ἀθήναις διὰ τοῦ Περικλέους. Δικαίως ἔρα ἡ ἱστορία τοὺς ἐνδόξους τούτους χρόνους τῆς λαμπρότητος καὶ ἀκμῆς τῶν Ἀθηνῶν ἐνομάζει ἐποχὴν τοῦ Περικλέους. Ἡ δὲ ἐποχὴ αὕτη εἶναι ἡ χρυσῆ σελίς οὐ μόνον τῆς ἑλληνικῆς, ἀλλὰ καὶ τῆς παγκοσμίου ἐν γένει ἱστορίας.



ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΕΤΑΡΤΗ.



Ἀπὸ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου μέχρι τῆς ἐν Χαιρωνείᾳ μάχης (431—338 π. Χ.).



Α'. Ὁ Πελοποννησιακὸς πόλεμος (431—404).

1. Ὁ δεκαετής πόλεμος (431—421).

(§ 99.) Αἴτια τοῦ πολέμου. Ἡ ἐπὶ τοῦ Περικλέους ἀκμὴ τῶν Ἀθηνῶν δὲν διήρκεσε δυστυχῶς ἐπὶ μακρόν, διότι ἡ ἀντιζηλία τῶν δύο πρωτεύουσῶν πόλεων τῆς Ἑλλά-

δος, ἡ φιλετική καὶ πολιτική ἀντιπάθεια τῆς δωρικῆς καὶ ἀριστοκρατικῆς Σπάρτης πρὸς τὰς ἰωνικὰς καὶ δημοκρατικὰς Ἀθήνας, ἰδίᾳ δὲ ὁ φόβος τῶν Λακεδαιμονίων πρὸς τὴν αὐξάνουσαν δύναμιν τῶν Ἀθηνῶν προκάλεσαν ἐπὶ τέλους τὸν μάλιστα καὶ χειρότερον τῶν ἐμφυλίων πολέμων τῆς Ἑλλάδος, εἰς ὃν, διαρκέσαντα 27 ἔτη μεταξὺ τῆς Σπάρτης καὶ τῶν Ἀθηνῶν, συμπερασεύθησαν καὶ αἱ ἐπίλοιποι τῆς Ἑλλάδος πόλεις. Ἀπορῆν δὲ εἰς τὴν ἐκρηξίν τοῦ πολέμου τούτου ἔδωκαν ἄρ' ἑνὸς μὲν αἱ ἐμφύλιοι ταρχαὶ τῆς Ἐπιδάμνου, ἄρ' ἑτέρου δὲ ἡ ἀπὸ τῶν Ἀθηναίων ἀποστασία τῆς Ποτιδαίας.

§ 100.) **Τὰ κατὰ τὴν Ἐπιδάμνον πράγματα.** Οἱ δημοκρατικοὶ τῆς Ἐπιδάμνου (§ 41.), ἐρίσαντες ἐν ἔτει 434 πρὸς τοὺς συμπολίτας τῶν ἀριστοκρατικῶν, ἐδίωξαν αὐτοὺς ἐκ τῆς πόλεως· ὕστερον ὅμως πολεμοῦμενοι ὑπ' αὐτῶν, ἐπεκαλέσθησαν τὴν βοήθειαν τῶν Κερκυραίων καὶ ἐπειδὴ ἐκεῖνοι ἠρνήθησαν, ἀπετάθησαν πρὸς τοὺς Κορινθίους. Οὗτοι δὲ μισοῦντες τοὺς Κερκυραίους, διότι, εἰ καὶ ἦσαν ἄποικοι αὐτῶν, τοὺς περιεφρόνουν ὅμως, ἐπειδὴ ἦσαν πλούσιοι καὶ ἰσχυροὶ κατὰ θάλασσαν, ἐδέχθησαν προθύμως τὴν αἴτησιν τῶν Ἐπιδάμνιων καὶ ἐπεψαν αὐτοῖς φρουρὰν καὶ νέους ἀποίκους. Ἄλλ' οἱ Κερκυραῖοι μὴ ἀνεχόμενοι νὰ περιέλθῃ ἡ ἀποικία αὐτῶν εἰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν τῶν, ἐπολιόρησαν τὴν Ἐπιδάμνον καὶ ὕστερον, ἐπειδὴ οἱ Κορινθιοὶ παρεξυθίνοντες ἐκ τούτου ἐκήρυξαν κατ' αὐτῶν τὸν πόλεμον, ἀντεπεξῆλθον καὶ ναυμαχήσαντες παρὰ τὸ Ἄκτιον ἐνίκησαν τοὺς Κορινθίους καὶ ἐκυρίευσαν τὴν Ἐπιδάμνον (434). Μαθόντες ὅμως ἔπειτα, ὅτι οἱ Κορινθιοὶ παρεσκευάζοντο εἰς νέον ἀγῶνα, ἔπεψαν εἰς Ἀθήνας πρέσβεις περὶ βοήθειας, ὁμοίως δὲ καὶ οἱ Κορινθιοὶ στείλαντες πρέσβεις, παρεκάλουν τοὺς Ἀθηναίους νὰ μείνωσιν οὐδέτεροι. Ἄλλ' οἱ Ἀθηναῖοι, προβλέποντες τὸν πρὸς αὐτοὺς πόλεμον τῶν Πελοποννησίων καὶ θέλοντες νὰ ἔχωσιν ὑπὲρ αὐτῶν τοὺς Κερκυραίους, συνωμολόγησαν μετ' αὐτῶν ἐπιμαχίαν (ἦτοι βοήθειαν τῆς χώρας ἀλλήλων) καὶ ἔπεψαν εἰς βοήθειαν αὐτῶν 10 πλοῖα (433). Ἐκατὸν πεν-

τήκοντα τριῆρεις τῶν Κορινθίων καὶ τῶν συμμάχων αὐτῶν (Μεγαρέων, Ἀμφερκιωτῶν κ. ἄ.) ἀντετάχθησαν μετ' ἄλλων κατὰ τῶν Κερκυραίων παρὰ τὰ Σέβιστα, νησίδρια μεταξὺ Κερκύρας καὶ Ἡπείρου, καὶ, γενομένης ναυμαχίας, ὑπερίσχυον μὲν οἱ Κορινθιοὶ, ἀλλ' ἰδόντες ὕστερον νὰ προσέρχωνται 20 ἀκόμη πλοῖα τῶν Ἀθηναίων καὶ φοβηθέντες, ὑπεχώρησαν ἄπρακτοι (433).

(§ 101.) **Ἀποστασία τῆς Ποτιδαίας.** Οἱ Κορινθιοὶ θεωροῦντες αἰτίους τῆς ἀποτυχίας τῶν τοὺς Ἀθηναίους καὶ θέλοντες νὰ τοὺς ἐδικαιώσωσι, διήγγειον εἰς ἀποστασίαν τοὺς Ποτιδαίαιτας, οἵτινες ἦσαν ἄποικοι μὲν αὐτῶν (§ 41.), σύμμαχοι δὲ καὶ ὑποτελεῖς τῶν Ἀθηναίων. Οἱ Ἀθηναῖοι μαθόντες τοῦτο, ἔστειλαν εὐθὺς 3 000 ὀπλίτας καὶ 70 πλοῖα καὶ νικήσαντες τοὺς ἀποστάτας ἐν πεζομαχίᾳ (καὶ ἦν ὁ Σωκράτης ἕσπες τὸν Ἀλκιβιάδην). ἐπολιόρησαν τὴν Ποτιδαίαν στενωῶς (432).

(§ 102.) **Οἱ Πελοποννήσιοι ψηφίζουσι τὸν πόλεμον.** Οἱ Κορινθιοὶ πνέοντες ἤδη τὰ μέγεα κατὰ τῶν Ἀθηναίων, ἔδραμον εἰς τὴν Σπάρτην καὶ σφοδρῶς κατηγοροῦν αὐτοὺς μετὰ τῶν Αἰγυνητῶν καὶ τῶν Μεγαρέων, τοὺς ἀποίους τιμωρῶν ὁ Περικλῆς, διότι ἐβοήθησαν τοὺς Κορινθίους, εἶχεν ἀποκλείσει διὰ ψηφίσματος ἄρ' ὅλων τῶν λιμένων καὶ ἀγορῶν τῆς ὑπὸ τοὺς Ἀθηναίους χώρας. Συμρωνήσαντες δὲ μετ' αὐτῶν καὶ οἱ Σπαρτιῆται, συνεκάλεσαν εἰς γενικὴν συνέλευσιν ὅλους τοὺς συμμάχους τῶν, οἵτινες συνελθόντες (κατὰ Νοέμβρ. τοῦ 432) ἐν Σπάρτῃ ἐψήφισαν ἑμορῶνως σχεδὸν τὸν κατὰ τῶν Ἀθηναίων πόλεμον. Ἴνα λάθωσιν ὅμως κερτὸν νὰ προπαρασκευασθῶσιν, ἔστειλαν τρεῖς ἀλλεπαλλήλους πρεσβείας πρὸς τοὺς Ἀθηναίους, ζητοῦντες πράγματα ἀδύνατα, ἦτοι πρῶτον μὲν νὰ διωχθῶσιν ἐκ τῆς πόλεως οἱ ἐνεχόμενοι εἰς τὸ Κυλώνειον ἄγος (§ 28.), τ. ἔ. οἱ Ἀλκμαωνίδαι, εἰς οὓς ἀνηκε μητρόθεν καὶ ὁ Περικλῆς· δεύτερον δὲ νὰ λυθῇ ἡ πολιτορχία τῆς Ποτιδαίας, νὰ ἀφεθῇ ἡ Αἴγινα αὐτόνομος καὶ νὰ ἐπιτραπῇ εἰς τοὺς Μεγαρεῖς ἡ ἐλευθεροκοινωνία· τρίτον δὲ νὰ ἀφθῶσιν

αυτόνομοι ὄλοι οἱ σύμμαχοι τῶν Ἀθηναίων. Ἄλλ' οἱ Ἀθηναῖοι νοθετούμενοι καὶ ἐνθαρρυνόμενοι ὑπὸ τοῦ Περικλέους, ἀπέρριψαν τὰς προτάσεις τῶν Πελοποννησίων καὶ ἤρχισαν καὶ αὐτοὶ τὰς ἀναγκαιὰς εἰς τὸν πόλεμον παρασκευάζειν.

(§ 103.) **Ἐπιδρομὴ κατὰ τῶν Πλαταιῶν.** Τέλος δὲ ἐξερράγη ὁ πόλεμος, ἀλλὰ κατ' ἀπροσδόκητον ὄλωσεν τρόπον. Τριακόσιοι δηλαδὴ Θηβαῖοι εἰσελθόντες νύκτα τινὰ (4 Ἀπριλ. 431) εἰς τὰς Πλαταιάς, τὴν πιστοτάτην σύμμαχον τῶν Ἀθηναίων, ἐβιάζον τοὺς Πλαταιεῖς νὰ διαλύσωσι τὴν πρὸς τοὺς Ἀθηναίους συμμαχίαν καὶ νὰ ἀναγνωρίσωσι τὴν ἡγεμονίαν τῶν Θηβῶν. Οἱ Πλαταιεῖς κατ' ἀρχὰς μὲν ἐροθήθησαν, ὕστερον ὁμως παρατηρήσαντες, ὅτι οἱ ἐχθροὶ ἦσαν ὀλίγοι, ἐπετέθησαν κατ' αὐτῶν καὶ ἄλλους μὲν ἐφόνευσαν, περὶ τοὺς 180 δὲ ἐζώργησαν. Ἐπειδὴ δὲ ὁ ἀκολουθῶν θηβαϊκὸς στρατός, εἰσεβαλὼν τὴν ἐπαύριον, ἠπειλεῖ τὴν χώραν, οἱ Πλαταιεῖς τότε μὲν ὑπεσχέθησαν ἐνόρκως νὰ ἀποδώσωσι τοὺς ἀίχμαλώτους, ἀν μὴ βλάψωσιν οἱ ἐχθροὶ τὴν χώραν, ὕστερον δέ, ὅτε ἐκεῖνοι ἀπεχώρησαν εἰς τὰ ἴδια συναθροίσαντες εἰς τὴν πόλιν τῶν ὄλα τὰ ἐν τοῖς ἀγροῖς αὐτῶν, ἐφόνευσαν πάντας τοὺς ἐν τῇ ἐξουσίᾳ τῶν Θηβαίων.

(§ 104.) **Πρῶτον ἔτος τοῦ πολέμου (431).** Ἡ ἀπάνθρωπος καὶ ἀσύνητος αὐτῇ πράξις τῶν Πλαταιῶν ἐπετάχυνεν τὸν πόλεμον. Διότι εὐθύς μετ' αὐτὴν ὁ βασιλεὺς τῆς Σπάρτης Ἀρχίδαμος, ἄγων 60 000 Πελοποννησίων διέβη τὸν Ἴσθμὸν καὶ διὰ τῆς Μεγαρίδος εἰσέβαλε (κατὰ Ἰούνιον) εἰς τὴν Ἀττικὴν, καίων δὲ καὶ ἐρημῶν τὴν χώραν προουχώρησε πρὸς τὰς Ἀθήνας καὶ ἐστρατοπεύδευεν ἐκτὸς αὐτῶν. Οἱ κάτοικοι τῆς Ἀττικῆς, οἵτινες κατὰ συμβουλήν τοῦ Περικλέους τὰ μὲν κτήνη τῶν εἶχον διαβιβάσει εἰς τὴν Εὐβοίαν, αὐτοὶ δὲ εἶχον καταφύγει εἰς Ἀθήνας, βλέποντες ἐντεῦθεν τὰς οἰκίας τῶν πυρπολουμένων καὶ τοὺς ἀγροὺς ἐρημουμένους ἀπήτουν παρὰ τοῦ Περικλέους νὰ ἐξαγάγῃ αὐτοὺς ἐναντίον τοῦ ἐχθροῦ. Ἄλλ' ὁ Περικλῆς κρίνων, ὅτι δὲν συνέφερε ποσῶς νὰ πολεμήσῃ ἐναντίον ἐχθροῦ πολὺ ἰσχυροτέρου, αὐτοὺς μὲν ἀνέστελλε,